

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

132629

NORDİK ÜLKELERİNİN AVRUPA EKONOMİK VE
PARASAL BİRLİĞİNE ENTEGRASYONU

132629

Zeynep KAPLAN

SBE İktisat Anabilim Dalı İktisat Programında
Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Sema KALAYCIOĞLU

**İ.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
BİREĞİMLERİN MERKEZİ**

İSTANBUL, 2003

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	i
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM 1

1.NORDİK BÖLGESİNİN KAPSAMI VE NORDİK BÖLGESİNDE

GERÇEKLEŞTİRİLEN ENTEGRASYON GİRİŞİMLERİ	3
1.1.Nordik Bölgesinin Tanımı.....	3
1.2.Nordik Ülkelerinin Ortak Özellikleri.....	4
1.3.Nordik Bölgesinde Gerçekleştirilen Entegrasyon Girişimleri	6
1.3.1.Kalmar Birliği	6
1.3.2.Birlik-İçi Anlaşma.....	6
1.3.3.İskandinav Para Birliği.....	7
1.3.4.İskandinav Gümrük Birliği	8
1.3.5.Nordik Konseyi	10
1.3.6.Nordek Planı.....	11

BÖLÜM 2

2.NORDİK ÜLKELERİNİN EKONOMİK YAPILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....13

2.1.İsveç'in Genel Ekonomik Durumu	13
2.1.1.İsveç Ekonomisinin Sektörel Yapısı	16
2.1.2.İsveç'in Dış Ticareti	17
2.2.Finlandiya'nın Genel Ekonomik Durumu.....	19
2.2.1.Finlandiya Ekonomisinin Sektörel Yapısı	22
2.2.2.Finlandiya'nın Dış Ticareti	23
2.3.Danimarka'nın Genel Ekonomik Durumu	24
2.3.1.Danimarka Ekonomisinin Sektörel Yapısı.....	28
2.3.2.Danimarka'nın Dış Ticareti.....	30
2.4.Norveç'in Genel Ekonomik Durumu	32
2.4.1.Norveç Ekonomisinin Sektörel Yapısı.....	34

2.4.2.Norveç'in Dış Ticaret.....	36
2.5.İzlanda'nın Genel Ekonomik Durumu	38
2.5.1.İzlanda Ekonomisinin Sektörel Yapısı.....	41
2.5.2.İzlanda'nın Dış Ticareti.....	44

BÖLÜM 3

3.NORDİK ÜLKELERİNİN AVRUPA ENTEGRASYONU.....	46
3.1.Nordik Ülkelerinin Avrupa Birliği Dışında Katıldıkları Entegrasyonlar	46
3.1.1.Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OEEC) ve Nordik Ülkeleri.....	46
3.1.2.Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA) ve Nordik Ülkeleri.....	47
3.1.3. 1972-73 Serbest Ticaret Anlaşmaları ve Nordik Ülkeleri.....	49
3.1.4.Avrupa Ekonomik Alanı ve Nordik Ülkeleri	50
3.2.Avrupa Birliği ile Nordik Ülkeleri Arasındaki Üyelik Müzakereleri Süreci	51
3.2.1.Avrupa Birliği ile Nordik Ülkeleri Arasındaki Üyelik Müzakereleri Sırasında Sorunların Çıktığı Başlıca Konular	59
3.3.Avrupa Birliği'nin Genişleme Sürecinde Nordik Ülkelerinin Yeri	62
3.3.1.Danimarka'nın Avrupa Birliği Üyeliği	64
3.3.2.İsveç'in Avrupa Birliği Üyeliği.....	66
3.3.3.Finlandiya'nın Avrupa Birliği Üyeliği.....	68
3.3.4.Norveç ile Avrupa Birliği Arasındaki İlişkiler.....	73
3.3.5.İzlanda ile Avrupa Birliği Arasındaki İlişkiler.....	76

BÖLÜM 4

4.NORDİK ÜLKELERİNİN AVRUPA PARA BİRLİĞİ'NE KATILIMI.....	79
4.1.Avrupa Birliği'nde Ekonomik ve Parasal Birliğin Gelişimi	79
4.2.Nordik Ülkelerinin Avrupa Para Birliği'ne Katılım Süreci	87
4.2.1.Danimarka ve Avrupa Para Birliği.....	88
4.2.2.İsveç ve Avrupa Para Birliği	91
4.2.3.Finlandiya ve Avrupa Para Birliği	94

SONUÇ	99
--------------------	-----------

KAYNAKLAR.....	102
-----------------------	------------

ÖZGEÇMİŞ	108
-----------------------	------------

TABLO LİSTESİ

BÖLÜM 1

Tablo 1.1: Nordik Bölgesinin Tanımı	1
---	---

BÖLÜM 2

Tablo 2.1: İsveç'in Temel Ekonomik Göstergeleri (1996-2000).....	1
Tablo 2.2: İsveç Ekonomisinde GSYİH'nın Sektörel Dağılımı (2000) (GSYİH % Olarak) ...	1
Tablo 2.3: İsveç'in Başlıca İhracat Kalemleri (2000) (Milyon \$).....	1
Tablo 2.4: İsveç'in Başlıca İthalat Kalemleri (2000) (Milyon \$).....	1
Tablo 2.5: İsveç'in Dış Ticaret Ortakları (2000)	1
Tablo 2.6: Finlandiya'nın Temel Ekonomik Göstergeleri (1996-2000).....	1
Tablo 2.7: Finlandiya Ekonomisinde GSYİH'nın Sektörel Dağılımı (2000) (GSYİH % Olarak)	1
Tablo 2.8: Finlandiya'nın Başlıca İhracat Kalemleri (2000) fob (Milyon \$)	1
Tablo 2.9: Finlandiya'nın Başlıca İhracat Kalemleri (2000) cif (Milyon \$).....	1
Tablo 2.10: Finlandiya'nın Dış Ticaret Ortakları (2000)	1
Tablo 2.11: Danimarka'nın Temel Ekonomik Göstergeleri (1996-2000).....	1
Tablo 2.12: Danimarka Ekonomisinde GSYİH'nın Sektörel Dağılımı (2000) (GSYİH % Olarak)	1
Tablo 2.13: Danimarka'nın Başlıca İhracat Kalemleri (1999) fob (Milyon \$).....	1
Tablo 2.14: Danimarka'nın Başlıca İthalat Kalemleri (1999) cif (Milyon \$)	1
Tablo 2.15: Danimarka'nın Dış Ticaret Ortakları (1999)	1
Tablo 2.16: Norveç'in Temel Ekonomik Göstergeleri (1996-2000)	1
Tablo 2.17: Norveç Ekonomisinde GSYİH'nın Sektörel Dağılımı (2000) (GSYİH % Olarak)	1
Tablo 2.18: Norveç'in Başlıca İhracat Kalemleri (2000) (Milyon \$)	1
Tablo 2.19: Norveç'in Başlıca İthalat Kalemleri (2000) (Milyon \$)	1
Tablo 2.20: Norveç'in Dış Ticaret Ortakları (2000).....	1
Tablo 2.21: İzlanda'nın Temel Ekonomik Göstergeleri (1996-2000)	1
Tablo 2.22: İzlanda'nın Ekonomisinde GSYİH'nın Sektörel Dağılımı (1999) (GSYİH % Olarak)	1
Tablo 2.23: İzlanda'nın Başlıca İhracat Kalemleri (1999) fob (Milyon \$).....	1
Tablo 2.24: İzlanda'nın Başlıca İthalat Kalemleri (1999) cif (Milyon \$)	1

Tablo 2.25: İzlanda'nın Dış Ticaret Ortakları (1999).....	1
---	---

BÖLÜM 3

Tablo 3.1: Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması ile Avrupa Birliği Üyeliği Arasındaki Temel Farklar	1
--	---

Tablo 3.2: Avrupa Birliği ile Nordik Ülkeleri Arasında Gerçekleştirilen Üyelik Müzakereleri Bölüm Başlıkları.....	1
---	---

Tablo 3.3: Avrupa Birliği ile Nordik Ülkeleri Arasındaki Üyelik Müzakerelerinin Kronolojisi.....	1
--	---

Tablo 3.4: Nordik Ülkelerinin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Başvuruları.....	1
---	---

BÖLÜM 4

Tablo 4.1: Avrupa Para Yılanı'nın Gelişimi ve Nordik Ülkeleri.....	1
--	---

Tablo 4.2: 1950-1992 Yılları Arasında Nordik Ülkelerinin Uygulamış Oldukları Döviz Kuru Düzenlemeleri.....	1
--	---

Tablo 4.3: Danimarka'nın Maastricht Uyum Kriterleri Karşısındaki Durumu (2001) (%)	1
--	---

Tablo 4.4: İsveç'in Maastricht Uyum Kriterleri Karşısındaki Durumu (2001) (%)	1
---	---

ÖNSÖZ

"Nordik Ülkelerinin Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliğine Entegrasyonu" isimli Yüksek Lisans tezimin hazırlanması sırasında değerli görüşleriyle beni yönlendiren danışmanım Prof.Dr.Sema Kalaycıoğlu'na teşekkür ederim.

ÖZET

Avrupa ülkeleri arasındaki ekonomik ilişkiler, 1950'li yıllarda, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasıyla birlikte değişmeye başlamıştır. Beş Nordik ülkesinden üçü de Avrupa Birliği üyesi olmuş, Norveç ve İzlanda ise Topluluk dışında kalmayı tercih etmişlerdir. Bu kapsamda, bu çalışmada, Nordik ülkelerinin çoğunluğunun niçin 1995 yılına kadar Avrupa Birliği dışında kaldığı ve Finlandiya'nın Avrupa Para Birliği'ne dahil olurken İsveç ve Danimarka'nın niçin Avrupa Para Birliği dışında kalmayı tercih ettiği üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmanın temel amacı, Nordik ülkeleri ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin gelişimini incelemek olmuştur. Çalışmanın ilk bölümünde, Nordik bölgesinin tanımı yapılmış ve Nordik ülkeleri arasında gerçekleştirilen Nordik işbirliği girişimlerinin tarihi gelişimi ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, beş Nordik ülkesi İsveç, Finlandiya, Danimarka, Norveç ve İzlanda'nın genel ekonomik durumları ülkelerin öne çıkan ekonomik sektörleri ve dış ticaretleri üzerinde durularak incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Nordik ülkelerinin Avrupa Birliği entegrasyon süreci ve üyelik müzakereleri safhaları incelenmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise Avrupa Para Birliği'nin gelişimi ve Nordik ülkelerinin Avrupa Para Birliği üyeliği konusuna olan yaklaşımları ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Avrupa Birliği, Nordik ülkeleri, ekonomik entegrasyon, Avrupa Ekonomik Alanı, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi, Avrupa Para Birliği

ABSTRACT

Since the 1950s, the economic relations between European countries are undergoing major changes with the formation of European Union. Only three of the five Nordic countries joined the European Union while Norway and Iceland so far remained as outsiders. In this context, this study tries to investigate why the majority of the Nordic countries remained outside the European Union until 1995 and why Sweden and Denmark is not a member of the Economic and Monetary Union while Finland is.

For that purpose, this study intends to examine the evaluation of the relationship between the Nordic countries and the European Union. In the first part of the study, Nordic region is defined and also the origins and the development of cooperation attempts among the Nordic countries are studied from a historical perspective.

In the second part of the study, economic performances of five Nordic countries- Denmark, Sweden, Finland, Norway and Iceland- have been analysed with a special reference to their leading economic sectors and foreign trade.

In the third part of the study, the accession process of the Nordic countries to the European Union and the phases of the accession negotiations have been discussed.

The last part of the study concentrates on the European Monetary Union and the European Monetary Union membership of the Nordic countries.

Keywords: European Union, Nordic countries, economic integration, European Economic Area, European Free Trade Area, European Monetary Union

GİRİŞ

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünya genelinde bölgeselleşme eğilimlerinin arttığı görülmüştür. Bu eğilim, ülkeler arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin bölgesel entegrasyonlar çerçevesinde hayata geçirilmeye başlanmasına neden olmuş ve bu bağlamda Avrupa kıtasında da bu yönde gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. Avrupa'da entegrasyon hareketi ilk olarak altı Avrupa ülkesi tarafından kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve ardından Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerji Topluluğu'nun kurulmasıyla başlatılmıştır. Geçen süre içinde, Topluluk entegrasyon sürecini pek çok aşamasını geçirmiş ve günümüzde 15 üyeli bir birlik halini almıştır.

Avrupa'nın kuzeyinde yer alan Nordik ülkeleri Avrupa Birliği'nin kurucu ülkeleri arasında yer almamışlar, Avrupa Birliği üyesi oluncaya kadar Topluluk ile ilişkilerini imzaladıkları serbest ticaret anlaşmaları ve daha sonraları da Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması çerçevesinde yürütmüşlerdir. Nordik ülkeleri, Avrupa Birliği üyeliği fikrine genelde temkinli yaklaşmışlardır. Beş Nordik ülkesinden önce Danimarka 1973 yılında, daha sonra İsveç ve Finlandiya 1995 yılında birliğe üye olmuşlardır. Avrupa Birliği dışında kalmayı tercih eden diğer iki Nordik ülkesinden Norveç, Topluluğa iki kere başvurmuş ancak yapılan halkoylamaları sonucunda topluluk dışında kalmayı tercih etmişken, İzlanda'nın ise Avrupa Birliği üyeliği ülkenin gündeminde dahi getirilmemektedir. Nordik ülkelerinin Avrupa Birliği üyeliği yanında Avrupa Para Birliği'ne karşı olan tutumları da oldukça ilgi çekici olmuştur. Finlandiya, Avrupa Para Birliği'nin kuruluş aşamasında sisteme dahil olup tek para Euro'yu kabul ederken, İsveç ve Danimarka sistem dışında kalmayı tercih etmişlerdir.

Çalışmanın birinci bölümünde, ilk olarak, Avrupa kıtasının kuzeyinde yer alan Nordik bölgesinin kapsamı tanımlanarak bölgenin sınırları çizilmiş ve bu bölge içinde yer alan ülkeleri birbirine yakınlaştıran ortak faktörler ele alınmıştır. Aynı bölüm içinde, Nordik ülkelerinin tarih süresince çeşitli şekillerde aralarındaki ilişkileri geliştirmek amacıyla oluşturdukları entegrasyon girişimleri üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, beş Nordik ülkesi Danimarka, İsveç, Finlandiya, Norveç ve İzlanda'nın genel ekonomik durumları özellikle ülkelerin her birinin öne çıkan farklı sektörel yapıları ve dış ticaretleri üzerinde durularak incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise, ülkelerin Avrupa entegrasyon süreci üzerinde durulmuş ve ilk olarak ülkelerin Avrupa Birliği öncesinde katıldıkları iktisadi entegrasyonlara yer verilmiştir. Bunun ardından, Avrupa Birliği ile Nordik ülkeleri arasında 1995 yılında gerçekleştirilen üyelik müzakereleri, önceki genişleme hareketlerinden farklarıyla birlikte, müzakereler sırasında sorunların çıktığı tarım politikası, bölgesel politikalar, bütçe, dış ticaret, devlet tekelleri, balıkçılık gibi konular ele alınarak incelenmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise, Nordik ülkelerinin Avrupa Birliği ile entegrasyonu konusunda en sorunlu olduğu alanlardan biri olan Avrupa Para Birliği'ne katılımları ele alınmıştır. Bu bölümde ilk olarak Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin gelişimi üzerinde kısaca durulmuştur. Son olarak ise, Nordik ülkelerinden Danimarka ve İsveç'in Avrupa Para Birliği ile ilişkileri ve dışarıda kalmalarının sebepleri ile Finlandiya'nın Avrupa Para Birliği'ne katılımı üzerinde durulmuştur.

BÖLÜM 1

1. NORDİK BÖLGESİNİN KAPSAMI VE NORDİK BÖLGESİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN ENTEGRASYON GİRİŞİMLERİ

1.1. Nordik Bölgesinin Tanımı

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, uluslararası ekonomik ilişkiler sistemi giderek bölgeler arası ilişkilere dönme eğilimi göstermiştir. Bölgeler içinde yer alan ülkelerin birbirleri ve/veya diğer bölgelerde bulunan ülkelerle olan ikili ilişkileri bir kenara bırakılacak olursa; çalışmanın konusunu teşkil eden Avrupa bölgesinin kuzeyinde yer alan Nordik ülkelerinin kendi içinde bir bölge veya Avrupa'nın bir alt bölgesi olarak ele alınması söz konusu olabilmektedir.

Bir bölgenin sınırları çizilirken bunun coğrafi yakınlık, siyasi ve ekonomik yapıların benzerliği, kültürel yakınlık gibi çeşitli kriterlere göre yapılması farklı sonuçlar doğurmuştur. Avrupa'nın kuzeyinde yer alan Nordik bölgesi temelde İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya'yı kapsamaktadır.

Tablo 1.1:Nordik Bölgesinin Tanımı

İskandinavya	Norveç, İsveç, Finlandiya
Norden (dar kapsamlı)	Norveç, İsveç, Finlandiya, Danimarka
Norden (geniş kapsamlı)	Norveç (Svalbard dahil), İsveç, Finlandiya (Aland dahil), Danimarka (Grönland ve Faeroes Adaları dahil), İzlanda

Kaynak: Calleya, 2000:51

Tablo 1.1'de de görüldüğü gibi daha çok coğrafi bir terim olarak kullanılan "İskandinavya", İskandinav yarımadasında yer alan üç ülke olan İsveç, Finlandiya ve Norveç'i kapsamaktadır. Bölgeye, Nordik dillerinde "kuzey" anlamına gelen ve İngilizce tam bir karşılığı olmayan "Norden" adı verilmiştir. Norden iki farklı kapsamda karşımıza çıkar. Dar kapsamda Norden; Norveç, İsveç, Finlandiya ve Danimarka'yı içine alırken, geniş kapsamda bu dört ülkenin yanında içine İzlanda'yı, eski bir Danimarka kolonisi olan Grönland ve Faeroe Adaları ile Norveç'in egemenliği altında olan Svalbard'ı içine almaktadır.

Finlandiya ile özel bağıları olan Aland kültürel, ekonomik ve dile ait özelliklerinden dolayı İsveç'e yakın olduğu görülür. Özerk bir bölge olan Faeroes Adaları ise 1948 yılına kadar Danimarka'nın yönetimi altında kalmıştır. Bir Danimarka kolonisi olan Grönland ise 1953 yılında yapılan anayasal reformla Danimarka'nın bir parçası olmuş 1973 yılında yapılan bir halk oylamasıyla da bağımsızlığına kavuşmuştur.

Bu çalışmada, dar kapsamlı tanımdan hareketle İsveç, Danimarka, Finlandiya, Norveç ve İzlanda incelenecektir.

1.2. Nordik Ülkelerinin Ortak Özellikleri

Avrupa'nın kuzey batısında yer alan Danimarka, İsveç, Norveç, İzlanda ve Finlandiya'yı birbirine yakınlaştıran pek çok ortak özellik bulunmaktadır. Nordik ülkeleri coğrafi, tarihi, kültürel, dilsel(Finlandiya hariç), dini ve siyasal yapıları bakımından birbirlerine benzemektedirler.

Avrupa'nın kuzey ucunda bulunan Nordik ülkeleri doğuda Rusya, güneyde Almanya, Baltık Denizi ve Kuzey Denizi tarafından çevrilmiştir. Yüksek enlemlerde bulunması sert doğa koşullarını da beraberinde getirmiş ve nüfusun bölgenin güney kesimlerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur.

Tarihi açıdan bakıldığında, Nordik ülkelerinin uzun yıllar birbirleriyle içiçe yaşadığı görülmektedir. Tarihi bağları ülkeleri birbirine yakınlaştırsa bile çoğu zaman aralarında çıkan ayrılıkların da nedeni olmuştur. Danimarka 400 yıl boyunca Norveç'i, 100 yıldan fazla bir süre de İsveç'in büyük bir bölümünü egemenliği altında tutmuştur. 1814 yılına kadar Danimarka'nın egemenliği altında kalan Norveç bu tarihte İsveç'in egemenliği altına girmiş ve 1905 yılında bağımsızlığını kazanana kadar bu durumunu korumuştur. Finlandiya ise uzun yıllar İsveç'in egemenliği altında kaldıktan sonra 1908-1918 yılları arasında Rus egemenliği altına girmiştir. İzlanda da, uzun yıllar Danimarka'nın egemenliği altında yaşadıkdan sonra 1944 yılında bağımsızlığını kazanmıştır. Dolayısıyla, Kuzey ülkelerinin tarihlerinin bir bölümünde birbirlerinin egemenlikleri altında yaşadıkları görülmektedir. Bu tarihsel içiçelik ülkelerin sosyal ve kültürel anlamda da birbirlerine yakın ve benzer olmalarına ancak, aynı zamanda aralarında zaman zaman bir uzlaşmazlık zemini yaratılmasına da neden olmuştur.

Kuzey ülkelerinin ortak özelliklerinden bir diğeri de dillerinin birbirine benzer olmasıdır. Yakınlaştırıcı bir etmen olan dillerin birbirine yakınlığı bu ülkelerde yaşayan halkların birbirleriyle kolaylıkla iletişim kurmasını sağlamaktadır. Norveç, İsveç ve Danimarka dilleri birbirlerine oldukça yakın diller olmalarına rağmen, Finlandiya ve İzlanda dillerinin diğeri üç dilden farklılaştığı, özellikle Finlandiya dilinin kökeninin Estonya ve Macar dillerine daha yakın olduğu bilinmektedir. Ancak, Finlandiya halkının yaklaşık %6'sının İsveç kökenli olması nedeniyle ülkede her iki dil de konuşulmaktadır.

Nordik ülkelerini birbirine yakınlaştıran bir diğeri önemli etmen ise dindir. Martin Luther 16. yüzyılda gerçekleştirdiği reformlarla bu ülkeler üzerinde derin izler bırakmış ve ülkelerin kendi aralarında güçlü bir inanç birliği yaratmalarına neden olmuştur. Öyle ki, kuzey gelenekleri bir ölçüde Lutherizm ile açıklanabilmektedir. Dinsel açıdan baktığımızda Nordik bölgesinin Avrupa'nın en homojen bölgesi olduğu görülmektedir. Nordik bölgesi Avrupa'da Lutherizmin tamamiyle hakim olduğu tek bölgedir. Bu alanda bir diğeri ortak nokta ise gerek kiliseye gitme gerekse dinsel faaliyetlere katılma oranının bu ülkelerde çok düşük olmasıdır. Bununla birlikte toplumsal yaşamda, Kuzeyliler dinden çok doğaya, mantığa, bilim ve materyalizme inanmakta ve doğal zenginliklere büyük önem vermektedirler.

Nordik ülkeleri başka açılardan da birbirleriyle karşılaştırılabilirler. Tarihi açıdan bakıldığında bu bölgede yer alan ülkelerin yeni ve eski ulus devletlerden oluştuğu görülür. İsveç ve Danimarka'nın göreceli olarak Avrupa'da yer alan devletlere göre daha eski oldukları görülürken; Norveç, Finlandiya ve İzlanda ise 20. yüzyılda kurulmuşlardır.

Yönetim şekilleri bakımından Nordik ülkeleri iki gruba ayrılabilir. Danimarka, İsveç ve Norveç monarşik bir yapı sergilerken, Finlandiya ve İzlanda ise cumhuriyetle yönetilmektedirler. Ancak bu sınıflandırma nominal bir niteliğe sahip olup, kurumların sahip olduğu siyasi etkileşimi yansıtmayabilir. Örneğin, İsveç'te monarşi anayasal yetkinin sadece çok küçük bir bölümünü elinde tutarken, Danimarka ve Norveç'te monarşi halen önemli bir yere sahiptir. Bunların tersine, Finlandiya'da ise başbakanın başta dış ilişkiler olmak üzere diğeri üç ülkeye göre daha büyük güç ve yetkisi vardır. Ülkelerin parlamentolarına baktığımızda bunların birbirlerine çok benzediği ve pek çok ortak noktalarının olduğu görülmektedir (Miles, 1996:6).

Nordik ülkeleri kurumsallaştırılmış, geniş kapsamlı, birlik ve dayanışmayı hedefleyen birbirine benzer refah politikalarına sahiptirler. Ülkeler kapitalizm, parlamenter demokrasi ve refah devlet sistemini, güçlü devlet mekanizması ve katılımcı çıkar gruplarının varlığıyla birleştirmeyi amaçlarlar.

1.3. Nordik Bölgesinde Gerçekleştirilen Entegrasyon Girişimleri

Nordik bölgesinin geçmişine baktığımızda, bölgede yer alan ülkeler arasında uzun yıllar güç mücadeleleri ve savaşlar yaşandığı görülmüştür. Tüm bunlara rağmen, ülkelerin pek çok alanda biraraya gelerek çeşitli işbirliği girişimleri sergiledikleri de bilinmektedir. Ülkeler arasında gerçekleştirilmeye çalışılan bu işbirliği hareketleri, yüzyıllar boyunca değişik şekillerde hayata geçirilmiş ve bu işbirliği hareketlerinin ortak Nordik kimliğinin ortaya çıkmasında da önemli bir rolü olmuştur.

1.3.1. Kalmar Birliği

Nordik ülkelerinin meydana getirdiği ilk entegrasyon oluşumu 1389 yılında üç Nordik krallığı Norveç, Danimarka ve İsveç tarafından kurulan Kalmar Birliği olmuştur. Birlik anlaşmasına göre ülkelerin üçüncü ülkeler karşısında tek bir krallık olarak hareket etmeleri ve çıkabilecek herhangi bir savaşta birbirlerine destek olmaları kararlaştırılmıştır. Kalmar Birliği 1521 yılına kadar hayatta kalabilmiştir. Kalmar Birliği'nin Nordik bölgesinde entegrasyon sürecine yaptığı en büyük katkı ilk kez bölgede siyasi birlik oluşturma fikrini ortaya çıkarmış olmasıdır.

Kalmar Birliği'nin 1521 yılında ortadan kalkmasından sonra Nordik bölgesinde dağılmalar meydana gelmiştir. Kalmar Birliği'nin yıkılmasından sonra Danimarka'nın bölgede hakim güç olması Norveç ve İsveç'te rahatsızlık yaratmıştır. Buna karşılık Danimarka, Norveç, İzlanda, Grönland ve Faeroes Adaları bir araya gelerek İsveç ve Finlandiya'ya karşı bir ittifak oluşturma yoluna gitmişlerdir.

1.3.2. Birlik-içi Anlaşma

Bölgede hakim güç olan Danimarka, Norveç'i kendisine bağlarken; İsveç, iktisadi ve askeri açıdan güçlenmeye başlamış ve Avrupa'nın büyük güçleri arasına girmiştir. 1814

yılında Danimarka'nın İsveç'i kaybetmesinden sonra Norveç, İsveç'e bağlı bir krallık haline gelmiş, hatta 1905'de İsveç'ten ayrılıp bağımsızlığını ilan edene kadar birlikte siyasi bir birlik oluşturmuşlardır. Diğer taraftan İsveç ve Norveç oluşturdukları siyasi birliğin de etkisiyle diğer ülkelere karşı ortak bir ticaret politikası uygulamaya başlamışlardır. Ticaret politikalarının yaklaşmasının en önemli nedenlerinden biri Norveç'te gemiciliğin gelişmiş olması ve özellikle İsveç mallarının bu şekilde özellikle İngiltere'ye taşınmasıdır. 1825 yılında imzalanan Birlik-içi Anlaşma (Intra-Union Act) ile belirli İsveç ve Norveç menşeli mallarda gümrük vergileri yarı yarıya indirilmiştir. Anlaşma, aynı zamanda ülkelere bağımsız bir şekilde kendi ulusal gümrük vergilerini belirlemelerine de izin vermiştir. Birlik-içi Anlaşma kapsamında olan malların sayısında da zamanla artışlar yaşanmıştır. İsveç, imzalanan bu tarife anlaşmasını bir gümrük birliğine çevirmek istese de; Norveç, hem aralarındaki siyasi birliğin güçlenmesinden duyduğu tedirginlik hem de bazı siyasi nedenlerden dolayı bu öneriyi kabul etmemiştir. Bunlara rağmen Birlik-içi Anlaşma'nın kapsamı hızla genişletilmeye devam edilmiş ve 1874 yılında tüm ticarete konu olan mallar üzerindeki gümrük vergileri kaldırılmıştır.

Ancak, Norveç'in İsveç'e göre gümrük tarife oranlarının daha düşük olması 1880'lere kadar herhangi önemli bir sorun yaratmazken, Norveç'in tarife oranlarının İsveç'e göre daha düşük olması İsveç'te korumacılık fikirlerinin gündeme gelmesine neden olmuştur. Özellikle hammaddeler üzerindeki oranların çok düşük olması ve İsveç sanayiinin bundan olumsuz yönde etkilenmesi ülkede korumacılık baskılarının artmasıyla sonuçlanmıştır. Bunun üzerinde İsveç 1897'de anlaşmadan çekildiğini açıklamıştır. İsveç piyasalarına girişi kolaylaştırdığından, Norveç sanayiinin gelişmesine büyük katkıda bulunan Birlik-içi Anlaşma'nın iptal edilmesinden sonra taraflar arasında gerçekleşen ticarete büyük düşüşler yaşanmış ve Nordik ülkeleri arasında daha geniş çaplı bir ekonomik entegrasyon oluşturma umutları da kaybolmaya başlamıştır.

1.3.3. İskandinav Para Birliği

19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise gerek demiryollarının artması gerekse deniz ticaretinde yaşanan gelişmeler sonucu Danimarka, İsveç ve Norveç arasındaki ticarete artışlar görülmüş ve aralarındaki ticareti kolaylaştırmak amacıyla, üç Nordik krallığı biraraya gelerek İskandinav Para Birliği'ni kurmuşlardır. İskandinav Para Birliği'nin temelleri 1872 yılında Stockholm'de yapılan İskandinav Para Komisyonu'nun altın para standardına dayanan bir

para birliği kurma kararı almasıyla atılmıştır. Birliği kuran anlaşma ise 1873’de Danimarka ve İsveç tarafından imzalanmıştır. Norveç, ilk aşamada birliğe katılmayı kabul etmese de, 1873 yılında altın standardını benimsemiş ve 1875’de birliğe dahil olmuştur. Üç ülke arasında “Krona” adı verilen yeni bir ortak para birimi oluşturulmuş ve anlaşmada yeni para biriminin altın karşılığı değeri belirlenmiştir. Anlaşmada, 1881 yılına kadar tedavülde bulunan tüm eski ulusal paraların dolaşımından kalkacağı da belirtilmiş, bunun için de 8 yıllık bir uyum süreci öngörülmüştür.

Ancak, I. Dünya Savaşı sırasında altın stoklarındaki azalmalar sıkıntı yaratmaya başlamış ve ülkelerin hep beraber altın standardını terk etmeleriyle 1921 yılında İskandinav Para Birliği dağılmıştır. Ekonomik gelişmişlik düzeyleri, özellikle iktisadi yapıları, ticari yapıları ve büyüme hızları birbirinden oldukça farklı olan ülkeler tarafından oluşturulan İskandinav Para Birliği bu farklılıklar altında kurulmasına rağmen pek çok kişi tarafından başarılı bir para birliği olarak gösterilmektedir (Bergman, 1997:5).

1.3.4. İskandinav Gümrük Birliği

1873 yılında kurulan para birliğinin dağılmasından sonra uzun yıllar boyunca Nordik ekonomilerini biraraya getirecek sistematik herhangi bir girişimde bulunulmamıştır. II. Dünya Savaşı’nın ardından Nordik ülkeleri arasında ekonomik işbirliği alanında hareketlenmeler olmuştur. 1947 Haziranında İsveç, Danimarka, İzlanda ve Norveç dışişleri bakanlarının yaptığı bir toplantı esnasında Norveç dışişleri bakanı tarafından Nordik ülkeleri arasında daha derin bir ekonomik entegrasyon oluşturulması yolunda bir fikir ortaya atılmıştır. Bu amaçla Şubat 1948’de Ekonomik İşbirliği için Ortak Nordik Komitesi kurulmuştur. Komitenin amacı; Nordik ülkeleri arasında ortak bir Nordik gümrük tarifesi oluşturulması, Nordik-içi tarifelerin ve miktar kısıtlamalarının düşürülmesi ve Nordik-içi ticari ilişkilerin geliştirilmesinin sağlanması olmuştur. Finlandiya, bu Komiteye siyasi nedenlerden dolayı üye olmamıştır. Ocak 1950’de Komite tarafından Danimarka, İzlanda, Norveç ve İsveç’e bir rapor sunulmuş ve oluşturulacak bir gümrük birliğinin uzmanlaşmanın sağlanması, büyük ölçekli üretime geçilmesi, verimliliğin artırılması, uluslararası alanda ülkelerin rekabet üstünlüğünün sağlanabilmesi açısından önemli olduğu vurgulanmış ve ticari engellerin kaldırılması amacıyla da 10 yıllık bir geçiş dönemi öngörülmüştür. Komite, oluşturulacak gümrük birliğinin Nordik ülkelerinin gelişimi için faydalı olacağını, ancak aynı zamanda II. Dünya Savaşı sırasında ekonomisinde sorunlar yaşayan Norveç’in oluşturulacak gümrük birliği ile

birlikte sorunlarının daha da artabileceğini, fakat sanayiinin geliştirilmesiyle ülkenin gümrük birliğinden kazanç sağlayabileceğini belirtmiştir (Miles, 1997:150). O sıralar, ekonomik gelişimine zarar verebilecek herhangi bir iktisadi anlaşmaya imza atmaya hazır olmayan Norveç, herşeyden önce her zaman ekonomisinde en önemli yere sahip olan deniz ticaretini geliştirmeye ve iyileştirmeye çalışmıştır. Özellikle gemicilik sektörünün gelişimine gereğinden fazla önem vermesi, ülkenin diğer sanayi dallarına ikincil derecede önem vermesine yol açmıştır. Bu nedenlerden dolayı, Norveç, diğer Nordik ülkeleriyle artan bir rekabet ortamına dayanabilecek güçte olmaması nedeniyle bir gümrük birliği oluşturulması yerine belli mal grupları üzerinde tarife indirimlerine gidilmesini teklif etmiştir. Diğer ülkeler ise savaşın ekonomilerine verdiği yıkımdan şikayet etmişler ve aralarında gerçekleştirecekleri anlaşma ve düzenlemeler yoluyla bunun üstesinden gelebilmeyi planlamışlardır. Ancak, gümrük birliği kurmak konusundaki ilk girişim, 1950 yılında, Komite'nin ülkelerin aralarındaki anlaşmazlıklar nedeniyle o an için herhangi bir uzlaşma sağlanamayacağını belirtmesiyle sona ermiştir.

Savaş sonrası dönemde aralarında yakın bağlar bulunan ve genelde hep beraber hareket eden Danimarka, İsveç, Norveç ve İngiltere 1949 yılında biraraya gelerek UNISCAN adı altında Anglo-İskandinav karakterli bir ekonomik anlaşma imzalamışlardır. UNISCAN, belirli finansal işlemlerin serbestleştirilmesi ve belirli ekonomik sorunlara danışmanlık hizmeti sağlamak amacıyla kurulmuştur (Solem, 1977:68).

1950'li yıllarda başlayan İskandinav Gümrük Birliği kurulması yolundaki çalışmalar tam anlamıyla daha geniş bir çatı altında Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'nin kurulmasıyla hayata geçirilebilmiştir. Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'nin 7 kurucu ülkesinden 3'ü Nordik ülkesidir. Kurucu üyeler arasında yer almayan ve Rusya ile olan ilişkileri nedeniyle ilk etapta birliğin dışında kalan Finlandiya ile 1961'de FINEFTA Ortaklık Anlaşması imzalanmıştır. İzlanda ise hem balıkçılık alanlarını paylaşmak istememesi hem de İngiltere ile süregelen balıkçılık alanlarının paylaşımından kaynaklanan anlaşmazlıklar nedeniyle Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'nin dışında kalmayı tercih etmiştir. Fakat daha sonra sanayileşme programını tamamlayabilmek için yeni piyasalara ihtiyaç duyması ve o dönemde balıkçılık sektöründe yaşanan durgunluk nedeniyle 1970'de Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ne dahil olmuştur.

Nordik ülkeleri için, daha kısıtlı bir İskandinav Gümrük Birliği altında ilişkileri yürütme yerine daha geniş bir alanı kapsayan Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ne üye olmak

daha çekici gelmiştir. Nordik ülkeleri arasında oluşturulması planlanan gümrük birliğinde Nordik-içi ticaretin arttırılması hedeflenmiş ve uzun yıllar ulaşılmaya çalışılan bu hedefler de kısa bir süre içinde Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi kapsamında hayata geçirilmiştir. Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi, Nordik ülke ekonomilerinin kalkınmasında ve tarımdan sanayiye geçmesinde de büyük rol oynamıştır.

1967’de İngiltere, Danimarka ve Norveç’in Avrupa Birliği’ne üyelik girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanmasıyla Danimarka tarafından bir ortak pazar oluşturma fikri ortaya atılmıştır. Bunun yanında, tarım ve balıkçılık sektörlerinde daha yakın bir işbirliği, sanayi, enerji, endüstriyel altyapının oluşturulması, tarım ve balıkçılık sektörlerinin kalkındırılmasına yönelik finansal fonların oluşturulmasını amaçlayan işbirliği girişimleri gündeme getirilmiştir.

1.3.5. Nordik Konseyi

Nordik Konseyi, 1907 yılından beri süregelen Nordik ülkeleri parlamentolarının düzenli olarak gerçekleştirdikleri görüşmeler sonucu ortaya çıkmıştır. Konsey’in ilk toplantısı 1952 yılında Kopenhag’da Danimarka, Norveç ve İsveç’in katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Toplantılara İzlanda 1955, Finlandiya ise 1956 yılından itibaren katılmaya başlamıştır. Nordik Konseyi 1962 yılında imzalanan Helsinki Anlaşması ile kurulmuştur. Nordik Konseyi’nin amacı, üye ülke parlamentoları ve hükümetleri arasında işbirliği yapılmasını teşvik etmektir.

Nordik Konseyi çatısı altında oluşturulan girişimlerin başında 1947 yılında oluşturulan SAS İskandinav Havayolları Sistemi, 1952’de kurulan pasaport birliği, 1954’de imzalanan Ortak Emek Piyasası Anlaşması gelmektedir. Ortak Emek Piyasası Anlaşması, bir milyondan fazla insanın kendi ülkeleri dışındaki bir ülkede çalışma izni olmaksızın çalışabilmesine olanak vermiştir. Anlaşmaya, İzlanda 1982 yılında dahil olmuştur. Nordik Konseyi çatısı altında gerçekleştirilen bir diğer işbirliği hareketi de, 1955 yılında imzalanan Nordik Sosyal Güvenlik Konvansiyonu olmuştur. Konvansiyonda göçmen statüsündeki Nordik vatandaşlarına sosyal güvenlik hakları ve diğer sosyal haklar tanınmıştır. Bunların yanında, Nordik işbirliği sağlık, eğitim, hukuk, kültür ve çevre gibi pek çok alanda da gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

1.3.6. NORDEK Planı

Nordik ülkeleri arasında gerçekleştirilmesi planlanan en önemli entegrasyon girişimlerinden bir tanesi de NORDEK Planı olmuştur. NORDEK Planı, 1968 yılında Nordik Konseyi görüşmeleri esnasında Danimarka tarafından ortaya atılmıştır. Danimarka'nın bu girişimi 1967 yılında de Gaulle'nin İngiltere'nin Topluluğa üyelik başvurusunu veto etmesinin üzerinden altı hafta geçtikten sonra gerçekleşmiştir. Bu gelişme üzerine Topluluğa girişin 1972 yılına kadar mümkün olmayacağını anlayan Nordik ülkeleri kendi aralarında oluşturacakları işbirliğinin ikinci en iyi alternatif olacağını düşünmüşlerdir. Ayrıca Toplulukla ilişkilerin de NORDEK vasıtasıyla yürütülmesi planlanmıştır. Nordik Konseyi görüşmelerinde, 1968 yılı sonuna kadar Nordik ülkeleri arasında ekonomik işbirliği yaratılabilmesi için gerekli düzenlemelerin ve anlaşmaların taslağının yapılması kararlaştırılmış ve anlaşmanın taslağı Temmuz 1969'da tamamlanmıştır. İşbirliğine İskandinav dillerinde "Nordik Ekonomik" anlamına gelen NORDEK adı verilmiştir.

NORDEK Planı'nın önemli bir bölümünü, ülke sanayilerini Avrupa ve dünya piyasalarıyla rekabet edebilecek bir düzeye getirebilmek için ortak bir gümrük tarifesi oluşturulması kapsamıştır. Ancak, Nordik ülkelerinin aynı zamanda Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi üyeleri de olmaları sanayi ürünleri açısından zaten serbest bir piyasaya olanak tanımaktaydı. Aralarında ortak tarife uygulamasına gitmelerinin nedeni de, daha kapsamlı bir ekonomik birim gerçekleştirmek ve hızlı ekonomik kalkınmayı kolaylaştırmak olmuştur. NORDEK Planı'nın amaçları şunlardır (Solem, 1977:80);

- Karşılıklı ekonomik bilgi alışverişinin yoğunlaştırılması,
- Mali politikalarda danışmanlık sağlanması,
- Mali politika araçlarının harmonizasyonu,
- Para politikaları alanında işbirliğinin sağlanması,
- Sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi,
- İkili ticari ilişkilerde ortak kuralların belirlenmesi,
- Dampinge karşı ortak önlemlerin alınması.

NORDEK Planı'nın hayata geçirilmesi sırasında ortaya çıkan en önemli sorunlardan bir tanesi ülkelerin uyguladıkları tarife oranları arasında önemli farklılıkların bulunması

olmuştur. Özellikle Norveç ve Danimarka'nın demir, çelik, plastik maddeler ve bazı kimyasal maddeler üzerindeki tarife oranlarının çok düşük düzeylerde olması ve bu oranları değiştirmek istememesi İsveç tarafından kabul edilmemiştir. Bir diğer sorun tarımsal ürünlerle ilgilidir. Diğer Nordik ülkelere göre daha yüksek tarımsal üretime sahip olan Danimarka, tarımsal ürünlerin de Plan dahilinde olmasını istemiştir. Ancak bu öneri, ekonomik ve sosyal açıdan sorunlara neden olabileceği için diğer Nordik ülkeleri tarafından kabul görmemiştir. Sorun yaratan bir diğer konu ise, Plan kapsamında gerçekleştirilecek projelerin finansmanı olmuştur. Gerçekleştirilmesi planlanan projelerin finansmanını sağlayacak fonların yönetimiyle ilgilenecek bir Nordik Finans Enstitüsü kurulması önerilmiştir. Ülkelerin fondaki payları da; Danimarka %24, Finlandiya %14, Norveç %16 ve İsveç %46 olacak şekilde belirlenmiştir. Danimarka, Norveç, Finlandiya önerilen bu payları kabul ederken, İsveç kabul etmemiştir.

Tüm bu zayıflıklarıyla birlikte, 1970'de NORDEK Planı'nın imzalanması için gerçekleştirilen Nordik Konseyi toplantısı sırasında Finlandiya, diğer Nordik ülkelerinin kendilerini Avrupa Birliği üyeliğine hazırladıklarını ve bunun da NORDEK'in geleceğini tehlikeye düşürdüğünü öne sürerek anlaşmayı imzalamaktan vazgeçtiğini bildirmiştir. Finlandiya'nın anlaşmayı imzalamamasıyla yaklaşık 20 yıldan beri gerçekleştirilmesi hedeflenen gümrük birliği planları da son bulmuştur.

BÖLÜM 2

2. NORDİK ÜLKELERİNİN EKONOMİK YAPILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. İsveç'in Genel Ekonomik Durumu

İsveç, 449.964 km²'lik yüzölçümü ile İskandinav Yarımadası'nda yer alan en büyük, Avrupa Birliği ülkeleri arasında da Fransa ve İspanya'dan sonra üçüncü büyük ülke konumundadır. Yüzölçümünün %9'u göller ve nehirler, %54'ü ormanlar, %16'sı dağlarla kaplı olan İsveç'in tarıma elverişli arazileri ise sadece %10'luk bir alanı kapsamaktadır. Tarıma elverişli alanların büyük bir bölümü ülkenin orta ve güney bölgelerinde yer almaktadır.

Ülkenin nüfusu 2000 yılı sonunda 8.882.792 kişi olup, nüfusun yaklaşık %85'i ülkenin güney kesimlerinde yaşamaktadır. Diğer Nordik ülkelerinde olduğu gibi İsveç'te de doğum oranı düşüktür. Doğumlar 1980'li yıllarda ve 1990'lı yılların başında artış göstermiş, ancak oranda daha sonra tekrar düşme olmuştur. İsveç'te nüfus artış hızı %0.26 olarak gerçekleşmiştir.

İsveç, parlamenter bir yönetim şekline sahip anayasal monarşidir. Krala temsili bir yetki verilirken, yürütme yetkisi başbakanı verilmiştir. Kral siyasi görüşme ve karar almada yer almamaktadır. İsveç'te siyasi erk hükümetin ve temsil ettiği partilerin elindedir. Parlamento ise tek bir meclisten oluşmakta ve milletvekilleri nispi temsil sistemiyle dört yıllığına doğrudan seçilmektedir. İsveç, 24 eyalete ve 289 belediyeye bölünmüştür. Her belediye seçimle iş başına gelen bir meclis tarafından yönetilir. Belediyeler, halktan gelir vergisi alma yetkisiyle donatılmışlardır. Okullar, çocuk ve yaşlıların bakımı, alt yapı hizmetleri, konut, kültür gibi kamu hizmetlerini sağlamadan sorumludurlar.

İsveç'te 1930 yılından itibaren 1976-82 ve 1991-94 yılları hariç Sosyal Demokrat Parti iktidarda kalmıştır. İktidarda kaldığı yıllar boyunca Sosyal Demokrat Parti İsveç'in refah devleti sisteminin sağlamlaştırılması için çalışmalarda bulunmuştur. Bu amaca yönelik olarak da 1930'lardan itibaren modern İsveç devletinin temelleri atılmaya başlanmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Sosyal Demokrat hükümetler ticaret birliklerinin de desteğini alarak İsveç vatandaşlarının "beşikten mezara" kadar ekonomik ve sosyal güvenliğini sağlayacak olan bir

sosyal sistem kurmuşlardır. Oluşturulan bu “İsveç modeli”nin amacı karma ekonominin yaratılması ve büyüyen bir kamu sektörünün devamlılığının sağlanması olmuştur.

İsveç askeri açıdan tarafsız bir ülkedir. Tüm Avrupa kıtası için yeni bir Avrupa-Atlantik güvenlik sistemi oluşturmak amacıyla aktif olarak çalışmaktadır. Bu çalışmanın amacı Avrupa’da süregelen yerel ve bölgesel anlaşmazlıkları çözmek için daha iyi bir ortam hazırlamak olmuştur. İskandinav ülkeleri arasında var olan ve kökü çok eskilere dayanan işbirliği geleneği İsveç dış politikasının başta gelen ögesi olmuş ve bu gelenek Baltık ülkeleriyle yakın işbirliğini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. İskandinav işbirliği ile amaç, bölgenin Avrupa’nın dengeli ve ekonomik açıdan düzlüğe çıkmış bir bölgesi haline gelmesini sağlamaktır. Baltık ülkelerinin Avrupa Birliği’ne girmelerini kolaylaştırmak amacıyla karşılıklı işbirlikleri kurulmuştur.

İsveç, 20. yüzyılın başlarında tarımcılıkla geçinen bir ülke iken sahip olduğu zengin doğal kaynakları sayesinde hızlı bir sanayileşme sürecine girmiş ve kısa zamanda çağdaş bir refah toplumuna dönüşmüştür. İsveç’te ekonomik gelişme özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında hızlanmıştır ve 1970’lerin sonlarına kadar devam etmiştir. Ancak 1980’lerin ikinci yarısından itibaren sürekli artış gösteren makroekonomik dengesizlikler İsveç ekonomisini derinden sarsmış, bu gelişmeyle fiyatlar hızla yükselmiş ve bütçe açığı giderek artmıştır. İsveç’te II. Dünya Savaşı’ndan sonra görülen en büyük ekonomik durgunluk 1991-1993 yılları arasında yaşanmıştır. Bu dönemde İsveç ekonomisinde yaşanan en büyük sorunlar yüksek enflasyon ve uzun dönemde Kronun istikrarının sağlanamaması olmuştur. Bu sorunların önüne geçebilmek için hükümet, ekonomik durgunluğun giderilmesi, işsizliğin azaltılması, büyüme hızına yeniden istikrar kazandırılması ve ekonominin canlandırılabilmesi için çeşitli önlemler almıştır. Öncelikle yüksek vergilerin kaynak kullanımını olumsuz yönde etkilemesi ve iş verimliliğini düşürmesi nedeniyle vergi indirimine gidilmesi kararlaştırılmış, bu şekilde ihracatın geliştirilmesi de hedeflenmiştir. Bunun yanında kamu harcamalarının yeniden düzenlenmesi, kısılması ve vergiler ile ücretlerden finanse edilen sosyal güvenlik sisteminin tasarrufu teşvik edici yönde düzenlenmesi planlanmıştır. Ayrıca uygulanan ekonomi politikalarında enflasyonun düşürülmesi de temel hedef olarak belirlenmiştir. Uygulanacak sıkı para politikalarıyla enflasyonun düşürülmesi ve buna bağlı olarak uzun dönemde üretim artışının sağlanması amaçlanmıştır. Bu anti-enflasyonist politikalar vergi indirimleri ve sosyal güvenlik reformu gibi özel tasarrufu artırıcı düzenlemelerle de desteklenmiştir (Bilgin, 1995:16-17).

Bunların sonucunda, 1994 yılında İsveç ekonomisi %3.3 oranında bir büyüme gerçekleştirmiş ve resesyondan çıkmaya başlamıştır. 1995 yılında da ekonomi %3.7 oranında büyümüş ancak 1996 yılında iç ve dış talepte meydana gelen daralma sonucu büyüme hızı tekrar yavaşlamaya başlamış ve %1.1 olarak gerçekleşmiştir. 1997 yılında ihracatta meydana gelen artış sonucu büyüme hızı tekrar artmış ve %2'ye yükselmiştir. 1998 yılında da büyüme hızı iç talep, özel tüketimler ve sabit yatırımlarda meydana gelen artışlara bağlı olarak yükselmiş ve %3 olarak gerçekleşmiştir. Büyüme hızı, 1999 yılında %3.8'e yükselmiş, ancak 2000 yılında yatırım harcamaları ve kamu harcamalarında meydana gelen daralma sonucu iç talep artışı yavaşlamaya başlamış ve büyüme hızı %4.3 olarak gerçekleşmiştir (EIU, Sweden Country Profile, 2001:24).

Tablo 2.1: İsveç'in Temel Ekonomik Göstergeleri (1996-2000)

	1996	1997	1998	1999	2000
GSYİH (Milyar \$)*	261.9	237.4	237.8	238.6	229.3
Büyüme Oranı (%) *	1.1	2.0	3.0	3.8	4.3
Enflasyon Oranı (yıllık %)	0.5	0.5	-0.1	0.5	1.0
İhracat (Milyar \$)	84.7	83.2	85.2	87.6	87.4
İthalat (Milyar \$)	66.1	65.2	67.5	71.9	72.2
Döviz Kuru Skr=1 ABD Doları	6.71	7.64	7.95	8.27	9.17

Kaynak: EIU, Sweden Country Report, Ekim 2001:5

* EIU 2001:Country by Country, 2001:238

2.1.1. İsveç Ekonomisinin Sektörel Yapısı

İsveç, Avrupa'da yüzölçümü açısından 3. büyük ülke olmasına rağmen, topraklarının sadece %10'u tarıma elverişlidir. Tarıma elverişli alanlar genellikle ülkenin orta ve güney bölgelerinde yer alırken, ülkenin kuzey bölgelerinde toprakların sadece %2'sinde tarım yapılabilmektedir.

İsveç, tarım sektöründe, kendi kendine yeterliliğin sağlanabilmesi için geniş kapsamlı bir sübvansiyon sistemi, fiyat desteklemeleri ve korumacılık uygulamıştır. İsveç'te uygulanan tarım politikalarında temel hedef, tarım ürünleri ihtiyacının %80'inin yerli üretimle karşılanabilmesi ve üretimde verimlilik artışının sağlanması olmuştur (Bilgin, 1995:29). İsveç'te uygulanan tarım politikalarında 1989 yılında kapsamlı bir şekilde yeniden yapılandırmaya gidilmiş ve 1991 yılında Avrupa Birliği'ne üyelik hazırlığının bir parçası olarak iç fiyat düzenlemelerini ve sübvansiyonları kaldırmayı hedefleyen bir tarım reformu uygulamaya sokulmuştur.

İsveç'te üretilen başlıca tarım ürünleri buğday, arpa, yulaf, çavdar, patates, şeker pancarı, yağlı tohumlar ve bezelyedir. İsveç'te tarımsal üretim, iklim koşullarına göre büyük değişiklikler göstermektedir. Tarım sektörünün GSYİH'daki payı 2000 yılında %2 olarak gerçekleşmiştir.

İsveç'te tarım, daha çok ormancılık, balıkçılık ve hayvan yetiştiriciliği ile sınırlanmıştır. Topraklarının yaklaşık %52'si ormanlarla kaplı olan İsveç'te ormanlık alanların yarısı özel kişilere, diğer yarısı ise devlete aittir. Finlandiya ile birlikte Avrupa ülkeleri arasında en fazla ormanlık alana sahip olan İsveç, yine Finlandiya ile birlikte dünyanın önde gelen kereste, kağıt hamuru ve kağıt üreticisi ülkelerinden biridir. İleri bir teknolojiye sahip atölyelerle donatılan İsveç'te sanayinin hammaddesini kağıt hamuru, kağıt ve işlenmiş orman ürünleri oluşturmaktadır. İç tüketimin yüksek olmasına karşın, orman ürünleri ihracatı büyük önem taşımaktadır.

Ülkenin batı ve güney kıyıları boyunca yapılan balıkçılık, gelişmekte olan bir sektör olmakla birlikte gerek yurtiçi tüketim, gerekse ihracat açısından büyük önem taşımaktadır. Balıkçılık özellikle Baltık Denizi'nde yapılmakta ve morina ile ringa balığı avcılığı büyük

önem taşımaktadır. Ülkede hayvan yetiştiriciliği alanında da özellikle sığır ve domuz üreticiliği önemlidir.

İsveç sanayii, uzun yıllar boyunca geleneksel sanayi dalları olan kereste ve madencilik üzerinde yoğunlaşmış iken 1870 yılından itibaren hızla sanayileşmeye başlamıştır. Sanayi sektörü, çoğunlukla demir cevheri ve orman ürünlerine dayalı olarak gelişme de son yıllarda ileri teknoloji ve teknolojik girdilerin ağırlıklı olarak kullanıldığı sanayi dallarına kaymıştır. İsveç; telekomünikasyon, çelik, hidrolik-termal ve nükleer enerji, metro ve demiryolları sistemleri, ağır kara taşıtları, kağıt ve orman ürünleri, tıbbi cihazlar ve sistemleri, mühendislik ürünleri, elektrik-elektronik, çevre, bilgisayar, bio-teknoloji, sınai otomasyon ve robot yapımı gibi alanlarda yüksek teknolojileri geliştirmiş bir sanayi altyapısına sahiptir (Bilgin, 1995:34). İsveç sanayi, teknoloji yoğun sanayi dallarında gelişim gösterirken, tekstil, demir-çelik gibi sanayiler küçülmeye başlamış, gemi-inşa sektörü ise tamamen kaybolmuştur.

Tablo 2.2: İsveç Ekonomisinde GSYİH'nın Sektörel Dağılımı (2000) (GSYİH % Olarak)

Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	2.0
İmalat, Madencilik, Elektrik, Gaz ve Su	25.0
İnşaat	3.7
Hizmetler	62.3
Diğerleri	7.0

Kaynak: EIU, Sweden Country Report, Ekim 2001:5

2.1.2. İsveç'in Dış Ticareti

II. Dünya Savaşı'na kadar İsveç'in gerçekleştirdiği ihracatın yarısına yakın bir kısmını hammadde ve yarı mamul mallar oluşturmuşken, zamanla ihracat yapısında sanayi ürünlerine doğru bir geçiş izlenmiş ve iki önemli hammadde olan orman ve maden ürünlerinin ihracattaki payı azalmaya başlamış, ulaşım araçları ve makineler, eczacılık ürünleri ve elektrikli aletlerin üretimine ağırlık verilmiştir.

İsveç'in dış ticaret dengesi 1973 petrol krizinin ardından 1975 ve 1977 yılları arasında açık vermiş, 1977 yılında Kronun devalüe edilmesinin ardından 1978 yılında dış ticaret dengesi fazla vermeye başlamıştır. 1981 ve 1982 yıllarında Kronun tekrar devalüe edilmesiyle ülkenin ihracatı artmış ve 1983 yılında tekrar dış ticaret fazlası verilmeye başlanmıştır (Bilgin,

1995:45). 1980'lerin ortasından itibaren fazla veren dış ticaret dengesi 1992 yılında Kronun tekrar devalüe edilmesiyle daha büyük artışlar göstermeye başlamıştır.

Açık bir ekonomiye sahip olan İsveç'te ihracat 2000 yılı itibariyle GSYİH'nın %38.2'sini, ithalat ise %32'sini oluşturmuştur. 2000 yılında İsveç'in ihraç mallarının büyük bir bölümünü elektrikli aletler ve ulaşım araçları oluşturmuştur. Diğer önemli ihraç ürünleri ise, sırasıyla, elektrikli olmayan aletler, kereste ve kağıt ürünleri ve kimyasal ürünler olmuştur. Başlıca ithal malları ise; elektrikli aletler ve ulaşım araçları, elektrikli olmayan aletler, kimyasal ürünler, gıda, içecekler ve tütündür.

Tablo 2.3: İsveç'in Başlıca İhracat Kalemleri (2000) (Milyon \$)

Elektrikli Aletler ve Ulaşım Araçları	30,645
Elektrikli Olmayan Aletler	12,384
Kereste ve Kağıt Ürünleri	10,712
Kimyasallar	8,015

Kaynak: EIU, Sweden Country Report, Ekim 2001:5

Tablo 2.4: İsveç'in Başlıca İthalat Kalemleri (2000) (Milyon \$)

Elektrikli Aletler ve Ulaşım Araçları	23,201
Elektrikli Olmayan Aletler	7,804
Kimyasallar	6,682
Gıda, İçecek ve Tütün	4,160

Kaynak: EIU, Sweden Country Report, Ekim 2001:5

İsveç'in en önemli ticaret ortağı Almanya'dır. İsveç, 2000 yılında ihracatının %10.6'sını, ithalatının ise %16.3'ünü Almanya ile gerçekleştirmiştir. Ülkenin diğer önemli ticaret ortakları ise; İngiltere, ABD, Norveç ve Danimarka'dır. Ayrıca İsveç, ihracatının %53.6'sını, ithalatın ise %60.3'ünü ise Avrupa Birliği ülkeleriyle gerçekleştirmektedir.

Tablo 2.5: İsveç'in Dış Ticaret Ortakları (2000)

İhracat	%	İthalat	%
Almanya	10.6	Almanya	16.3
ABD	9.5	İngiltere	8.8
İngiltere	9.1	Norveç	8.2
Norveç	7.5	Danimarka	6.7
Danimarka	5.3	ABD	6.7
Fransa	5.1	Fransa	5.6
Avrupa Birliği	53.6	Avrupa Birliği	60.3

Kaynak: EIU, Sweden Country Report, Ekim 2001:5

2.2. Finlandiya'nın Genel Ekonomik Durumu

İskandinavya Yarımadası'nın doğusunda yer alan Finlandiya'nın kuzeyinde Norveç, kuzeybatısında İsveç, doğusunda Rusya, güneyinde ve batısında ise Baltık Denizi bulunmaktadır. Yüzölçümü 337.030 km² olan ülke topraklarının %10'u göller ve nehirler, %76'sı ise ormanlarla kaplıdır. Tarıma elverişli alanlar ise sadece %6'lık bir alanı kapsar. Ülkenin nüfusu 1999 yılı itibariyle 5.171.302 kişi olup nüfus artış hızı %0.4 olarak gerçekleşmiştir. Ülkede km²'ye 17 kişi düşmektedir.

1917 yılında Rus İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından bağımsızlığını ilan eden Finlandiya, bu tarihten itibaren günümüze kadar geçen süre içinde ekonomik anlamda hızlı bir gelişim göstermiş ve 1980'li yıllarda dünyanın önde gelen sanayileşmiş ülkeleri arasına girmeyi başarmıştır.

1930'lu ve 1940'lı yıllarda Finlandiya ekonomisi Büyük Buhran ve II. Dünya Savaşı'ndan olumsuz yönde etkilenmiş, 1950'li yıllardan itibaren ise büyümeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılan Finlandiya savaş sonrasında Sovyetler Birliği'ne yüklü bir savaş tazminatı ödemek zorunda kalmıştır. II. Dünya Savaşı öncesinde ekonomisi büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayanan Finlandiya, savaş sonrasında hızla sanayileşmeye başlamıştır. 1950-74 yılları arasında ülke OECD ülkeleri ortalamasının üstünde bir büyüme hızını yakalamayı başarmıştır. Bu yıllar içinde OECD ülkeleri ortalama %4.4 oranında büyürken, Finlandiya ekonomisinin %5.2 oranında bir büyüme hızı gerçekleştirdiği görülmüştür. 1950'li yılların başında devlet, ekonomik dengeleri sağlayabilmek için

ekonomik hayatın pekçok alanına yönelik sıkı kontroller ve kısıtlamalar getirmiş ancak 1950'li yılların sonuna doğru yavaş yavaş bu kontrol ve kısıtlamaları kaldırmaya başlamıştır. 1957 yılında sanayi malları ticaretinin serbestleştirilmesiyle ülkenin dış ticaret hacmi artmaya başlamıştır. Dış ticaretin serbestleştirilmesi hem 1960'lı yıllarda Finlandiya ekonomisinin büyümesine hem de Doğu ve Batı Avrupa ülkeleriyle olan ekonomik ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunmuştur ([http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+fi0090\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+fi0090))).

Enerji ihtiyacının %80'ini ithalat yaparak karşılayan Finlandiya, 1973 ve 1979 yıllarında meydana gelen petrol krizlerinden olumsuz yönde etkilenmiştir. Bu dönemde, Finlandiya'nın petrol fiyatlarında meydana gelen artışlardan diğer Avrupa ülkelerine nazaran daha az etkilendiği görülmüştür. Bunun nedeni ise Finlandiya'nın Sovyetler Birliği ile olan özel ticari ilişkileridir. Bu süreç içinde Sovyetler Birliği sanayi ürünleri karşılığında Finlandiya'ya petrol vermiştir.

Finlandiya ekonomisi, 1980'lerde gerçekleştirdiği hızlı büyümenin ardından 1990'lı yılların başında resesyona girmiştir. Finlandiya, Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte ani bir pazar kaybına uğramış ve 1990-93 yılları arasında üretim hızla düşerken, işsizlik de artmaya başlamıştır. Önceki yıllarda sürekli büyüme gösteren Finlandiya ekonomisi 1990 yılında durgunluğa girmiş ve ekonomi hızla küçülmeye başlamıştır. 1990 yılında %3.4 seviyesinde olan işsizlik oranı, 1993 yılında %20.3'e yükselmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2000:3).

Bu dönemde işsizlik yardımları ile sosyal güvenlik yardımlarının artması ve vergi gelirlerinin azalmaya başlaması bütçe açığının artmasına neden olmuş ve 1993 yılında bütçe açığı GSYİH'nin %7.3'üne kadar yükselmiştir. Bu tarihten itibaren, kamu hizmetleri ve transfer ödemelerine ayrılan payların azaltılması sonucu bütçe açığının GSYİH'daki payı azalmaya başlamıştır. 1998 yılından itibaren bütçe fazla vermeye başlamış, bütçe fazlası 1998 yılında GSYİH'nin %1.3'ünü oluşturmuşken bu oran 1999 yılında %2.3'e yükselmiştir (EIU, Finland Country Profile, 2001:18-19).

Finlandiya ekonomisi 1994 yılından itibaren canlanmaya başlamıştır. Fin Markkası'nın değer kaybıyla tetiklenen bu iyileşme, başlangıçta elektronik ve orman ürünleri gibi ihracata dayalı sektörlerle sınırlı kalmıştır. Gerek tüketici, gerekse üreticiyi yakından

ilgilendiren finansman koşullarının 1996 yılına kadar düzelmemiş olması, iç piyasaya üretim yapan sektörlerin resesyondan etkisinden kurtulmasına engel teşkil etmiştir. Ancak finansman koşullarının düzelmesiyle birlikte öncelikle ihracata dayalı sektörlerin yapısında iyileşmeler yaşanmış ve ülke ekonomisi resesyondan çıkmaya başlamıştır (EIU, Finland Country Profile, 2001:23).

Finlandiya'da enflasyon oranı genelde düşük oranlarda seyretmiştir. 1990 yılında %6.1 olan enflasyon oranı 1993 yılında %2'ye düşürülmüştür. Enflasyon oranı 1996-1999 yılları arasında yıllık ortalama %1.1 oranında seyretmiş ancak 2000 yılında petrol fiyatlarında meydana gelen artışa bağlı olarak %3.4 oranında gerçekleşmiştir (EIU, Finland Country Profile, 2001:24).

1990'lı yılların başında Finlandiya ekonomisinin resesyona girmesinin ardından işsizlik oranı 1993 yılında %20.3, 1994 yılında ise %19.5 olarak gerçekleşmiştir. Hükümet işsizliği azaltmak için bir yandan vergi indirimleri yoluyla üretimi ve istihdam olanaklarını arttırmaya, diğer yandan da işçi maliyetlerini azaltmaya çalışmıştır. İşçi maliyetlerinin azaltılması ve firmaların daha fazla kişiyi istihdam etmelerini sağlamak amacıyla ücret artışları sınırlı tutulmuş, ayrıca firmaların ödediği sosyal güvenlik katkılarında da indirim yapılmıştır. Böylece işsizlik oranı 1998 yılında %11.4 seviyesine düşürülmüştür (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2000:5). İşsizlik oranı 1999 yılında da %10.2 seviyesine gerilemiştir (EIU, Finland Country Profile, 2001:24).

Tablo 2.6: Finlandiya'nın Temel Ekonomik Göstergeleri (1996-2000)

	1996	1997	1998	1999	2000
GSYİH (Milyar \$)*	127.5	122.4	129.3	129.7	122.4
Büyüme Oranı (%) *	4.0	6.3	5.5	4.0	5.1
Enflasyon Oranı (yıllık %)	0.6	1.2	1.4	1.2	3.4
İhracat (Milyar \$)	40.7	41.1	43.4	42.0	45.6
İthalat (Milyar \$)	29.4	29.6	30.9	30.3	32.4
Döviz Kuru (FM:1 ABD Doları)	4.59	5.19	5.35	5.58	6.46

Kaynak: EIU, Finland Country Report, Ağustos 2001:5

*** EIU 2001:Country by Country, 2001:221**

2.2.1. Finlandiya Ekonomisinin Sektörel Yapısı

Finlandiya'nın coğrafi konumu, iklim koşulları ve verimsiz toprakları ülkede tarımsal üretimin düşük düzeylerde yapılmasına neden olmaktadır. Tarımsal üretim ülkenin güney-batısında yoğunlaşmışken, ülkenin kuzey ve doğu kısımlarındaki topraklar ise otlaklarla kaplıdır. Finlandiya'nın tarımsal üretiminin %40'ını süt ve süt ürünleri, %16'sını domuz yetiştiriciliği, %12'sini sığır yetiştiriciliği ve yaklaşık %25'ini başta yulaf ve arpa olmak üzere tahıl üretimi oluşturmaktadır.

Topraklarının %76'sı ormanlarla kaplı olan Finlandiya, Avrupa'nın en geniş orman alanlarına sahip olan ülkesidir. Finlandiya ekonomisinde çok önemli bir yere sahip olan ormancılık sektörü, ülke sanayinin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. 1970'li yıllarda ülkenin toplam ihracatının yarısından fazlasını orman ürünleri oluşturmaktaydı. Günümüzde metal ve elektronik sanayinin gelişmesiyle orman ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı azalmaya başlamıştır.

Avrupa'nın en geniş orman alanlarına sahip ülkesi olan Finlandiya'da sanayi sektörü ham kereste işleme üzerine yoğunlaşmıştır. Kereste hammaddesinin sanayi sektöründeki kullanımını 1990-98 yılları arasında %34.5 oranında bir artış göstermiştir. Finlandiya'da orman ürünleri sanayi iki ana kategoriye ayrılmıştır. Bunlardan ilki kağıt hamuru ve kağıt yapımı ile mekanik kereste işlemedir. Finlandiya, dünya orman ürünleri üretiminin %5'ini gerçekleştirmektedir (EIU, Finland Country Profile, 2001:26-27).

Teknolojik gelişim açısından dünyanın önde gelen ülkelerinden biri olan Finlandiya'da, 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren elektronik ve metal sanayi hızla gelişmeye başlamıştır. Özellikle telekomünikasyon araçları üretimi ve ihracatında dünyanın önde gelen ülkelerinden biri olmuştur. Finlandiya, son yıllarda araştırma-geliştirme çalışmalarına büyük yatırımlar yapması, eğitim düzeyi yüksek işgücüne sahip olması ve yeni teknolojiler geliştirmeyi ilke edinmiş bir yönetim yapısına sahip olması nedeniyle dünyanın ileri teknoloji üreten ülkelerinden biri haline gelmiştir.

Tablo 2.7: Finlandiya Ekonomisinde GSYİH'nın Sektörel Dağılımı (2000) (GSYİH % Olarak)

Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	3.6
İmalat ve Madencilik	26.6
İnşaat	4.1
Enerji ve Su	2.0
Ulaşım ve Haberleşme	8.3
Hizmetler	55.5

Kaynak: EIU, Finland Country Report, Ağustos 2001:5

2.2.2. Finlandiya'nın Dış Ticareti

Finlandiya'da dış ticaret dengesi 1991 yılından itibaren fazla vermektedir. 2000 yılında dış ticaret dengesi 13.2 milyar Dolar fazla vermiştir.

Finlandiya'nın ihracatının önemli bir bölümünü kağıt ve kağıt ürünleri oluşturmaktaydı. Ancak 1990'lı yıllarda ülkede elektronik sanayinin hızla gelişmeye başlaması sonucu kağıt ve kağıt ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı azalma göstermiştir.

Tablo 2.8: Finlandiya'nın Başlıca İhracat Kalemleri (2000) fob (Milyon \$)

Elektrikli ve Optik Aletler	14,112
Metaller, Makine ve Ulaştırma Ekipmanları	11,257
Kağıt hamuru, Kağıt ve Kağıt Ürünleri	9,891
Kimyasallar, Lastik ve Plastik Ürünler	3,208

Kaynak: EIU, Finland Country Report, Ağustos 2001:5

Tablo 2.9: Finlandiya'nın Başlıca İhracat Kalemleri (2000) cif (Milyon \$)

Hammadde ve Aramallar	13,791
Sermaye Malları	8,128
Tüketim Malları	7,757
Enerji	4,146

Kaynak: EIU, Finland Country Report, Ağustos 2001:5

1990'lı yılların başına kadar Finlandiya'nın en önemli ticaret ortağı Sovyetler Birliği olmuştur. Finlandiya ekonomisi, ihracatındaki payı %20'lere varan Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ani bir pazar kaybına uğramıştır. Günümüzde Finlandiya'nın ticaretinin önemli bir bölümü Avrupa Birliği ülkeleri ile gerçekleştirilmektedir. 2000 yılında Finlandiya'nın ihracatı ve ithalatındaki en önemli ticaret ortakları Almanya ve İsveç olmuştur.

Tablo 2.10: Finlandiya'nın Dış Ticaret Ortakları (2000)

İhracat	%	İthalat	%
Almanya	12.5	Almanya	14.2
İsveç	9.3	İsveç	10.3
İngiltere	9.1	Rusya	9.4
ABD	7.4	ABD	7.1
Fransa	5.2	İngiltere	6.4
İtalya	4.4	Japonya	5.3

Kaynak: EIU, Finland Country Report, Ağustos 2001:5

2.3. Danimarka'nın Genel Ekonomik Durumu

Avrupa'nın kuzeyinde yer alan Danimarka'nın güneyinde Almanya, batısında Kuzey Denizi ve doğusunda Baltık Denizi bulunmaktadır. Danimarka, Jutland Yarımadası ile 406

adadan oluşmaktadır. Danimarka, ayrıca, iki otonom bölge olan Faroe Adaları ve Grönland'i de kapsamaktadır. Genel olarak düz bir arazi yapısına sahip olan Danimarka'nın yüzölçümü 43,094 km²'dir. Topraklarının %66'sı tarıma elverişli, %10'u ise ormanlarla kaplıdır. Ülkenin nüfusu, 2001 yılı itibariyle 5,349,212 kişi olup, yıllık nüfus artış oranı %0,3 olarak gerçekleşmiştir.

Anayasal monarşiyle yönetilen Danimarka'da seçimler her 4 yılda bir nisbi temsil sistemine göre yapılmaktadır. Parlamento yani "Folketing" Grönland'dan 2, Faroe Adaları'ndan 2 milletvekiliyle birlikte, toplam 179 milletvekilinden oluşmaktadır. Danimarka'da geleneksel olarak önemli siyasi konular referandum yoluyla çözüme bağlanmaktadır. 1972 yılında Danimarka'nın Avrupa Birliği'ne üyeliği ve 1992-93 yıllarında Maastricht Anlaşması'nın kabulü ve 2000 yılında Avrupa Para Birliği üyeliğine dair yapılan referandumlar bu konudaki en önemli örnekleri oluşturmaktadır.

Danimarka ekonomisi, diğer Avrupa ülkelerinden farklı olarak, 1930'lu yıllara kadar tarım ağırlıklı bir yapı sergilemiştir. 1960'lı yıllardan itibaren ülkede sanayileşme hız kazanmış, imalat ve hizmet sektörlerine ağırlık verilmesiyle tarımın ekonomideki ağırlığı azalmaya başlamıştır. Buna rağmen, tarım sektörü, ülkenin gıda ihtiyacını karşılaması ve istihdam sağlaması açısından önemini korumaya devam etmektedir. Günümüzde, Danimarka, yüksek derecede sanayileşmeyi gerçekleştirmiş, yoğun bir şekilde dış ticaret yapan ve siyasi istikrara sahip bir ülke konumundadır.

Danimarka, 1960-72 yılları arasında diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi yüksek bir büyüme hızı yakalamış ve bu dönem içinde GSYİH %4.5 oranında artmıştır. Gerçekleşen bu büyüme hızına bağlı olarak emek talebinde artış yaşanmış ve bu dönemde ekonomi tam istihdam düzeyine gelmiştir, ancak 1973 yılında petrol krizinin ortaya çıkması Danimarka ekonomisinin olumsuz yönde etkilenmesine sebep olmuş ve büyüme hızı yavaşlamaya başlamıştır. Büyüme hızında meydana gelen bu düşüş, üretim ve istihdamın da olumsuz bir şekilde etkilenmesine neden olmuştur. Ekonominin canlandırılması için ise yürürlükte olan maliye politikasında değişiklikler yapılmaya başlanmış, KDV oranları 1975-76 yılları içinde %15'ten %9.25'e düşürülmüştür. Bu dönemde dış ticaret alanında ticareti geliştirici herhangi bir girişim sağlanamamış ve 1963 yılından itibaren devamlı açık veren ödemeler dengesi daha da kötüleşmiştir. Danimarka ekonomisi, 1979 yılında petrol krizinin ortaya çıkmasıyla tekrar resesyona girmiştir. Ülkede enflasyon oranı ve faiz oranları yükselmiş, ödemeler dengesi açığı

daha da artmış, emek arzı artarken istihdam azalmaya başlamıştır. Bu gelişmeler karşısında hükümet 1979 yılında 2 kere devalüasyona gitmek zorunda kalmıştır. Danimarka'da 1973-82 yılları arasında geçen dönem stagflasyon dönemi olarak adlandırılmıştır. Bu yıllar arasında ekonomik büyüme hızı ortalama %2, enflasyon ise %13 oranında gerçekleşmiştir.

1980'li yılların başında faiz oranlarının %20'nin üzerine çıkmasıyla devlet borçları hızla artmaya başlamıştır. Bunun üzerine hükümet sıkı gelirler politikası uygulamaya başlamış, kamu harcamaları kısılmış ve sermaye hareketleri serbestleştirilmeye başlanmış böylece faiz oranları yavaş yavaş düşmeye başlamıştır. 1983-1986 yılları arasında büyüme hızı %3.5'in üstüne çıkmış, işsizlik de 1987 yılında %8'in altına düşürülmüştür. 1975 yılından itibaren açık veren devlet bütçesi de 1986 ve 1987 yıllarında fazla vermeye başlamıştır. Aynı dönem içinde ödemeler dengesi açığının fazlalaşması ve dış borçlarda meydana gelen artışın önüne geçebilmek için, hükümet, "potato cure" adı verilen, özel tasarrufları teşvik edici bir vergi reformu uygulamaya başlamıştır. Vergi reformunun uygulamaya konulmasının hemen ardından özel tüketim ve yatırımlarda düşüşlerin yaşandığı, ithalatın azalmaya ve ihracatın ise artmaya başladığı görülmüştür. 1990 yılında Danimarka'da ödemeler dengesi son 30 yıl içinde ilk kez fazla vermiş ve ülke yavaş yavaş dış borçlarını kapamaya başlamıştır (http://www.denmark.dk/servlet/page?_pageid=80&_dad=portal30&_schema=PORTAL30&_fsiteid=175&_fid=44882&page_id=1&_feditor=0&folder.p_show_id=44882).

Yaşanan resesyonların sonucunda ve ekonomik büyümenin yavaşlamasının ardından Danimarka'da 1993 yılında ekonomide yeniden yapılandırmaya gidilmiş ve ekonomi canlandırılmaya çalışılmıştır. Ülkede yürütülmekte olan ekonomi politikalarının temel amaçları denk bütçe, düşük oranlı enflasyon oranı, istikrarlı para birimi ve daha fazla istihdam olanaklarının sağlanabilmesi olmuştur. Bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için de dengeli bir maliye politikası ve Avrupa Para Sistemi içinde Avrupa Birliği ülkeleri paralarına karşı istikrarlı bir döviz kuru politikası uygulanmış, ayrıca emek piyasasında ve vergi sisteminde çeşitli düzenlemelere gidilmiştir. Özel sektör tasarruflarında artış sağlamaya yönelik vergi reformları ile işsizlerin eğitilmesi ve işsizlere yeni iş olanaklarını sağlayabilecek emek piyasası reformları gibi yapısal reformlara gidilmiştir (EIU, Denmark Country Profile, 2001:20).

Danimarka'nın en önemli sorunlarından biri işsizlik olmuştur. Danimarka'da işsizlik oranı 1960'lı ve 1970'li yıllarda %3'ün altında gerçekleşirken, 1973 yılında petrol krizinin

ardından yükselmeye başlamıştır. 1993 yılında işsizlik oranı en yüksek seviyesine ulaşmış ve %12 oranında gerçekleşmiştir. Buna karşılık 1994 yılından itibaren uygulamaya konan emek piyasası reformuyla 180.000 kişiye yeni iş imkanı sağlanmış ve 2000 yılında işsizlik oranı %5.5 seviyesine çekilmiştir (http://www.denmarkamb.org/danish_economy.html). Emek piyasası reformları çoğunlukla, işsizlik tazminatlarının kısılmasını ve işsizlere yeni iş ve eğitim olanaklarının sunulmasını kapsamıştır. 2000 yılında gerçekleşen işsizlik oranı, 1974 yılından itibaren gerçekleşen en düşük seviyeye çekilmiş ve Avrupa Birliği ortalamasının altına inmiştir. İşsizlik oranı 2001 yılında da %5.4 oranında gerçekleşmiştir (EIU, Denmark Country Profile, 2001:24).

Diğer Avrupa ülkelerinden farklı olarak, Danimarka'da emek piyasası yasalarla düzenlenmek yerine daha çok işçi ve işveren kurumları arasında yapılan anlaşmalarla düzenlenmektedir. Bu anlaşmalar genellikle asgari ücret, grev hakkı ve çalışma saatleri hakkındaki düzenlemeleri kapsamaktadır. Danimarka emek piyasasında örgütlenme oranı %80 civarındadır ([http:// danishembassy.ru/about_de/business.php](http://danishembassy.ru/about_de/business.php)).

Danimarka ekonomisinin bir diğer önemli özelliği ise kadınların işgücüne katılım oranının çok yüksek olmasıdır. 2000 yılında 25-29 yaş arası erkek ve kadınların katılım oranları sırasıyla %88 ve %82 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 2.11: Danimarka'nın Temel Ekonomik Göstergeleri (1996-2000)

	1996	1997	1998	1999	2000
GSYİH (Milyar \$)*	183.0	168.4	173.7	174.3	161.7
Büyüme Oranı (%) *	2.5	3.1	2.5	1.7	2.8
Enflasyon Oranı (yıllık %)	2.1	2.2	1.8	2.5	2.9
İhracat (Milyar \$)	50.7	48.1	47.9	49.8	50.8
İthalat (Milyar \$)	43.2	42.7	44.0	43.1	43.6
Döviz Kuru Dkr=1 ABD Doları	5.80	6.60	6.70	6.98	8.09

Kaynak: EIU, Denmark Country Report, Ocak 2001:6

* EIU 2001:Country by Country, 2001:220

2.3.1. Danimarka Ekonomisinin Sektörel Yapısı

Danimarka, tarım ve hayvancılık sektöründe önemli bir üretim potansiyeline sahiptir. II. Dünya Savaşı sonrasında, Danimarka'da tarım sektörü GSYİH'nın %25'ini oluştururken toplam işgücünün yaklaşık %27'sini istihdam etmekteydi. Ancak ekonominin çeşitlenmeye başlamasıyla tarım sektörünün ekonomideki ağırlığı önemli ölçüde azalmaya başlamıştır. 2000 yılı itibariyle toplam işgücünün sadece %3 gibi küçük bir kesiminin tarım sektöründe istihdam edildiği görülmüştür. Danimarka'da tarım sektörünün, ekonomideki ağırlığı giderek azalmasına rağmen, halen rekabet gücüne sahip olduğu ve Danimarka nüfusunun 3 katına yetebilecek üretimi gerçekleştirebildiği görülmektedir.

Danimarka ekonomisinde özellikle domuz ve tavuk yetiştiriciliği büyük önem taşımaktadır. Dünyanın en büyük ikinci domuz yetiştiricisi olan Danimarka, 1994-97 yılları arasında dünya fiyatlarında meydana gelen artıştan büyük kazanç sağlamış, ancak 1998

yılında dünya fiyatlarında meydana gelen ani düşüş sonucu ekonomi olumsuz yönde etkilenmiştir. 1999-2000 yıllarında Avrupa’da yaşanan “deli dana hastalığı” nedeniyle domuz fiyatları ve ihracat hacminde büyük artışlar yaşanmıştır. 1999-2000 yılları arasında domuz ihracatı %19 oranında artmıştır.

Danimarka, Avrupa Birliği’nin Ortak Tarım Politikası kapsamındaki fiyat destekleme sisteminden de kazanç sağlamış, ancak domuz üretiminin destek kapsamı dışında tutulması, ülkenin dünya piyasalarında ihraç desteğinden mahrum kalmasına neden olmuştur.

Danimarka ekonomisinde balıkçılık sektörü de önemli bir yer tutmaktadır. Ancak aşırı avlanma ve kirlilik nedeniyle, Avrupa Birliği’nin balıkçılık kotalarını kullanarak avlanmaları kısıtlaması balıkçılık sektörünün olumsuz şekilde etkilenmesine neden olmuştur. Avrupa Birliği tarafından getirilen bu kısıtlamalar ve Kuzey Denizi’nin giderek kirlenmeye başlaması sonucu ülkede balık çiftliklerinin kurulmasına hız verilmiştir.

Avrupa Birliği’nin özellikle tarım ve balıkçılık sektörlerine kota uygulaması sonucu bu sektörlerde çeşitli sorunlar yaşanmış ve bu durum ülkede imalat sanayinin öneminin artmasına neden olmuştur. Üst derecede uzmanlaşmış küçük ve orta boy işletmelerden oluşan imalat sektöründe, yerel hammadde azlığı nedeniyle işleme ve hafif sanayi büyük önem taşımaktadır. İmalat sektörü, ülkenin mal ihracının %77’sini ve toplam işgücünün de %16’sını istihdam etmesi bakımından ülkenin en önemli sektörlerinin başında gelmektedir. 2000 yılında imalat sektörünün güçlü olması, ülkenin gıda, içecek ve tütün imalatında uluslararası alanda rekabet üstünlüğüne sahip olmasına yol açmıştır.

Danimarka’da ağır sanayi işletmeleri, gemi inşa sanayi hariç çok yaygın değildir. Danimarka, köklü bir gemi inşa sektörüne sahip olmakla birlikte Svenborg, Aalborg ve Lindoe gibi önemli tersanelerde pek çok kişiye istihdam olanağı sağlanmaktadır. Ancak düşük ücret politikası izleyen ülkelerden kaynaklanan uluslararası rekabet sonucu, ülkede bu sektörün önemi tedrici olarak azalmaya başlamıştır.

Kuzey Denizi’ndeki petrol alanları dışında çok fazla doğal kaynağa sahip olmayan Danimarka, 1972 yılında Kuzey Denizi’nde yapmış olduğu petrol arama çalışmaları sonucunda doğalgaz ve petrol konusunda kendi kendine yeterli bir konuma gelmiştir. Danimarka, Norveç ve İngiltere’nin ardından Avrupa’nın üçüncü büyük petrol üreticisidir.

Kuzey Denizi'nde gerçekleştirilen petrol arama çalışmaları ve üretimden Danimarka Yeraltı Konsorsiyumu yetkili kılınmıştır. Danimarka'da 2000 yılında 21.1 milyon m³ petrol üretilmiş ve varil başına ortalama 25 Dolar'dan satışa sunulmuştur. Danimarka, alternatif bir enerji kaynağı olan rüzgar değirmenleri teknolojisinde de dünyanın önde gelen ülkelerinden biridir.

İnşaat sektörü faaliyetlerinde gerçekleşen düşük büyüme hızı nedeniyle azalmalar yaşanmış, ancak 1990'lı yıllarda ekonominin canlanmaya başlaması 1993 yılında pazarı canlandırmak için ipotek maliyetlerini düşüren yasal düzenlemelere gidilmesi sonucu sektör gelişmeye başlamış ve son 10 yılda inşaat sektöründe istihdam edilenlerin sayısında da büyük artışlar yaşanmıştır. 2000 yılı itibariyle sektör, toplam işgücünün %6'sına istihdam olanağı sağlamıştır.

Tablo 2.12: Danimarka Ekonomisinde GSYİH'nın Sektörel Dağılımı (2000) (GSYİH % Olarak)

Kamu Hizmetleri	23.1
Ticaret ve Ulaşım	23.9
Ticari Hizmetler	24.0
İmalat	16.8
İnşaat	5.9
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	2.9

Kaynak: EIU, Denmark Country Report, Ocak 2001:6

2.3.2. Danimarka'nın Dış Ticareti

Avrupa'nın önemli pazarlarına olan coğrafi yakınlığı, denizcilik geleneği, tarımsal üretim açısından kendi kendine yeterliliği sağlayabilmesi, yurt içi talebi karşılayabilen tarımsal üretimi gerçekleştirmesi ve hammadde açısından fakir olması Danimarka'yı açık bir ekonomi haline getirmiştir. Danimarka, 1980'li yılların ortalarına kadar devamlı ticaret açığı vermiş ancak 1985'ten itibaren ihracat hacmi artmaya başlamıştır. İthalatın daha yavaş artması ve güçlü ekonomik büyümeyle birlikte Danimarka ticaret fazlası vermeye başlamıştır. Devamlı olarak dış ticaret fazlası veren bir ülke olan Danimarka ihracatta meydana gelen artışa bağlı olarak 2000 yılında 6.9 milyar Dolar ticaret fazlası vermiştir.

Doğal kaynaklarının yetersizliği nedeniyle Danimarka, hammadde açısından büyük ölçüde ithalata bağımlı olmak zorunda kalmıştır. Danimarka'nın büyük miktarlarda ithalat gerçekleştirmesi ihracatın da geliştirilmesini zorunlu kılmış ve ekonomi politikaları ağırlıklı olarak ihracata yönlendirilmiştir. Tarım sektörünün ekonomideki ağırlığı nispeten azalmakla birlikte Danimarka halen tarım ürünleri ihracatçısı ülkeler arasında önemli bir yere sahiptir. Özellikle domuz eti, tereyağı ve süt ürünleri ihracı ülke ekonomisi için halen önem taşımaktadır. 1998 ve 1999 yıllarında dünya domuz fiyatlarının düşmesi dış ticaret fazlasının azalmasına sebep olmuş, 2000 yılında ise dünya domuz fiyatlarında meydana gelen artış sonucu dış ticaret fazlası tekrar artmıştır.

Tablo 2.13: Danimarka'nın Başlıca İhracat Kalemleri (1999) fob (Milyon \$)

Mamul Mallar	37,126
Tarım Ürünleri	5,313
Akaryakıt	2,069
Gemi	916

Kaynak: EIU, Denmark Country Report, Ocak 2001:6

Tablo 2.14: Danimarka'nın Başlıca İthalat Kalemleri (1999) cif (Milyon \$)

Ara Mallar	20,086
Tüketim Malları	12,620
Sermaye Malları	5,846
Ulaşım Araçları (gemiler dahil)	3,483
Akaryakıt	1,572

Kaynak: EIU, Denmark Country Report, Ocak 2001:6

Dış ticaretini büyük bir bölümünü Avrupa Birliği ülkeleri ile gerçekleştiren Danimarka'da dış ticaret rejimi de Avrupa Birliği kapsamında hayata geçirilmektedir. 1999 yılında ihracatının %66.2'sini, ithalatının ise %72.1'ini Avrupa Birliği ülkeleriyle gerçekleştiren Danimarka'nın bu ülkeler arasındaki en önemli ticaret ortağı Almanya'dır. İthalat ve ihracatında önemli yer tutan diğer Avrupa Birliği ülkeleri ise sırasıyla İsveç ve İngiltere'dir. Avrupa Birliği ülkeleri dışındaki önemli ticaret ortakları ise ABD ve Japonya'dır. 1989 yılından itibaren piyasa ekonomisi sistemine geçen Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ve özellikle Polonya ile olan ticari ilişkiler de hızla gelişmiştir. Ayrıca 1990'lı

yıllarda Danimarka'nın Uzak Doğu Asya ülkeleri ile gerçekleştirdiği ticarete de artışlar yaşanmıştır (http://www.um.dk/english/faktaark/pdf_files/5_Economy.pdf).

Tablo 2.15: Danimarka'nın Dış Ticaret Ortakları (1999)

İhracat	%	İthalat	%
Almanya	20.0	Almanya	21.8
İsveç	11.5	İsveç	12.3
İngiltere	9.6	İngiltere	8.0
Norveç	5.9	Hollanda	8.0
ABD	5.5	Fransa	5.9
Fransa	5.3	İtalya	4.8
Hollanda	4.7	ABD	4.5
Avrupa Birliği	66.2	Avrupa Birliği	72.1

Kaynak: EIU, Denmark Country Report, Ocak 2001:6

2.4. Norveç'in Genel Ekonomik Durumu

Kuzey Avrupa'da, İskandinavya Yarımadası'nın batı kısmında yer alan Norveç Krallığı'nın, güneyinde Baltık Denizi, güneybatısında Kuzey Denizi, kuzeybatısında Norveç Denizi, doğusunda Rusya Federasyonu, İsveç ve Finlandiya bulunmaktadır. Norveç, kuzeyden güneye uzunlamasına bir konuma sahiptir. Bütünüyle dağlık bir ülke olan Norveç'in yüzölçümü 323.878 km²'dir ve bunun %5'i sularla kaplı alan, %3'ü tarım alanı, %20'si ise ormanlık alandan oluşmaktadır. Yüzey şekilleri ve ülkenin yer aldığı enlem, Norveç'te iklimin bölgelere göre büyük değişimler göstermesine neden olmaktadır.

Ülkenin nüfusu 2001 yılı itibariyle 4,504,000 kişi olup km²'ye 14 kişi düşmektedir. Yüzölçümü bakımından Avrupa'nın en büyük ülkelerinden biri olan Norveç, nüfus dağılımı bakımından oldukça tenha bir ülkedir. Norveç'te nüfusun güneyde yoğunlaştığı görülmektedir. Nüfus artış oranı yılda %0.7'dir. Norveç nüfusunun neredeyse tamamına yakın bir oranı Norveçlidir, ancak az sayıda Sami(lap), Fin ve Germen azınlık da mevcuttur. Ülke, anayasal monarşiyle yönetilmektedir.

Norveç, 1920'li yıllarda Avrupa'nın en fakir ülkesi konumundayken, II. Dünya Savaşı'nın ardından hızla sanayileşmeye başlamış, 1960'lı yıllarda Kuzey Denizi'nde petrol

ve doğalgazın bulunması, 1971 yılında da üretime başlanmasıyla ülke ekonomisi hızlı bir büyüme trendine girmiştir. Buna bağlı olarak, 1970'li yılların başından itibaren ülkede petrol sanayi ve petrolle ilgili sanayiler büyük gelişim göstermiştir. 1970-2001 yılları arasında Norveç ekonomisi, OECD ülkeleri ortalamasının üzerinde bir büyüme hızı göstermiştir. Bu yıllar arasında OECD ülkelerinde büyüme hızı yıllık ortalama %3.1 olarak gerçekleşirken, Norveç'te bu oranın %3.4 olduğu görülmüştür (<http://odin.dep.no/archive/finvedlegg/01/07/Netut020.doc>).

1990'lı yıllarda Körfez Savaşı'nın ardından dünya petrol fiyatlarının yükselmesi sonucu 1993 ve 1997 yılları arasında ekonomi canlanmaya başlamıştır. Bu yıllarda büyüme büyük ölçüde petrol ve doğalgaz faaliyetleri ile sağlanmıştır. Özel tüketimdeki büyüme artmaya başlarken, ihracat azalmaya başlamıştır. Ancak 1998 yılında dış dengede meydana gelen azalma, büyüme hızının %2'ye kadar düşmesine neden olmuştur. 1999 yılında özel tüketim, yüksek faiz oranlarına bağlı olarak yavaşlamış, yatırımlar azalmaya başlamış, ekonomi gerileme evresine girmiş ve yıllık büyüme hızı %0.9'a gerilemiştir. 1999 yılının ortalarında ekonomi tekrar genişlemeye başlamış ve 2000 yılında büyüme hızı %2.8'e çıkmıştır (EIU, Norway Country Profile, 2001:26).

1930'lu yıllardan itibaren tam istihdama ulaşılması, ülkenin temel politika hedeflerinden biri olmuş ve bunun sonucunda da Norveç'teki işsizlik oranı uluslararası standartlara göre oldukça düşük seyretmiştir. İşsizlik oranı, 1999 yılında %3.2 iken, bu oran 2000 yılında %3.4'e çıkmıştır. Ekonomik durgunlukla birlikte 1999 yılından itibaren pek çok sektörde işgücü açığı meydana gelmiş ve özellikle sağlık ve inşaat sektöründe çok sayıda yeri doldurulamamış işler olduğu görülmüştür. Bu açık, Avrupa Birliği içinden ve dışından gelen işçilerle halen doldurulmaya çalışılmaktadır.

Ülkede petrol ve doğalgaz sektörü en önemli ihracat kalemi olsa da, bu sektör işgücünün sadece küçük bir oranına iş sağlamaktadır. Petrol ve doğalgaz sanayinin araştırma ve geliştirme alanları haricinde çok fazla emek-yoğun bir sanayi dalı olmadığı görülmektedir. İşgücünün sadece %1'i doğrudan petrol ve doğalgaz sanayinde istihdam edilmektedir.

Norveç'te son yıllarda tüketici fiyat endeksinin Avrupa Birliği ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Enflasyon oranı 1999 yılında %2.3'ten 2000 yılında %3.1'e yükselmiş ve bu yükseliş 2001 yılında da devam etmiştir. Enflasyon oranında gerçekleşen bu yükseliş

yüksek petrol ve elektrik fiyatlarından kaynaklanmıştır. Bu iki önemli etkenin yanında, yüksek konut fiyatları ve sıkı emek piyasası da enflasyonun yükselmesinde etkili olmuştur.

Tablo 2.16: Norveç'in Temel Ekonomik Göstergeleri (1996-2000)

	1996	1997	1998	1999	2000
GSYİH (Milyar \$)*	158.6	155.0	147.0	152.9	158.4
Büyüme Oranı (%) *	4.9	4.3	2.0	0.9	2.8
Enflasyon Oranı (yıllık %)	1.3	2.6	2.2	2.3	3.1
İhracat (Milyar \$)	50.0	48.7	40.6	45.7	60.1
İthalat (Milyar \$)	37.0	37.6	38.8	35.5	34.6
Döviz Kuru Nkr=1 ABD \$	6.45	7.07	7.55	7.80	8.80

Kaynak: EIU, Norway Country Report, Ekim 2001:5

* EIU 2001:Country by Country, 2001:234

2.4.1. Norveç Ekonomisinin Sektörel Yapısı

Norveç ekonomisi, son 30 yılda çok büyük yapısal değişiklikler geçirmiştir. Hizmet sektörünün GSYİH içindeki payı artarken, tarım, ormancılık, balıkçılık ve imalat sektörünün payı ise giderek azalmaktadır. 2000 yılında tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörlerinin GSYİH içindeki payı %1.9, imalat sektörünün payı ise %12.4 olarak gerçekleşirken, genel kamu hizmetleri ve diğer hizmetler GSYİH'nın %77.3'ünü meydana getirmiştir.

Norveç'in coğrafi konumu, zorlu iklim koşulları ve yerleşim birimlerinin birbirinden uzak olması ülkede yapılan tarımı zorlaştırmaktadır. Ülke yüzölçümünün sadece %3'ü tarıma elverişlidir. Norveç'te tarım sektörü hem yüksek oranlarda sübvansede edilmekte hem de sektörün dış rekabetten korunabilmesi için çeşitli önlemler alınmaktadır. Ülkenin 1994 yılında Avrupa Birliği ile imzaladığı Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'nda tarım ve balıkçılık

kapsam dışında tutulmuştur. Ülkenin ıssız kuzey bölgelerinde tarımın yapılabilirliğinin sağlanabilmesi için devlet destekleme yapmış ancak, son yıllarda tarıma verilen desteklerde azalmalar meydana gelmiştir.

Norveç, et, balık, patates ve süt ürünlerinde kendi kendine yeterliliği sağlamakla birlikte, tahıl ihtiyacını ihracat yaparak sağlamaktadır. Norveç'in kendi kendine yeterli olduğu ürünlerde ithalat yapması hemen hemen yasaktır. Kendi kendine yeterliliği %100'den az olan ürünler için ise ithalata sınırlandırmalar getirilmiştir.

Norveç'in kıyısındaki ve açıklarındaki denizler Avrupa kıtasının en önemli balıkçılık alanlarını kapsamaktadır. Norveç, 1977 yılında kendine ait 200 millik bir ekonomik alan (exclusive economic zone) ilan etmiş ve diğer ülkelerin bu alanda avlanmalarını yasaklamıştır (EIU, Norway Country Profile, 2001:29).

Balıkçılık sektörünün ekonomideki ağırlığı, petrol ve doğalgazın öne çıkmasıyla azalsa da balıkçılık halen ülkenin önemli ihracat kalemi olma özelliğini korumaktadır. Dünyanın önde gelen balık ihracatçılarından biri olan Norveç'in, aşırı avlanma sonucu stokların tükenmeye başlaması, yeni balık çiftliklerinin kurulmasıyla telafi edilmeye çalışılmıştır. 1999 yılı itibariyle ülkede 1300 balık çiftliği bulunmaktadır.

Norveç'te petrol ilk olarak 1969 yılında ülkenin güneybatısında yer alan Ekofisk'te bulunmuş, petrol ve doğalgaz üretimine 1971 yılında başlanmıştır. 1980 ve 1990'lı yıllarda bu alanda ülkede büyük yatırımlar gerçekleştirilmiş, 1970'li yılların ortasında Kuzey Denizi'nden İngiltere ve Kıta Avrupasına gaz ve petrol dağıtımını sağlayan kapsamlı bir boru hattı şebekesi kurulmuştur.

Norveç günümüzde Batı Avrupa'daki en büyük petrol üreticisidir. Ülkenin petrol üretimi 1980-2000 yılları arasında %300 oranında artmış ve ülke Suudi Arabistan'dan sonra dünyanın ikinci büyük petrol ihracatçısı konumuna gelmiştir (<http://www.odin.dep.no/odin/engelsk/norway/economy/032091-120029/index-dok000-b-n-a.html>).

Norveç, ihtiyacı olan elektrik enerjisini hidroelektrik enerji ile sağladığından çıkardığı petrolün tamamına yakınına ihraç etmektedir. Ülke ayrıca dünya doğalgaz üretiminin %2'sini

gerçekleştirmekte ve ülke dünyada en çok doğalgaz üreten 10 ülke arasına girmiştir. Norveç, doğalgaz ihracının büyük bir bölümünü Batı Avrupa ülkelerine yapmaktadır.

Tablo 2.17: Norveç Ekonomisinde GSYİH'nın Sektörel Dağılımı (2000) (GSYİH % Olarak)

Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	1.9
Petrol ve Doğalgaz Üretimi ve Madencilik	14.4
İmalat, Elektrik ve Doğalgaz	12.4
İnşaat	4.0
Genel Kamu Hizmetleri	16.2
Diğer Hizmetler	51.1

Kaynak: EIU, Norway Country Report Ekim, 2001:5

2.4.2. Norveç'in Dış Ticareti

Geleneksel olarak, Norveç'in dış ticaret dengesi, özellikle 1970'li yıllarda petrol ve doğalgaz sanayilerinin kuruluş aşamasında ithalata aşırı derecede bağımlı hale gelmesi nedeniyle devamlı açık vermiştir.

Norveç'te 1970'lerin sonuna doğru petrol ve doğalgaz ihracatının hızla artması sonucu dış ticaret dengesi 1979 yılından itibaren 1986-88 yılları dışında her sene fazla vermiştir. 1986-88 yıllarında dış ticaret dengesinin açık vermesinin sebebi bu yıllarda dünya petrol fiyatlarının düşmesi olmuştur.

1988 yılında, petrol fiyatlarının düşmesi ve ithalatta meydana gelen artış sonucu dış ticaret fazlası azalmıştır. Tablo 2.16'da da görüldüğü gibi dış ticaret 1997 yılında 11.1 milyar Dolar fazla verirken, 1998 yılında bu 1.4 milyar Dolar'a düşmüştür. 1999 yılında dünya petrol fiyatlarının yükselmesi sonucu dış ticaret dengesi eski düzeyine geri dönmüştür. 2000 yılında ise petrol ihracatında meydana gelen patlama sonucu dış ticaret fazlası 25.5 milyar Dolar'a ulaşmıştır.

1990'lı yılların ortaları ve sonlarında ülkenin ihracat bileşiminde petrol ve doğalgaz sanayileri ile imalat sanayinin payının yaklaşık aynı değerlere sahip olduğu görülmüştür. 1997 yılında petrol ve doğalgaz sektörü toplam ihracat gelirlerinin %47.6'sını oluştururken imalat

sektörü %46.2'sini oluşturmuştur. Ancak 2000 yılında petrol fiyatlarının yükselmesi dengeleri bozmuş ve bu yıl içinde petrol ve doğalgaz sektörü toplam ihracat gelirlerinin %58'ini, imalat sektörü ise %37.2'sini oluşturmuştur.

Balıkçılık sektörü giderek önemi artan bir ihraç sektörü olmakla birlikte, ülke, dünyanın önde gelen balık ihracatçılarından. Balıkçılığın toplam ihracat içindeki payı petrol ve doğalgaz ihracatında meydana gelen artışa bağlı olarak 2000 yılında bir azalma göstermiştir (EIU, Norway Country Profile 2001:34-35).

Tablo 2.18: Norveç'in Başlıca İhracat Kalemleri (2000) (Milyon \$)

Ham petrol ve Doğalgaz	32,230
Doğalgaz	5,920
Makineler ve Ulaşım Araçları	5,630
Mamul Mallar	6,740
Gıda, İçecek ve Tütün	3,760
Kimyasallar	2,950

Kaynak: EIU, Norway Country Report Ekim, 2001:5

Tablo 2.19: Norveç'in Başlıca İthalat Kalemleri (2000) (Milyon \$)

Makineler ve Ulaşım Araçları	15,330
Çeşitli Mamul Mallar	5,100
Mamul Mallar	4,910
Kimyasallar	3,110
Gıda, İçecek ve Tütün	2,020

Kaynak: EIU, Norway Country Report Ekim, 2001:5

Norveç, Avrupa Birliği üyesi olmamasına rağmen, Avrupa Ekonomik Alanı'na dahil olması sebebiyle ticaretinin büyük bir bölümünü Avrupa Birliği ülkeleriyle gerçekleştirmektedir. 2000 yılında ihracatının %76.8'ini, ithalatının ise %62.5'ini Avrupa Birliği ülkeleriyle gerçekleştiren Norveç'in Avrupa Birliği ülkeleri arasında en çok ihracat yaptığı ülkelerin başında İngiltere, Hollanda, Almanya, Fransa ve İsveç gelmiştir. Norveç'in en fazla ithalat yaptığı ülkeler ise İsveç, Almanya, ABD, İngiltere, Danimarka ve Japonya'dır.

Tablo 2.20: Norveç'in Dış Ticaret Ortakları (2000)

İhracat	%	İthalat	%
İngiltere	20.7	İsveç	14.7
Hollanda	11.4	Almanya	11.9
Almanya	10.3	ABD	8.2
Fransa	10.0	İngiltere	8.1
İsveç	8.4	Danimarka	6.4
ABD	7.6	Japonya	5.2
Avrupa Birliği	76.8	Avrupa Birliği	62.5

Kaynak: EIU, Norway Country Report Ekim 2001:5

2.5. İzlanda'nın Genel Ekonomik Durumu

İzlanda, Atlas Okyanusu'nun kuzeyinde yer alan bir ada devletidir. Yüzölçümü 103.000km² olan İzlanda'da toprakların sadece 21.000 km²'si tarıma elverişlidir. Toprakların %26'sı buzullar, lavlar ve göllerle kaplı, %54'ü ise verimsiz topraklardan oluşmaktadır. Geri kalan %20'lik alan ise otlaklardan meydana gelmektedir. Yönetim şekli anayasal cumhuriyet olan İzlanda, bağımsızlığını kazandığı 1944 yılından itibaren cumhuriyetle yönetilmektedir.

İzlanda ekonomisi, 1900'lü yılların başında motorlu balıkçılık gemilerinin yaygınlaşması ile gelişmeye başlamış, daha sonra balıkçılık sektöründe meydana gelen büyümeye bağlı olarak 20. yüzyıl boyunca ülkenin en önemli geçim kaynağı balıkçılık sektörü olmuştur. Ancak, balıkçılık sektörüne büyük ölçüde bağımlı olunması, dünya balık fiyatlarında meydana gelen değişikliklerden etkilenilmesi ve avlanan balık miktarlarında meydana gelen artış-azalışlar ülkede ekonomik dalgalanmaların diğer pek çok Avrupa ülkelerine göre daha şiddetli olmasına neden olmaktadır.

İzlanda'da avlanan balık miktarında meydana gelen azalmalar nedeniyle 1983-1992 yılları arasında sadece %1.0 oranında bir büyüme sağlanabilmiştir. Ancak 1992-2000 yılları arasında ortalama GSYİH artışı %2.7 olarak gerçekleşmiştir. Son 30 yılın büyüme oranları dikkate alındığında bu oranların diğer Avrupa ülkeleri oranlarıyla benzer olduğu görülmüştür. Son 10 yıla bakıldığında balıkçılık halen ülkenin en önemli ihrac kalemi olmasına rağmen birlikte imalat ve hizmet sektörlerinin gelişmesiyle birlikte balıkçılığa olan bağımlılıkta tedrici olarak azalmalar meydana gelmiştir.

1980'lerin sonu ve 1990'ların başında gerçekleşen büyüme hızının düşük oranlarda seyretmesinin ardından 1990'ların ikinci yarısında makroekonomik istikrarın sağlanması ile birlikte GSYİH hızla büyüyen bir trend içine girmiştir. 1996 ve 2000 yılları arasında büyüme hızı özel tüketim harcamaları ve yatırımlardaki artışa bağlı olarak %4.5 olarak gerçekleşmiştir. 2000 yılı itibariyle GSYİH %3.6 oranında büyümüş ve 2001 yılında ise büyüme hızının yavaşlamaya başladığı görülmüştür.

1980 ve 1990'ların başında gerçekleşen düşük büyüme oranları nedeniyle hükümet yoğun yapısal reformlar yürürlüğe koymuş ve uygulanan ekonomi politikalarını yeniden gözden geçirmiştir. Bu süreç, İzlanda'nın Avrupa Ekonomik Alanı'na katılıp, Avrupa Birliği yasa ve hükümlerini uygulamaya sokmasıyla daha da hızlanmıştır. Reformların temelinde yoğun liberalizasyon programları ve kamu girişimlerinin özelleştirilmesi yer almıştır.

1985 yılından itibaren devamlı bütçe açığı verilmesi üzerine, İzlanda'da hükümet, 1997 yılında makroekonomik istikrarı bütçe dengesini koruyarak ve kamu borçlarını azaltarak sağlamayı hedefleyecek bazı mali tedbirler uygulamaya başlamıştır. Kamu borçları 1995 yılında GSYİH'nin %58.7'sini oluştururken, bu oran 2000 yılında %38.9'a düşürülmüştür.

Enflasyonun yükselmesi ve cari işlemler açığının artmaya başlaması sonucunda hükümet 2001 yılında sıkı maliye politikaları uygulamaya başlamıştır. Ayrıca, ulusal tasarruflarda artışı sağlamak için vergi teşviklerine gidilmiş ve özelleştirme çalışmalarına ağırlık verilmiştir.

İzlanda'nın enflasyon oranı 1945-1973 yılları arasında oldukça düşük oranlarda seyretmiştir. Enflasyon oranı yıllık ortalama %9.5 olarak gerçekleşmiş ve %15'in üzerine çıkmamıştır (Andersen ve Godmuhdsson, 1998:2).

Ancak, yıllık fiyat artışlarının %10 ile %15 arasında dalgalanması sonucu 1970'li yıllarda enflasyon oranı artmaya başlamıştır. Enflasyon oranı 1970'lerde %14 civarında iken 1980'lerin başında bu oran %80'lere kadar yükselmiştir. 1983 yılında İzlanda'da enflasyon oranı %85'lere kadar çıkmış ancak bu oran 11 yıl içinde %1.5 gibi bir orana indirilmiştir. Enflasyon oranının düşürülmesi çıktı düzeyinin aşağı çekilmesi ve istihdamı kısıcı tedbirler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir (Andersen ve Godmuhdsson, 1998:1).

1974-1984 yılları arasında İzlanda'da enflasyon oranı ortalama %49 oranında seyretmiştir. Bu süreç içinde yüksek enflasyon nedeniyle ülkede iki kriz yaşanmıştır. Bunlardan ilki 1974-1975 yıllarında petrol krizi nedeniyle ortaya çıkmıştır. İkincisi ise 1978-83 yılları arasında devalüasyon beklentilerinin negatif arz şoklarına yol açmasından kaynaklanmıştır. Krizin ardından 1983-84 yıllarında uygulanmaya çalışılan istikrar politikaları sonucunda enflasyon ılımlı bir orana çekilmiştir (Andersen ve Godmuhdsson, 1998:2-3).

İzlanda'da 1974-84 yılları arasında yüksek enflasyon yaşanmasının nedenleri şunlardır: (Andersen ve Godmuhdsson, 1998:7-8).

- 1- 1974-75 yılları arasında meydana gelen petrol şoku sonrasında dünya genelinde enflasyon oranlarının yükselmesi ve ithal fiyatlarında artışların meydana gelmesi,
- 2- 1967-68 yıllarında İzlanda ile Norveç arasında kurulan ringa balığı borsasının çökmesinin ülke ekonomisini derinden etkilemesi, (Bu şokun ardından ekonomi 6 sene için tekrar dengeye gelmiş ancak 1974-75 yılları arasında tekrar krize girmiştir. Daha sonra 1979-80 yıllarında petrol şoku ve 1982 yılında balıkçılık sektöründe yaşanan sorunlar nedeniyle ekonomi tekrar krize sürüklenmiştir.)
- 3- Ülkede enflasyon beklentilerinin giderek artması,
- 4- Sıkı emek piyasası ve ücret belirleme kurumlarının varlığı enflasyon oranının yükselmesine neden olmuştur.

1970'ler ve 1980'lerin başında meydana gelen bu gelişmelerin sonucunda İzlanda'da enflasyon oranında büyük artışlar yaşanmıştır. Enflasyon, 1999 yılının ikinci yarısında yükselmeye başlayana kadar baskı altında tutulmuştur. Enflasyon oranı önceki beş yılda ortalama %2.8 oranında gerçekleşmişken, 2000 yılında %5.4'e yükselmiştir. Dünya petrol fiyatlarındaki artış gibi dışsal faktörlerin yanı sıra emek piyasalarına bağlı olarak oluşan ücret enflasyonu nedeniyle enflasyon oranı son yıllarda yükselmeye başlamıştır.

İzlanda'da yapısal işsizlik diğer sanayileşmiş ülkelere nazaran daha az görülmektedir. İşsizlik oranı 1995 yılında %5 olarak gerçekleşmişken, bu oran 2000 yılında %1.3'e düşmüştür. Oldukça katı bir emek piyasasına sahip olan İzlanda'da işgücüne katılım oranı 2000 yılı itibarıyla %83 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 2.21: İzlanda'nın Temel Ekonomik Göstergeleri (1996-2000)

	1996	1997	1998	1999	2000
GSYİH (Milyar \$)*	7.3	7.5	8.3	8.8	8.3
Büyüme Oranı (%)*	5.5	5.3	4.7	4.5	4.0
Enflasyon Oranı (yıllık %)	2.3	1.8	1.7	3.2	5.4
İhracat (Milyar \$)	1.890	1.855	1.927	1.985	1.996
İthalat (Milyar \$)	1.871	1.850	2.279	2.273	2.220
Döviz Kuru İkr=1 ABD Doları	66.50	70.90	70.96	72.34	82.58

Kaynak: EIU, Iceland Country Report, Ocak 2001:30

* EIU 2001:Country by Country, 2001:227

2.5.1. İzlanda Ekonomisinin Sektörel Yapısı

İzlanda'da tarım sektörünün GSYİH içindeki payı son yıllarda azalmaya başlamıştır. 1990 yılında bu oran %2.7 iken, 2000 yılında %1.83'e düşmüştür.

İzlanda'nın en önemli tarım ürünlerinin başında et, süt ürünleri, yumurta ve patates gelmektedir. Tarım üretiminin büyük bölümü yurtiçi tüketimde kullanılmaktadır. Ülkede sebze, çiçek ve meyve üretimi genellikle seralarda yapılmaktadır. Ülkede yavaş da olsa kürk endüstrisi de gelişmeye başlamıştır.

Ülkede, canlı hayvan ürünlerinden koyun ve koyun etine olan talep düşerken, domuz ve kümes hayvanları tüketimi verimlilikte meydana gelen artışın fiyatları düşürmesi sonucu yükselmiştir.

İzlanda'da fiyat desteklemeleri ve ihracat sübvansiyonları yerine çiftçilere doğrudan gelir ödemeleri yapılmaktadır. İzlanda'da tarım sektörü dünyada en çok sübvansiyon edilen ve korunan sektörlerden biridir. Yerli üretimi uluslararası rekabette koruyabilmek amacıyla konulan yüksek tarife oranları son yıllarda azaltılmaya başlanmıştır.

İzlanda'da ihracat gelirlerinin çok önemli bir bölümü balıkçılıktan elde edilmektedir. Ancak 1995 yılında balık ve balıkçılık ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı %75 olarak gerçekleşirken, bu oran 2000 yılında %64'e düşmüştür. Bu düşüşün nedenleri; avlanan balık miktarında meydana gelen azalmanın yanı sıra İzlanda ekonomisinin çeşitlenmeye başlayarak balıkçılığa olan bağımlılığın azalması olmuştur. Balıkçılık sektörünün GSYİH'ya katkısı 1990 yılında %14.9 iken bu oran 2000 yılında %5.9'a düşmüştür.

İzlanda'nın balıkçılık sektörü dünyanın en etkin ve rekabet edebilir sektörlerinden biridir. Sektörde son derece gelişmiş teknolojiler kullanılmakla birlikte son yıllarda İzlanda firmaları yurtdışında balık işleme fabrikaları ve dağıtım şebekeleri satın almaktadırlar.

İzlanda'da imalat sanayinin(balık işleme dahil) GSYİH'ya oranı %16.98 iken bu oran diğer Batı Avrupa ülkelerinde yaklaşık %20 olarak gerçekleşmektedir. Ancak imalat sanayinin toplam mal ihracatı içindeki payı giderek artmaktadır. 1995 yılında imalat sanayinin toplam mal ihracatı içindeki payı %21.4 iken, bu oran 2000 yılında %31'e yükselmiştir.

İzlanda'nın en önemli imalat sanayi dalı yoğun elektrik kullanımına bağlı olarak yapılan alüminyum ve ferro-silikon eritimidir. İzlanda'da alüminyum üretimi 1969 yılında Reykavik yakınlarındaki Stravmsvik'te kurulan eritme fabrikası ile hızla artmıştır. 1997 yılında fabrikanın eritme kapasitesinin 60.000 tona çıkarılmasıyla toplam yıllık üretim kapasitesi 162.000 ton olarak gerçekleşmiştir. Bunun yanında Haziran 1998'de Grundartangi'de 60.000 ton kapasiteyle kurulan alüminyum eritme fabrikasının kapasitesi daha sonra 80.000 tona çıkarılmıştır. Hvalfjördur'da da yılda 72.500 ton kapasiteli ferro-silikon fabrikası kurulmuştur.

İzlanda'nın bol enerji kaynağına ve rekabetçi fiyatlara sahip olması ülkeyi enerji-yoğun üretimin yapılması için cazip bir yer haline getirmiştir. Bu amaçla devlet İzlanda'da bu alanda üretim yapabilecek yabancı yatırımcıları ülkeye çekebilmek için çeşitli görüşmeler

yapmaktadır. 2000 yılı itibariyle üretilen alüminyum ve ferro-silikon, mal ihracatının %22'sini oluşturmuştur.

Son zamanlarda, balıkçılık ekipmanları üretimi İzlanda'da önemli ve hızla büyüyen bir sektör haline gelmiştir. Temelde yurtiçi talebi karşılamak için kurulan bu sektörle ülke zamanla dünyanın önde gelen üreticilerinden biri olmuştur. Ayrıca, son yıllarda ilaç, tıbbi gereç, protez, bilgisayar yazılımı ve bio-teknoloji başta olmak üzere ileri teknoloji sanayiinde de ülke hızla gelişmeye başlamıştır. Bilgisayar kullanımının çok yüksek olması ülkenin bu alanda hızla gelişmesine büyük olanak sağlamıştır.

1990'ların ortasında inşaat sektörünün GSYİH içindeki payı katkısı azalırken, yeni fabrikaların kurulması ve konut fiyatlarının artması sonucu inşaat sektörü canlanmaya başlamıştır. 1995 yılında sektörün GSYİH'ya katkısı %7.6 iken bu oran artarak 2000'de %8.95'e yükselmiştir. 1990'ların ortasında inşaat sektöründe yaşanan durgunluğun nedeni olan mali dengesizlikleri gidermek amacıyla devletin kamu projelerini azaltmaya gitmesi olmuştur.

İzlanda, turizm sektörünü geliştirebilmek için 1990'lardan itibaren çeşitli pazarlama kampanyaları başlatmıştır. 1995 yılında ülkeyi ziyaret eden turist sayısı 190.000 iken bu sayı 2000 yılında 303.000'e çıkmıştır. İzlanda'ya en çok turist gönderen ülkelerin başında diğer Nordik ülkeleri, ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya gelmektedir. İzlanda hükümeti, uzun dönemde döviz gelirlerini yılda %6 arttıracak ve turizm sektöründe çalışan sayısını 4000'den 7000'e çıkarmayı hedefleyen ulusal bir turizm politikası belirlemiştir. Balina izleme, somon balığı avcılığı ve kutup golfü son yıllarda gelişen en önemli turizm aktivitelerindedir. Turizm sektörünün hızla büyümesine rağmen İzlanda halkının yurtdışındaki seyahat harcamalarında artışların meydana gelmesiyle hizmetler kalemi son yıllarda açık vermiştir.

Tablo 2.22: İzlanda'nın Ekonomisinde GSYİH'nın Sektörel Dağılımı (1999) (GSYİH % Olarak)

Tarım	1.83
Balıkçılık	5.9
İmalat (balık işleme dahil)	16.98
Elektrik, gaz ve su	4.87
İnşaat	8.95
Toptan ve perakende ticaret	14.11
Taşımacılık ve haberleşme	8.95
Ticari hizmetler	19.83
Diğer özel sektör hizmetleri	5.36
Hanehalkına hizmet veren ve kar amacı gütmeyen özel sektör kuruluşları	3.72
Kamu Hizmetleri	14.43
Bankacılık hizmetleri masrafları	-4.93

Kaynak: www.ths.is/rit/sogulegt/a0107.xls

2.5.2. İzlanda'nın Dış Ticareti

İzlanda'nın gerçekleştirdiği dış ticaretin GSYİH'ya oranı oldukça düşük seyretmektedir. 2000 yılında ithalatın GSYİH'ya oranı %28, ihracatın ise %22 olarak gerçekleşmiştir. Son yıllarda ithalatta meydana gelen artışa bağlı olarak dış ticaret açık vermeye başlamıştır. 1998 yılında yatırım ve sanayi malları ithalatında alüminyum eritme sanayi ve enerji üretim tesislerinin kurulmasından dolayı artış yaşanmış ancak 1999'da bu tesislerin tamamlanmasıyla azalmıştır. 1998 ve 1999 yıllarında ise tüketim malları ithalatı önemli ölçüde artmış, 2000 yılında tüketim malları ithalatı azalırken yatırım malları ithalatı tekrar artmaya başlamıştır.

Tablo 2.23: İzlanda'nın Başlıca İhracat Kalemleri (1999) fob (Milyon \$)

Deniz Ürünleri	1,349
Alüminyum	311
Ferro-silikon	43
Tarım ürünleri	30

Kaynak: EIU, Iceland Country Report, Ocak 2001:30

Tablo 2.24: İzlanda'nın Başlıca İthalat Kalemleri (1999) cif (Milyon \$)

Sanayi Malları ve Sermaye Malları	1,210
Tüketim Malları	495
Ulaşım Araçları	432
Gıda ve İçecek	242

Kaynak: EIU, Iceland Country Report, Ocak 2001:30

İzlanda'nın en önemli ticaret ortaklarını Avrupa Birliği ülkeleri oluşturmaktadır. İzlanda, Avrupa Birliği ile ticaretini Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması çatısı altında gerçekleştirmektedir. 2000 yılında İzlanda, ihracatının %68'ini, ithalatının %66'sını Avrupa Birliği ülkelerinden gerçekleştirmiştir. İzlanda'nın Avrupa Birliği ülkeleri içindeki en önemli ticaret ortağı İngiltere'dir. 2000 yılında İzlanda ihracatının %19'unu İngiltere ile gerçekleştirmiştir. Avrupa Birliği ülkeleri içindeki en önemli ikinci ticaret ortağı ise Almanya'dır. Almanya ile 2000 yılında ihracatının %17'sini gerçekleştirmiştir.

İzlanda'nın Avrupa Birliği ülkeleri dışındaki en önemli ticaret ortaklarının başında gerçekleştirdiği ihracatın %12'sini oluşturması bakımından Japonya gelmektedir. İzlanda'nın ithalatının ¼'ünü Nordik ülkeleriyle gerçekleştirmektedir. Bunların dışında, İzlanda'nın ithalatında Almanya %12, ABD %11 ve İngiltere ise %9'luk bir paya sahiptirler.

Tablo 2.25: İzlanda'nın Dış Ticaret Ortakları (1999)

İhracat	%	İthalat	%
İngiltere	19.7	Almanya	11.8
ABD	14.7	ABD	10.9
Almanya	13.1	Norveç	10.4
Hollanda	6.0	İngiltere	9.2
Fransa	5.2	Danimarka	8.1
Japonya	5.0	İsveç	6.3
Danimarka	4.6	Japonya	5.5
Avrupa Birliği	64.1	Avrupa Birliği	56.1

Kaynak: EIU, Iceland Country Report, Ocak 2001:30

BÖLÜM 3

3. NORDİK ÜLKELERİNİN AVRUPA ENTEGRASYONU

Nordik ülkeleri, 1995 Avrupa Birliği entegrasyonu öncesinde bir çok entegrasyonun içinde yer almışlardır. Bunların en önemlileri aşağıdaki gibidir;

3.1. Nordik Ülkelerinin Avrupa Birliği Dışında Katıldığı Entegrasyonlar

3.1.1. Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OECE) ve Nordik Ülkeleri

II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da savaşın izlerini silmek ve ileride çıkabilecek savaşların önüne geçebilmek için çeşitli girişimlerde bulunulmaya başlanmıştır. Bu girişimlerden ilki 1948 yılında kurulan ve savaşın neden olduğu yıkıntıların onarılmasını amaçlayan Marshall Planı'nın yürütülmesi için kurulan Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü olmuştur. Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü, 1961 yılından sonra Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı(OECD) olarak faaliyetine devam etmiştir.

Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün amacı, üye ülkeler arasında güçlü bir Avrupa yaratmak için ekonomik bir işbirliği sağlamak olmuştur. Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün 16 kurucu üyesi vardır. Bunlar; İngiltere, İrlanda, Fransa, Avusturya, İzlanda, İsveç, Danimarka, İtalya, Norveç, Hollanda, Belçika, Türkiye, İsviçre, Portekiz, Lüksemburg, Yunanistan'dır. Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü'ne 1949 yılında B.Almanya, 1959 yılında İspanya tam üye olmuştur. ABD ve Kanada 1950 yılında "ortak üye" olarak birliğe katılmış, Finlandiya ise 1959 yılından itibaren deniz ulaştırma komitesinde temsil edilmeye başlanmıştır (Karluk, 1998:26).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı, 1961 yılında Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün yerine geçmiştir. 1960 yılında imzalanıp, 1961 yılında yürürlüğe giren Paris Anlaşması ile kurulan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nın temel amaçları; üye ülkelerde yüksek ekonomik gelişme ve istihdam seviyelerini sağlamak, üye ve üye olmayan ülkelerde ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmak ve dünya ticaretinin gelişmesine katkıda bulunmaktır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nın kurucu üyeleri, Avrupa Ekonomik

İşbirliği Örgütü'nün 18 üyesi ile Kanada ve ABD olmuş, bir Nordik ülkesi olan Finlandiya birliğe 1969 yılında katılmıştır.

3.1.2. Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi(EFTA) ve Nordik Ülkeleri

Aynı yıllarda Avrupa'da oluşturulmaya çalışılan bir diğer ekonomik birleşme hareketi de 1957 yılında Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda tarafından Roma Anlaşması ile kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu olmuştur. Topluluğun kuruluş amacı, üye ülkeler arasında ekonomi politikalarının yakınlaştırılması yoluyla bir ortak pazarın kurulması, ekonomik faaliyetlerin uyum içinde gelişmesi, dengeli ve sürekli bir gelişme sağlanması ve üye ülkeler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Avrupa Ekonomik Topluluğu'na kuruluş yıllarında esas itibariyle Ortak Gümrük Tarifesi'ni kabul etmek istemeyen veya uluslararası siyasal statüleri gereği Topluluğa katılmayan tarafsız bazı ülkeler de Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi çatısı altında birleşmişlerdir.

Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi, 4 Ocak 1960 tarihinde İngiltere'nin önderliğinde Avusturya, Danimarka, Norveç, Portekiz, İsveç ve İsviçre tarafından Stockholm Sözleşmesi ile kurulmuştur. Bir iktisadi birleşme hareketi olarak serbest ticaret bölgesine dayanan Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi, dünyada kurulmuş en önemli serbest ticaret bölgesidir. Avrupa Ekonomik Topluluğu'na oranla daha dar çerçevede sınırlandırılmış olmasına rağmen, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'nin hedefleri çeşitli alanlarda Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun hedefleriyle benzerdir. Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'nin temel hedefi, Batı Avrupa'da büyük bir serbest ticaret bölgesi yaratarak üyeleri arasındaki ticareti serbestleştirmek olmuştur. Üyeler arasında ticaretin geliştirilmesi, mali istikrarın ve tam istihdamın sağlanması, yaşam standartlarının yükseltilmesi, üretimin artırılması, gümrük vergilerinin ve miktar kısıtlamalarının karşılıklı ve tedrici olarak kaldırılması gibi alanlarda Avrupa Ekonomik Topluluğu ile aynı hedefleri paylaşan Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ni Avrupa Ekonomik Topluluğu'ndan ayıran en önemli farklar ise; Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun "uluslarüstü", Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'nin "uluslararası" bir yapısı olması; Avrupa Ekonomik Topluluğu üyelerinin üçüncü ülkeler karşısında ortak gümrük vergisi ve ticaret politikası uygulamalarına karşılık, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkelerinin üçüncü ülkelere

uyguladıkları gümrük tarifeleri ve ticaret politikaları açısından tamamen bağımsız olmasıdır (Oğuz, 1989:2).

Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ni kuran Stockholm Sözleşmesi, üye ülkeler arasında sadece sanayi ürünlerinde serbest ticareti öngörmüş, tarım ürünleri ile balıkçılık ve deniz ürünleri kapsam dışında bırakılmıştır.

Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'nin bünyesinde, kuruluşundan itibaren çeşitli değişiklikler olmuştur. Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi üyeleri, 1961 yılından itibaren Avrupa Birliği ile ortaklık görüşmelerini ayrı ayrı sürdürerek iki taraflı anlaşma arayışına girmişlerdir. Avrupa Birliği ile Danimarka ve İngiltere arasındaki görüşmeler Ekim 1961'de, Norveç ile görüşmeler ise Temmuz 1962'de başlatılmıştır. Ancak İngiltere ile yürütülen görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanması, başta Danimarka ve Norveç olmak üzere diğer Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkelerinde huzursuzluk yaratmıştır. Avrupa Birliği ile gerçekleştirilen görüşmelerin olumsuz bir şekilde sonuçlanmasından sonra Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri kendi aralarındaki işbirliğini geliştirmek amacıyla bir program oluşturmuşlardır. Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ni kuran Stockholm Sözleşmesi'nde yer alan tüm faaliyet alanlarını da kapsayan bu program; gümrük indirimlerinin gerçekleşmesi için belirlenen sürenin kısaltılmasını ve dünya ticaretini geliştirecek şekilde işbirliğinin gerçekleştirilmesini öngörmüştür. Bu program ile üye devletlerin aralarında gerçekleştirdikleri ticarete engelleri yıkmak için izledikleri yolda yaptıkları değişikliği ifade etmiştir. İzlanda, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ne 1 Mart 1970 tarihinde katılırken, Finlandiya ile 27 Mart 1961 tarihinde FINEFTA adı altında bir Ortaklık Anlaşması yapılmış ve 1 Ocak 1986 tarihinde tam üye oluncaya kadar bu anlaşma çerçevesinde ilişkiler sürdürülmüştür. Liechtenstein ise bölgeye 1981 yılında katılmıştır. Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ne üyelik, üyelerinin kolonileri için de açık tutulmuş ve kurucu üyelerin Avrupa'daki kolonileri olan Grönland, Faeores Adaları ve Malta da Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ne dahil edilmiştir. Bunun yanında, altı Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi üyesi, Avrupa Birliği'ne katılmak üzere topluluktan ayrılmışlardır. İngiltere ve Danimarka 1972 yılında, Portekiz 1986 yılında ve en son olarak İsveç, Finlandiya ve Avusturya 1994 yılında üyelikten çıkmışlardır. Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'nin şu andaki üyeleri İzlanda, Norveç, İsviçre ve Liechtenstein'dir.

3.1.3. 1972-73 Serbest Ticaret Anlaşmaları ve Nordik Ülkeleri

Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri ile Avrupa Birliği arasındaki ticaretin gelişiminde her iki topluluğun da kurulmasından itibaren gerçekleştirilen en önemli aşamalardan biri Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkelerinin Avrupa Birliği ile imzaladıkları iki taraflı ticaret anlaşmaları olmuştur.

Avrupa Birliği, 22 Temmuz 1972 tarihinde İzlanda, İsveç, Portekiz ve İsviçre ile, 14 Mayıs 1973 tarihinde Norveç ile, 5 Ekim 1973 tarihinde ise Finlandiya ile serbest ticaret anlaşmaları imzalamıştır.

Avrupa Birliği ile Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi üyeleri arasında imzalanan serbest ticaret anlaşmaları ile ticarete konu olan sanayi malları üzerindeki gümrük vergileri, miktar kısıtlamaları ve diğer tarife benzeri engellerin kaldırılmasını ve taraflar arasındaki ticarete adil bir rekabet ortamı yaratmayı hedeflemişlerdir.

Anlaşmalara göre, ithalat üzerindeki gümrük tarifelerinde azaltılmaya gidilmesi belli bir takvime bağlanmıştır. Buna göre, 1 Nisan 1973 tarihi itibarıyla gümrük tarifelerinde %80; 1 Ocak 1974, 1 Ocak 1975, 1 Ocak 1976 tarihlerinde gümrük tarifelerinde %20'lik bir indirimle gidilmesi kararlaştırılmıştır (Madde 3) (European Communities, 1977:382).

İthalat üzerindeki miktar kısıtlamalarının ve eş etkili miktar kısıtlamalarının ise Finlandiya, İsveç ve İzlanda için 1 Ocak 1973 tarihi itibarıyla kaldırılması öngörülmüştür. İthalat üzerindeki miktar kısıtlamaları Norveç'te ise anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle, eş etkili miktar kısıtlamalarının ise 1 Ocak 1975'e kadar kaldırılması öngörülmüştür (Madde 13) (European Communities, 1977:536).

Anlaşmalara tarım ürünleri dahil edilmese de, Madde 15'de taraflar tarım politikaları elverdiği ölçüde tarım ürünleri ticaretinde dengeli bir gelişmenin sağlanabilmesi için istekli ve hazır olduklarını belirtmişlerdir.

3.1.4. Avrupa Ekonomik Alanı ve Nordik Ülkeleri

Avrupa Birliği ile Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri arasındaki ilişkileri geliştirmek amacıyla taraflar arasında bir serbest ticaret bölgesi oluşturulması fikri ilk olarak 1960'lı yıllarda ortaya atılmış ve bu tarihlerde başlayan görüşmeler sonucunda 1972-73 Serbest Ticaret Anlaşmaları imzalanmış ve aralarındaki gümrük tarifeleri 1977 yılından itibaren kaldırılmış, böylece Avrupa'da geniş kapsamlı bir serbest ticaret bölgesi oluşturulmuştur.

Ancak, bu yapının 1980'li yıllarda yetersiz kalması taraflar arasında farklı bir yakınlaşma meydana gelmesine neden olmuş ve bu çerçevede bir Avrupa Ekonomik Alanı oluşturulması fikri ortaya atılmıştır (Pekcan, 1994:30). Bu amaçla, Avrupa Birliği ve Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi üyesi devlet başkanları ve Avrupa Birliği Komisyonu, 9 Nisan 1984'de Lüksemburg'da kabul ettikleri bir bildiriyle Avrupa Ekonomik Alanı kurulmasını kararlaştırmışlardır. Lüksemburg Bildirisi'nin kabul edilmesinden sonra 1992 yılında iç pazarın oluşumuna kadar geçecek süredeki işbirliğinin Avrupa Ekonomik Alanı çerçevesinde gerçeleştirilmesi öngörölmüştür.

Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması, Avrupa Birliği ile Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi üyeleri İsviçre, Norveç, Finlandiya, İzlanda, İsviçre ve Avusturya arasında 2 Mayıs 1992 tarihinde Oporto'da imzalanmış, ancak İsviçre yapılan referandum sonucunda Avrupa Ekonomik Alanı'na katılmayı reddetmiş ve Avrupa Birliği ile ilişkilerini karşlıklı ticaret anlaşmalarıyla sürdürmeye devam etmiştir. Anlaşma, 1 Ocak 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması, Avrupa Birliği ile Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri arasında kişilerin, malların, sermayenin ve hizmetlerin serbest dolaşımını öngörmüştür. Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri bu anlaşma ile Avrupa Birliği iç pazarına dahil olmuşlar ve böylece Avrupa'da ondokuz ülkenin oluşturduğu tek bir Pazar meydana getirilmiştir. Ayrıca sanayi ürünleri ticaretinin arttırılması ve tüm korumacı baskıların ortadan kaldırılması kabul edilmiş, standartların uyumlaştırılması, teknik engellerin kaldırılması, menş kurallarının ve sınırlardaki işlemlerin basitleştirilmesi, kamu yardımları ve sübvansiyonlara son verilmesi, kamu satın almalarındaki ayrıcalıkların giderilmesi, patent ve marka haklarının korunması için taraflar arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi

öngörülmüştür. Ayrıca tarım, balıkçılık, ulaşım, enerji ve para politikaları alanlarında da işbirliğinin sağlanması amaçlanmıştır (Karluk, 1998:452).

1960 yılında, Batı Avrupa'nın dış ticaretinin %60'ı Avrupa Birliği ile Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi arasında sağlanırken, 1975'de yani serbest ticaret anlaşmalarının imzalanmasından sonra %63'e, 1986'da ise %69'a çıkmıştır (Karluk, 1998:453).

Avrupa Ekonomik Alanı'nın üye sayısı 1 Ocak 1995'de İsveç, Finlandiya ve Avusturya'nın Avrupa Birliği'ne üye olmasıyla ikiye inmiş ancak 1 Mayıs 1995'de Liechtenstein'in üye olmasıyla üçe çıkmıştır.

3.2. Avrupa Birliği ile Nordik Ülkeleri Arasındaki Üyelik Müzakereleri Süreci

Avrupa entegrasyon süreci, Topluluğu kurulmasından itibaren gerek niteliksel gerekse niceliksel açıdan hızlı bir değişim göstermiştir. Niteliksel açıdan bakıldığında, dördüncü genişleme hareketinin özellikle, 1986 yılındaki İspanya ve Portekiz'in uyumuna göre çok daha kolay bir süreci gerektirdiği halde zaman içinde uyulması gereken koşullarda ve kriterlerde değişiklikler ortaya çıkmış olması Nordik ülkelerinin Avrupa Birliği entegrasyonunu ilginç kılmıştır. Nordik ülkelerinin yüksek gelir grubuna dahil ülkeler arasında yer almalarından dolayı Topluluk müktesebatına uyumları çok kapsamlı değişiklikleri gerektirmediğinden 1995 yılında gerçekleştirilen 4. genişleme hareketinin daha çok "niteliksel bir genişleme hareketi" niteliğine sahip olduğu ileri sürülmüştür (Granel, 1997:38).

Avrupa Birliği'ne katılmak isteyen ve Topluluğun müktesebatını kabul edecek her Avrupa ülkesi üyelik için başvurabilmektedir. Tam üyeliğin bir önkoşulu olarak, her Avrupa Birliği üyeliğine aday ülkeden Topluluğun müktesebatına tam uyum göstermesi beklenmektedir. Bununla birlikte, aday ülkelerle gerçekleştirilen üyelik müzakereleri Topluluğun bugünkü yapısını oluşturmada büyük önem taşımıştır.

1995 yılındaki dördüncü genişleme hareketine konu olan ülkeler diğerlerinden farklı olarak geleneksel Avrupa Birliği müktesebatının yanında, ortak pazarı kuran Tek Avrupa Senedi ve Maastricht Anlaşması'nın kabul edilmesi sonucu yürürlüğe giren yeni ek

müktesebatı da kabul etmek zorunda kalmışlardır. Topluluk müktesebatı genişletilmiş haliyle şu ilkeleri kapsamıştır (Granell, 1997:38-39);

1. Hükümetlerarası ve uluslarüstü Avrupa Birliği kurumlarının idaresi,
2. Çeşitli Topluluk yasaları, yönetmelikleri, düzenlemeleri ve diğer yasal belgeler,
3. Topluluk bütçe gelir ve harcamalarının finansal düzenlemeleri,
4. Avrupa Birliği içinde malların, sermayenin ve emeğin serbest dolaşımını sağlayan yasalar,
5. Ortak Topluluk yasa ve standartları (dolaylı vergilendirme, haksız rekabet ve monopoller, ticaret hukuku vb.)
6. Çeşitli alanlarda oluşturulan Ortak Politikalar,
7. Ekonomik ve Parasal Birlik,
8. Ortak dış ve güvenlik politikası,
9. Adalet ve içişleri alanlarında işbirliği,
10. “Avrupa Birliği vatandaşlığı”ndan kaynaklanan haklar ve yükümlülükler.

Dördüncü genişleme hareketi, ilk olarak Aralık 1991’de Maastricht’te gerçekleştirilen zirve toplantısı sırasında oluşturulan Maastricht Anlaşması ‘0’ maddesi¹ temel alınarak ortaya atılmıştır. Maastricht Zirvesi’nde Avrupa Komisyonu, dördüncü genişlemeyle ilgili olarak Haziran 1992’de Lizbon’da yapılması planlanan zirve toplantısında Avrupa Konseyi’ne sunmak üzere bir rapor hazırlamakla görevlendirilmiştir. “The Challenge of Enlargement” adı verilen raporun Lizbon’da incelenmesinin ardından, Avrupa Konseyi, söz konusu ülkelerle resmi müzakerelerin Maastricht Anlaşması’nın Avrupa Birliği üyesi ülkelere onaylanmasının hemen ardından başlatılması gerekliliği üzerinde bir karar almıştır. Bu gelişmenin hemen ardından Avusturya, Finlandiya, İsveç ve Norveç Topluluğa üyelik için başvuruda bulunmuşlardır. Bu ülkelerin üyelik başvurusu kararı almalarının temel sebebi ülkelerin dışarıda kalmak yerine Avrupa Birliği ile tam anlamıyla entegre olmaları durumunda ulusal sorunlarını daha kolay çözebileceklerine yönelik beklentileri olmuştur. Aynı zamanda, söz konusu ülkeler Avrupa Birliği üyelerinin yürürlüğe koyduğu yasalardan Avrupa Ekonomik Alanı kapsamında etkilenmek yerine, Avrupa Birliği’nin diğer üye ülkeleriyle birlikte karar alma mekanizmalarında söz sahibi olmayı tercih etmişlerdir.

¹ Tüm Avrupalı devletlerin Avrupa Birliği üyesi olma talebinde bulunabileceklerini belirten ve tam üyeliğin gerçekleşmesinde izlenecek yasal yöntemleri tanımlayan maddedir.

İsveç, Finlandiya, Norveç ve Avusturya diğer Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri ile birlikte Avrupa Birliği üyeliği öncesinde Topluluk ile Avrupa Ekonomik Alanı'nı oluşturmuşlardır. Avrupa Ekonomik Alanı, 2 Mayıs 1992 tarihinde Oporto'da imzalanan anlaşma ile kurulmuş, 17 Mayıs 1993 tarihinde İsviçre'nin anlaşmayı kabul etmemesinin ardından yeniden düzenlenmiş ve 1 Ocak 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Avrupa Ekonomik Alanı ile, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkelerinin Topluluğun Tek Pazarı'na geçişinin sağlanması hedeflenmiştir. Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması ile;

1. Ticarete konu olan sanayi malları üzerindeki gümrük tarifesi ve miktar kısıtlamalarının kaldırılması,
2. Emek, sermaye ve hizmetlerin serbest dolaşımının sağlanması,
3. Tarım ürünleri ve balıkçılık alanlarında taraflar arasında özel düzenlemelere gidilmesi,
4. Bölgesel dengesizlikleri gidermeye yönelik finansal önlemlerin alınması,
5. Avrupa Birliği'nin ar-ge, enformasyon hizmetleri, tüketicilerin korunması gibi alanlarda Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri ile ortak uygulamalara yönelmesi,
6. Avrupa Birliği/Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ortak organlarının oluşturulması hedeflenmiştir.

Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'nda yer alan düzenlemelerin kabulü ile Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri Avrupa Birliği müktesebatının önemli bir kısmını da kabul etmişlerdir. Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması ile Avrupa Birliği üyeliği arasında çeşitli açılardan ifade edilebilecek farklar vardır. İzleyen tablo (Tablo 3.1) bu farkları göstermesi açısından anlamlı olduğu gibi Avrupa Birliği'nin 1995 genişleme sürecinin ve bu süreçte yer alan İsveç ve Finlandiya'nın, Avrupa Birliği'nin 1973 yılı genişleme sürecinde yer alan Danimarka'nın üyeliğe geçişleri açısından ortaya çıkan temel farklılıkları göstermesi açısından da anlamlıdır.

Tablo 3.1: Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması ile Avrupa Birliği Üyeliği Arasındaki Temel Farklar

	Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması	Avrupa Birliği Üyeliği
Dış Ticaret	Avrupa Birliği ile serbest ticaret anlaşması imzalanmış ve üçüncü ülkelere karşı ulusal ticaret politikaları uygulanmıştır.	Avrupa Birliği ile gümrük birliği imzalanmış ve ülkeler ulusal ticaret politikaları yerine Topluluğun Ortak Ticaret Politikası'nı uygulamaya başlamışlardır.
Faktör Hareketliliği	Faktör hareketliliği kısmi olarak serbest bırakılmıştır.(ikinci ikametgahlar konusunda kısıtlamalar getirilmiştir)	Faktör hareketliliği serbest bırakılmıştır.
Tarım	Tarım ürünleri ticareti Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'nın kapsamı dışında tutulmuştur.	Avrupa Birliği üyeliği ile Topluluğun Ortak Tarım Politikası'na dahil olunmuş ve kutup bölgelerinde gerçekleştirilen tarımsal faaliyetler için destek sağlanması planlanmıştır.
Makroekonomik Politikalar	Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'na dahil edilmemiş, döviz kuru ve faiz oranları düzenlemeleri serbest bırakılmıştır.	Döviz kuru ve faiz oranları düzenlemeleri Avrupa Para Birliği kapsamında ele alınmıştır.
Vergilendirme	Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'na dahil edilmemiştir.	Avrupa Birliği üyeliği ile Topluluk kapsamında dolaylı vergilerin uyumlaştırılması söz konusu olmuştur.
Bütçe	Avrupa Birliği Uyum Fonu'ndan 5 yıllık bir dönem için 5 Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkesine toplam 500 milyon ECU'lük ödeme yapılması öngörülmüştür.	İsveç, Finlandiya ve Avusturya'nın Avrupa Birliği'ne 1995 yılı itibariyle 2 milyar ECU ödeme yapması öngörülmüştür.
Kurumlar	Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması kapsamında ülkelerin iç pazar mevzuatına bağlı kalmış ancak Topluluk karar alma mekanizmalarında herhangi bir etkisi söz konusu olmamıştır.	Avrupa Birliği üyeliği ile ülkeler Topluluk kurumlarının karar alma mekanizmalarında söz sahibi olmuşlardır.

Kaynak: Alho, 1997:243

Haziran 1992'de Lizbon'da gerçekleştirilen toplantıda, genişleme sürecinin hızlı bir şekilde hayata geçirilebilmesi için, genişleme hareketinin söz konusu Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkelerinin mevcut kurumsal düzenlemelerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan gerçekleştirileceği ancak gerekli kurumsal reformların daha sonraki genişleme hareketlerinde söz konusu olacağı belirtilmiştir. Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri ile yapılacak üyelik görüşmelerinin ana konuları Kasım 1992'de oluşturulmuş ve 29 bölüme ayrılmıştır (Granel, 1997:41). İzleyen tablo (Tablo 3.2) müzakere bölüm başlıklarını göstermektedir.

Tablo 3.2: Avrupa Birliği ile Nordik Ülkeleri Arasında Gerçekleştirilen Üyelik Müzakereleri Bölüm Başlıkları

Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması kapsamında olan bölümler	1.Malların serbest dolaşımı 2.Hizmet sunma ve girişim kurma hakkının serbestleştirilmesi 3.Emeğin serbest dolaşımı 4.Sermayenin serbest dolaşımı 5.Ulaştırma politikası 6.Rekabet politikası 7. Tüketicilerin ve sağlığın korunması 8.Araştırma ve enformasyon teknolojileri 9.Eğitim 10.İstatistikler 11.şirketler hukuku
Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'nda kısmen ele alınan bölümler	12.Sosyal politikalar 13.Çevre 14.Enerji 15.Tarım 16.Balıkçılık
Avrupa Birliği kapsamında ele alınıp Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması kapsamı dışında tutulan bölümler	17.Gümrük birliği 18.Dış ilişkiler 19.Yapısal araçlar 20.Bölgesel politikalar 21.Sanayi politikası 22.Vergilendirme
Maastricht Anlaşması ile yürürlüğe konan bölümler	23.Ekonomik ve parasal birlik 24.Dış ve güvenlik politikası 25.Adalet ve içişleri 26.Diğer koşullar
Genel bölümler	27.Finansal ve bütçeye dair koşullar 28.Kurumlar 29.Diğerleri

Kaynak: Granell, 1997:42

Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri ile Avrupa Birliği arasındaki müzakereleri hızlandırıcı bir etki yapmakla birlikte, 1986

genişlemesinin ardından Topluluk bünyesinde meydana gelen gelişmeler sonucu taraflar arasında gerçekleştirilen müzakerelerde önceki genişleme hareketlerinden farklı olarak üç önemli konu ele alınmıştır. Bu konular;

1. 12'ler tarafından oluşturulan Tek Pazar ile birlikte iç sınırların ve sınır kontrollerinin ortadan kaldırılması,
2. Maastricht Anlaşması ile Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, Adalet ve İçişleri'nde işbirliği ve Avrupa Birliği vatandaşlığı gibi konuların gündeme getirilmesi,
3. Ekonomik ve Parasal Birlik başlıkları altında toplanmıştır.

Maastricht Anlaşması ile Topluluk müktesebatına eklenen Avrupa Para Birliği, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, Adalet ve İçişleri ve diğer konularla ilgili şartların yeni üyeler tarafından kabulünde ilk etapta sorunlar çıkacağı düşünülse de herhangi bir tartışma yaşanmadan ülkeler bu şartların hepsini kabul etmişlerdir. Müzakereler esnasında en büyük sorunlar Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'nda açık bir şekilde ele alınmayan tarım, bölgesel politikalar, ulaştırma (özellikle Avusturya açısından sorunlu), çevresel sorunlar ve balıkçılık (Norveç için) gibi alanlarda çıkmıştır.

Bu gelişmelerin ardından Aralık 1992'de Edinburg'da gerçekleştirilen Avrupa Konseyi zirve toplantısında alınan bir kararla aday ülkelerle üyelik müzakerelerinin 1993 yılı başında başlaması önerilmiştir. Bu kararın alınmasının ardından üyelik müzakereleri Avusturya, İsveç ve Finlandiya ile Topluluk arasında 1 Şubat 1993 tarihinde, Norveç ile ise 5 Nisan 1993 tarihinde başlatılmıştır. Üyelik müzakereleri Bakanlar Konseyi'nin de desteğiyle hükümetlerarası konferanslar şeklinde yapılan ve toplam dört kere düzenlenen toplantılar sayesinde yürütülmüştür.

Müzakerelerin düzenli bir şekilde işleyebilmesi ve aday ülkelerle yapılacak görüşmelerin diğer adaylarla paralel bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla üye ülke dönem başkanlarının gerçekleştirdikleri zirve toplantıları (sırasıyla 1993 yılında Danimarka ve Belçika'da, 1994 yılının ilk yarısında Yunanistan'da) esnasında yapılacak toplantıların tarih ve gündemleri belirlenmiştir. Ayrıca Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği tarafından toplantıların sonuçlarının hazırlanmasında görev alacak bir kurul oluşturulmuştur.

Zirve toplantıları sırasında aday ülkelerin 1 Ocak 1995 tarihi itibarıyla Topluluğa katılabilmelerinin sağlanabilmesi amacıyla Avrupa Birliği üyeleri, Avrupa Birliği kurumları ve 4 aday ülkeden en kısa zamanda müzakereleri tamamlamaları talep edilmiştir. Aday ülkelerin 1 Ocak 1995 tarihinde Topluluk üyesi olacakları şekilde müzakereleri sürdürmeleri gerektiği ilk olarak 21-22 Haziran 1993 tarihinde toplanan Kopenhag Zirvesi'nde ifade edilmiştir. 28 Aralık 1993 tarihinde toplanan Brüksel Zirvesi'nde ise taraflar arasındaki üyelik müzakerelerinin 1 Mart 1994 tarihi itibarıyla tamamlanması gerektiği belirtilmiştir. Sonuçta müzakereler Avusturya, Finlandiya ve İsveç ile 1 Mart 1994, Norveç ile ise 16 Mart 1994 tarihlerinde tamamlanmıştır.

Müzakerelerin tamamlanmasının ardından, Üyelik Anlaşmasını hazırlamak üzere 12 üye ülke, 4 aday ülke, Komisyon ve Konsey Sekreteryası'ndaki uzmanlar tarafından oluşturulan bir komite kurulmuş ve hazırlanan Üyelik Anlaşması 11-12 Nisan 1994 tarihinde kabul edilmiştir. 19 Nisan 1994 tarihinde Komisyon'un konu hakkında olumlu kararını resmi olarak açıklamasının ardından, 4 Mayıs 1994 tarihinde Avrupa Parlamentosu'nun Strasburg'da gerçekleştirdiği toplantıda yapılan oylamada ülkelerin topluluğa katılımı kabul edilmiştir. 16 Mayıs 1994 tarihinde de Konsey'in hazırlanan dokümanları kabul etmesi üzerine 24 Haziran'da Korfu'da yapılan Avrupa Konseyi zirve toplantısında bir imza töreni gerçekleştirilmiş ve bu aşamanın ardından 4 aday ülkede referandum yapılması gündeme gelmiştir. Referandumlar, Avusturya'da 12 Haziran, Finlandiya'da 16 Ekim, İsveç'te 13 Kasım ve Norveç'te 28 Aralık'ta gerçekleştirilmiştir. Avusturya, İsveç ve Finlandiya sırasıyla %66.4, %52 ve %56.9'luk "evet" oylarıyla üyeliği kabul ederken, Norveç, %53.5'lik "hayır" oylarıyla Avrupa Birliği üyeliğini reddetmiştir. Nordik ülkelerinin Avrupa Birliği ile olan müzakere süreci, izleyen tabloda (Tablo 3.3) kronolojik sıra ile gösterilmektedir.

Tablo 3.3: Avrupa Birliği ile Nordik Ülkeleri Arasındaki Üyelik Müzakerelerinin**Kronolojisi**

TARİH	ALINAN KARARLAR
1 Şubat 1993	Finlandiya ve İsveç ile müzakerelerin başlaması
11 Mart 1993	Finlandiya ile Bölüm 5,6,7,8,9,10,11 ve 12'nin problemsiz alanlar olarak kabul edilmesi
11 Mart 1993	İsveç ile Bölüm 3,4,8,9,10,11 ve 12'nin problemsiz alanlar olarak kabul edilmesi
5 Nisan 1993	Norveç ile müzakerelerin başlaması
28 Mayıs 1993	Finlandiya ile emniyet kemerleri (Bl.1) ve doğrudan yatırımlar (Bl.4) ile ilgili olarak ortak bir fikre varılması
28 Mayıs 1993	Norveç ile emniyet kemerleri ve geri dönüşümlü şişelerin (Bl.1) ile ilgili olarak ortak bir fikre varılması İsveç Bölüm 1,2 ve 13 ile ilgili olarak ortak bir fikre varılamamıştır.
8 Haziran 1993	İsveç ile Bölüm 3,5,7,8,9 ve 10; Finlandiya ile Bölüm.3,5,7,8,9,10,11 ve 12 ile ilgili görüşmelerin tamamlanması
9 Haziran 1993	Norveç ile Bölüm 7,8,9,10,11,12 ile ilgili görüşmelerin tamamlanması
22 Temmuz 1993	Finlandiya ile votka ve Fin alkollü içeceklerinin tanımı (Bl.1), radyoaktif güvenlik standartları (Bl.13) ve enerji stokları (Bl.14) ile ilgili olarak ortak bir fikre varılması. Bölüm 21'in problemsiz alanlar olarak kabul edilmesi
28 Temmuz 1993	Norveç ile kredi kurumlarının fonları (Bl.2) ile alkollü içeceklerin tanıtımı (Bl.2) konularında ortak bir fikre varılması. Bölüm 3 ve 10'un problemsiz alanlar olarak kabul edilmesi
28 Temmuz 1993	Bölüm 21'in problemsiz alanlar olarak kabul edilmesi
23 Eylül 1993	İsveç ile enerji (Bl.14) konusunda ortak bir fikre varılması. Bölüm 17'nin problemsiz alanlar olarak kabul edilmesi
4 Kasım 1993	Finlandiya ile Fin alkollü içeceklerinin (no.2) (Bl.1), kullanma suyu kalitesi (Bl.13) ve gümrük birliği konularında ortak bir fikre varılması. Norveç ile sürücü ehliyetleri (Bl.5), finansal ve bütçeye dair şartlar (Bl.27) konularında ortak bir fikre varılması. Bölüm 2 ile Bölüm 21'in problemsiz alanlar olarak kabul edilmesi İsveç ile Bölüm 2'nin problemsiz alanlar olarak kabul edilmesi
9 Kasım 1993	Maastricht Anlaşması ile ilgili bölümlerin müzakerelere dahil edilmesi.
25 Kasım 1993	Finlandiya ile finansal hizmetler (Bl.2), istatistikler (Bl.10), radyoaktif atıklar (Bl.13) ve Ortak Ticaret Politikası (Bl.18) konularında ortak bir fikre varılması.
21 Aralık 1993	İsveç ile Bölüm 6,13,24,25 ve 26 ile ilgili görüşmelerin tamamlanması. Norveç ile motorlu araçlar için mali teşvikler (Bl.1), tehlikeli atıklar (Bl.13) ve Baltık ülkeleri (Bl.18) konularında ortak bir fikre varılması.
21 Ocak 1994	Norveç ile Bölüm 26 ile ilgili görüşmelerin tamamlanması.
8 Şubat 1994	İsveç ile Finlandiya ile Bölüm 17 ile ilgili görüşmelerin tamamlanması.
17 Şubat 1994	İsveç, Finlandiya ve Norveç ile ilgili olarak Nordik işbirliği konusunda ortak bir karara varılması (Bl.29).
22 Şubat 1994	Finlandiya ile ikinci ikametgahlar (Bl.4), balıkçılık (Bl.16), deniz taşımacılığı ve Aland Adaları (Bl.29) konularında ortak bir fikre varılması. Finlandiya, İsveç ve Norveç'in Sami halkları hakkında ortak bir fikre varması (Bl.29).
1 Mart 1994	İsveç ve Finlandiya ile Nordik tarımı, bütçe ve bölgeler ile ilgili sorunlarda anlaşmaya varılması.
8 Mart 1994	Norveç ile bütçe, tarım, hayvan sağlığı ve bölgesel sorunlarda anlaşmaya varılması.
15 Mart 1994	Norveç ile balıkçılık (Bl.14) ve Avrupa Para Birliği (Bl.23) konularında anlaşmaya varılması.
30 Mart 1994	İsveç, Finlandiya ve Norveç ile Bölüm 23 ve Bölüm 28 konularında son kararın alınması.
11-12 Nisan 1994	İsveç, Finlandiya ve Norveç'in Üyelik Anlaşmalarının kabul edilmesi.
24 Haziran 1994	İsveç, Finlandiya ve Norveç'in üyelik anlaşmasının Korfu'da imzalanması.

Kaynak: Miles, 1996:70-71

Topluluğun dördüncü genişlemesinde, aday ülkeler Finlandiya, İsveç ve Avusturya'nın üyelik müzakereleri 1993 yılının Şubat ayında başlatılmış ve müzakerelerin tamamlanması 12 aydan fazla sürmüştür. Daha önceki genişleme süreçlerinde yapılan üyelik

müzakereleri ise İngiltere, Danimarka ile İrlanda için 19 ay, Yunanistan için 2 yıl 10 ay ve İspanya ile Portekiz için 6 yıldan fazla sürmüştür (Granell, 1997:36).

3.2.1. Avrupa Birliği ile Nordik Ülkeleri Arasındaki Üyelik Müzakereleri Sırasında Sorunların Çıktığı Başlıca Konular

Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri, 1977 yılından itibaren sanayi mallarının serbest dolaşımı ve taraflar arasındaki ticaretin serbestleştirilmesinin sağlanmasının yanında Avrupa Ekonomik Alanı kapsamındaki diğer Topluluk kurallarını da kabul etmiş ve uygulamışlardır. Bunun sonucu olarak da üyelik müzakereleri sırasında bu alanlarda uzlaşma konusunda çok fazla güçlük yaşanmamıştır. Bununla birlikte, daha önce gerçekleştirilen genişleme hareketlerinden farklı olarak, 4. genişlemeye katılacak ülkelerin Tek Pazar ilkesinin önemli bir unsuru olarak tam üyelik tarihinden itibaren tüm sınır kontrollerinin kaldırılması gerekliliği üzerinde özellikle durulmuştur. Üyelik müzakereleri sırasında üzerinde durulan sorunların başında ise şu konular yer almıştır (Granell, 1997:53);

1. Gümrük Birliği ve Dış İlişkiler ile İlgili Sorunlar

Aday ülkeler, Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle tüm sanayi ürünleri ve bazı işlenmiş tarım ürünleri ticaretinde serbest ticaret uygulamaya başlamışlardır. Ancak tam üyelikle birlikte her bir ülke kendi ulusal gümrük tarifelerini Topluluğun uyguladığı ortak gümrük tariflerine uygun hale getirmekle ve Topluluğun Ortak Ticaret Politikasını kabul etmekle yükümlendirilmişlerdir.

Tam üyelikle birlikte ülkelerin mevcut ikili ticaret anlaşmaları ve Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi üyelikleri de son bulmuştur. Ancak, Nordik ülkelerinin, sadece Baltık ülkeleri ile olan serbest ticaret düzenlemelerinin ileride Avrupa Birliği ile söz konusu ülkeler arasında yapılabilecek bir serbest ticaret anlaşmasının yürürlüğe girmesine kadar geçerli olacağı belirtilmiştir.

2. Tarım Politikası ve Bölgesel Politikalar ile İlgili Sorunlar

Tarım ürünlerinin fiyatları açısından olaya bakıldığında, İsveç'in tarım ürünleri fiyatlarının Topluluk fiyatlarına eşit ya da daha düşük olduğu görülürken, diğer üç ülkenin

tarım ürünleri fiyatlarının daha yüksek olduğu ve bunların daha korumacı politikalar uyguladıkları görülmüştür. Örneğin; 1994 yılında Avrupa Birliği ortalama tarım ürünleri fiyatlarının Finlandiya tarım ürünleri fiyatlarına göre %40-50 oranında daha düşük olduğu görülmüştür. Tarafların uyguladıkları fiyatların arasında yüksek farkların olması nedeniyle müzakereler sırasında fiyatların tedrici olarak düşürülmeye çalışılması yerine üyeliğin başlamasının hemen ardından düşürülmesi gerektiği kararı alınmıştır (Alho, 1995:245). Nordik ülkelerinin elverişsiz tarım koşullarına sahip olmaları ve bu ülkelerde tarımla uğraşan kesimin sahip olduğu hayat standardının devamının sağlanması gerekliliği üzerinde durulması sonucu tarımla uğraşan kesime bölgesel ve yapısal araçlarla destekleme yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Bunun yanında, Ortak Tarım Politikası'nın kapsamı kutup bölgelerinde yapılan tarım faaliyetlerini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Avrupa Birliği, Nordik ülkelerinin sahip olduğu elverişsiz coğrafi koşulları gözönüne alarak bu ülkelerde km²'ye 8 kişiden az insan düşen bölgelerin Topluluğun Yapısal Fonlar'ından yararlanabileceğini belirtmiştir. Bu kriter dikkate alındığında da Finlandiya ve Norveç topraklarının hemen hemen tümü ile İsveç'in kuzey bölgelerinin bu fondan yararlanabileceği bildirilmiştir. Yapısal Fonlar'dan, 1995-99 yılları arasında, Finlandiya'ya 1.704 milyon ECU, İsveç'e 1.420 milyon ECU ve Avusturya'ya 1.623 milyon ECU tutarında ödeme yapılmıştır.

Müzakereler sırasında yine km²'ye 8 kişiden az insan düşen bölgeler için yeni hedefler belirlenmiştir. Tam üyelik kapsamında ele alınan ve dağlık ve tarıma elverişsiz bölgeler için öngörülen bölgesel kriterler tarımla uğraşan kesimin gelirlerinde herhangi bir azalmaya neden olmayacak şekilde tekrar düzenlenmiştir. Bunun yanında Nordik tarımının Topluluğun Ortak Tarım Politikası ile uyumunu kolaylaştırmasını sağlayacak belirli düzenlemelere gidilmesi de hedeflenmiştir. Ayrıca, Finlandiya için, 62. Paralelin kuzeyinde kalan kutup bölgelerinde yapılan tarım faaliyetlerinin hem ulusal hem de Avrupa Birliği kaynaklarıyla desteklenmesi kararlaştırılmıştır. Bu karara göre, kaynakların üçte birinin Avrupa Birliği tarafından karşılanacağı bildirilmiştir (Alho, 1995:245).

4. Devlet Tekelleri ile İlgili Sorunlar

Dört aday ülkenin Topluluk müktesebatı ile uyumsuzluk içinde olduğu bir diğer konu ise alkollü içecekler ve tütün mamulleri üretimi, ithalatı ve ihracatı üzerine getirilen

kısıtlamalarla ilgili olmuştur. Müzakereler sırasında bu alanda sorunların çıkmasının nedeni her bir ülkenin tekellerinin bu ürünlerin üretiminde kendi sağlık ve sosyal politika kurallarını uygulamalarından kaynaklanmış ancak bu konular daha önce Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması kapsamında da ele alındığından müzakereler sırasında çok fazla zorluk yaşanmamış ve tam üyelikle birlikte bu tekellerin uyumunun Avrupa Birliği kuralları çerçevesinde sağlanacağı belirtilmiştir.

5. Balıkçılık ile İlgili Sorunlar

Balıkçılık alanında özellikle Norveç ile gerçekleştirilen müzakereler oldukça zorlu geçmiş ve taraflar arasında en son anlaşmaya varılan konu olmuştur. Balıkçılıkla ilgili olarak gerçekleştirilen müzakereler çoğunlukla deniz sularına ve kaynaklara erişim, kaynakların yönetimi ve balık piyasalarına giriş ile ilgili olmuştur. Norveç ile müzakerelerin geç tamamlanmasının sebebi, Norveç ile İspanya hükümetlerinin balıkçılık haklarına ilişkin konularda anlaşamamalarından kaynaklanmıştır. En önemli anlaşmazlık konusu ise İspanya ve Portekiz'in Ocak 1996 itibariyle Topluluğun Ortak Balıkçılık Politikası'na tam olarak entegre olacak olmasından çıkmıştır. Çünkü İspanya'nın Ortak Balıkçılık Politikası'na tam olarak entegre olması, Norveç sularında avlanabilme hakkına sahip olacak İspanyol balıkçıların sayısının artması anlamına gelmekteydi. Norveç, müzakereler sırasında, Avrupa Ekonomik Alanı çatısı altında balıkçılık alanlarını Topluluğa zaten yeterli düzeyde açtığını, ayrıca 40.000 tonluk morina balığı avlama kotasının da yeterli olduğunu ileri sürmüştür. Müzakereler sırasında, tarafların konu ile ilgili olarak tam bir uzlaşma sağlayamadıkları görülmüştür. Müzakerelerin sonucunda ise, Avrupa Birliği ülkeleri, Norveç denizlerinde 3000 ton daha morina balığı avlayabilme hakkına sahip olurken, Norveç'in denizlerinde balıkçılık alanındaki haklarının 1 Haziran 1998 tarihinden itibaren tedrici olarak Avrupa Birliği'ne geçmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca, Norveç'in denizlerinde avlayacağı ringa balığı miktarı da 1995-98 yılları arasında serbest bırakılmıştır (Miles,1996:75).

6. Bütçeye Dair Koşullar ile İlgili Sorunlar

Aday ülkelerin tam üyelikle birlikte Topluluk bütçesine katkılarını ödemesi gerektiği belirtilmiştir. Komisyon tarafından yapılan ilk belirlemelere göre dört aday ülkenin yıllık olarak Avrupa Birliği bütçesine 6000 milyon ECU ödeme yapması planlanırken bu ülkelere Avrupa Birliği bütçesinden 4500 milyon ECU temin edilmesi kararlaştırılmıştır.

Aday ülkelerin Topluluk Ortak Tarım Politikası'nın uygulamasını kolaylaştırması açısından üyeliklerinin ilk 4 yılında yani 1995-1998 yılları arasında finansal destek almaları kararlaştırılmış ve Topluluk tarafından 4 aday ülke için oluşturulan "toplam tarım bütçe paketi"nden (total agro-budgetary package) 1995-1998 yılları arasında ülkelere 3596 milyon ECU tutarında bir ödeme yapılmasını kararlaştırmıştır. Bu paketten de İsveç'e 1255 milyon ECU, Avusturya'ya 971 milyon ECU, Finlandiya'ya 855 milyon ECU ve Norveç'e de 515 milyon ECU tutarında ödeme yapılmıştır (Granell, 1997:57).

Müzakereler sırasında ele alınan diğer konular ise;

- İsveç, Finlandiya ve Norveç'te yaşayan Sami halkları için özel haklar sunulması,
- Aland Adaları ile ilgili olarak özel düzenlemelere gidilmesi,
- Finlandiya'daki sigorta şirketlerinin emeklilik sigortaları işlemlerini diğer sigortacılık faaliyetlerinden ayrı tutması ve ülke sigorta piyasasının diğer ülkelere de açılması,
- Finlandiya'nın coğrafi konumu nedeniyle Avrupa Ulaşım Ağları'nın deniz taşımacılığı ile ilgili projelerinin kapsamı dışında kalmasından dolayı ileride Topluluk içinde oluşturulması planlanan girişimlerde yer almak istediğini belirtmesi olmuştur.

3.3. Avrupa Birliği'nin Genişleme Sürecinde Nordik Ülkelerinin Yeri

Roma Anlaşması'nın 1958 yılı başında yürürlüğe girmesinden sonra Topluluğun göstermiş olduğu başarılı gelişim, diğer Avrupa devletlerinin de üyelik başvurularında bulunmalarına yol açmıştır. 1969 yılında yapılan La Haye Zirvesi'nde 6 kurucu üye ülkenin hükümet ve devlet başkanları tarafından alınan "genişleme" kararı sonucunda Topluluğa katılma talebinde bulunan İngiltere, İrlanda, Danimarka ve Norveç ile üyelik müzakerelerinin başlatılması kararlaştırılmıştır.

İlk genişleme dalgasında; İrlanda, İngiltere ve Danimarka 1961 yılında, Norveç ise 1962 yılında ilk kez Topluluğa katılabilmek için başvurmuş ancak bu başvurular Topluluk tarafından reddedilmiştir. Ülkeler daha sonra 1967 yılında Topluluğa ikinci kez tam üyelik başvurusunda bulunmuşlardır. Ülkelerin tam üyelik başvurularına Komisyon Haziran 1970'de olumlu görüş bildirmiş ve ülkeler ile üyelik müzakereleri Haziran 1970'de başlatılmıştır. 1972 yılında, İrlanda ve Danimarka'da Topluluk üyeliği için yapılan halkoylamalarından çıkan

“evet” oyları ile ülkeler Topluluğa dahil olurken, Norveç’te yapılan halkoylamasında “hayır” oyları %53’lük bir oran ile fazla çıkmıştır. İki yıl süren müzakerelerden sonra İngiltere, İrlanda ve Danimarka tam üye olarak 1 Ocak 1973 tarihinde Topluluğa dahil olurken, Norveç, Topluluğun ilk genişleme dalgasının dışında kalmıştır.

Tablo 3.4: Nordik Ülkelerinin Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Başvuruları

Ülkeler	Tam Üyelik Başvurusu	Komisyon Görüşü	Üyelik Görüşmeleri	Avrupa Birliği Üyeliği
Danimarka	Mayıs 1967	Ekim 1960	Haziran 1970	1 Ocak 1973
Norveç	Mayıs 1967 Kasım 1992	Ekim 1960 Mart 1993	Haziran 1970 Nisan 1993	
İsveç	Temmuz 1991	Temmuz 1992	Şubat 1993	1 Ocak 1995
Finlandiya	Mart 1992	Kasım 1992	Şubat 1993	1 Ocak 1995

Kaynak: www.foreigntrade.gov.tr/ab/AB%20Sayfasi/tarhsel.htm

Nordik ülkelerinin 1970’li yılların başından itibaren Avrupa Birliği ile ilişkilerini güçlendirmek için çeşitli ticari ilişkiler kurmuşlardır. Ancak, gerek bu ilişkilerin geliştirilmesi gerekse tam üyelik konuları tüm Nordik ülkeleri için zor olmuştur.

Nordik ülkeleri arasında Avrupa Birliği’ne üye olmak için girişimde bulunan ilk ülke 1961 yılında Danimarka olmuştur. Danimarka, üyelik başvurusundan tam 12 yıl sonra, 1973 yılında Avrupa Birliği’ne tam üye olan ilk Nordik ülkesi olmuştur. İsveç ve Finlandiya ise sırasıyla 1991 ve 1992 yıllarında yaptıkları tam üyelik başvuruları sonucunda 1995 yılında Topluluğa tam üye olmuşlardır. Bir diğer Nordik ülkesi olan İzlanda’nın ise Avrupa Birliği’ne üyeliği hala sorunludur.

Nordik bölgesinde Avrupa Birliği’ne üyelik bakımında en sorunlu iki ülke Grönland ve Norveç olmuştur. Grönland 1982 yılında yaptığı halk oylamasıyla Avrupa Birliği’ne üyeliği bir daha gündeme getirmemek üzere reddeden tek ülke olmuştur. Norveç ise tam üyelik için birliğe en çok başvuruda ve yaptığı referandumlar sonucunda üyeliği birden çok kere reddeden tek ülke olmuştur. Norveç’in, 1972 ve 1994 yıllarında yaptığı halkoylamasından iki kere red oyu çıkmıştır.

3.2.1. Danimarka'nın Avrupa Birliği Üyeliği

Danimarka, Avrupa Birliği'nin kuruluğu aşamasında birliğin dışında kalmayı tercih etmiştir. Danimarka, birliğin kurulduğu ilk yıllarda “bekle ve gör” yaklaşımını benimsemiş ve Avrupa'da gerçekteştirilmeye çalışılan entegrasyon planlarının dışında kalmayı tercih etmiştir. Danimarka'nın Avrupa'daki gelişmelerden uzak kalmasının nedenlerinden biri Anglo-Nordik yakınlalaşması olmuştur. Bunun sonucunda Danimarka, 1960 yılında Avrupa Birliği'ne girmek yerine önemli ticari ortağı İngiltere ve dört Avrupa ülkesi ile birlikte Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ni kurmuştur.

Danimarka'nın, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ne üye olduktan sonra başta İngiltere olmak üzere diğer Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri ile özellikle sanayi ürünleri ticareti artmış ancak tarım ürünleri ticaretinde önemli bir artış yaşanmamıştır. Bir tarım ülkesi olan Danimarka, tarım ürünlerini daha geniş pazarlara sunabilmek amacıyla 1960'lı yıllarda Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'nin genişletilmesini önermiş, yine tarım ürünlerine yeni pazarlar bulmak amacıyla da 1960'ların sonlarında Nordik ülkeleri arasında etkili bir ekonomik ve ticari birliğin kurulması yolunda bir anlaşma önerisi ortaya atmış ancak başarılı olamamıştır. Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ve Nordik ülkeleri ile oluşturmaya çalıştığı ekonomik birliklerde aradığını bulamayan Danimarka, İngiltere'nin ardından Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusunda bulunmuştur. Danimarka'nın başvurusu, Danimarka ile İsveç arasındaki ilişkilerde ciddi krizlerin çıkmasına neden olmuştur. İsveç, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi üyelerinin Avrupa Birliği ile ortak üyelik anlaşmaları imzalamaları için çalışmış ve Danimarka'nın üyelik başvurusu yapmasının ardından, Nordik Konseyi toplantısında Nordik ülkeleri arasındaki işbirliğinin kuvvetlendirilmesi ve yasal bir temele oturtulması için bir anlaşma tasarısı ortaya atmıştır (Pedersen, 1996:86).

1963 ve 1967 yıllarında İngiltere'nin başvurusunun Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle tarafından veto edilmesi Danimarka'nın da üyelik girişimlerini ertelemesine neden olmuş ve bu gelişmeler sonucunda bölgede tekrar bir Nordik entegrasyonu oluşturma fikirleri doğmaya başlamıştır.

1960'ların ikinci yarısında Avrupa Birliği üyelik yolunun Fransız vetosuyla kapanmasının ardından Danimarka, Nordik ekonomilerinin biraraya getirilmesinin ekonomik ve siyasi açıdan ülkeleri Avrupa Birliği üyeliğine hazırlamada faydalı olacağını öne sürmüş

ve 1968 yılında gerçekleştirilen Nordik Konseyi toplantısında daha da genişletilmiş bir Nordik ekonomik işbirliğinin oluşturulmasını önermiştir.

28 Nisan 1969'da Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle'un istifa etmesinin ardından aday ülkeler için üyelik yolu tekrar açılmış ve üyelik görüşmeleri tekrar başlatılmıştır. Danimarka, ekonomik ve siyasi geleceğini Avrupa Birliği içinde gördüğünden, Avrupa Birliği'nin karar alma mekanizmalarında söz sahibi olabilmek ve Tek Pazar'a dahil olabilmek amacıyla, 11 Mayıs 1967'de Avrupa Birliği'ne tam üyelik başvurusunu yapmıştır. Danimarka'nın yanında İrlanda, İngiltere ve Norveç ile de üyelik görüşmeleri başlatılmış ve Danimarka'nın üyelik görüşmeleri yaklaşık 1,5 yıl devam etmiştir.

Danimarka'da 1960'lı yıllarda yapılan kamuoyu araştırmalarında halkın sadece %8'inin üyeliği desteklemediği ortaya çıkmış, ancak 1970'li yılların başına gelindiğinde üyeliğe karşı çıkanların sayısında büyük artışlar meydana geldiği görülmüştür (Worre, 1998:362). Halkın Avrupa Birliği üyeliği karşısındaki tutumunun aniden değişmesinin nedenleri, Danimarka'nın bağımsızlığının, ulusal kimliğinin ve kültürel geleneklerinin kaybindan duyulan kaygılar olmuştur. Danimarka, Avrupa Birliği'ne üye olduktan sonra da ülkedeki genel tutum değişmemiş ve üyeliğe karşı olanların sayısı artmıştır.

Danimarka hükümeti, Avrupa Birliği üyeliği hakkında ülkede bir referanduma gidilmesini kararlaştırmış, 2 Eylül 1972'de gerçekleştirilen referandumda %63 "evet", %37 "hayır" oyları ile ülke birliğe 1 Ocak 1973'de tam üye olmuştur. Danimarka'nın üyelikten doğacak yükümlülükleri, özellikle ticaretin serbestleştirilmesi ve mali katkılar konularında 5 yıllık bir uyum sürecini öngörmüştür. Danimarka, bu uyum dönemi kapsamında özellikle tarım ürünleri fiyatlarının uyumunu öngören düzenlemelerin daha kısa sürede gerçekleşmesini sağlayabilmek için birlikte hemen ortak düzenlemeler yapma yoluna gitse de tarım ürünleri 5 yıllık uyum sürecinin dışında bırakılmıştır. Buna karşılık tarım sektörüne acil finansal destekler sağlama yoluna gitmiştir. Avrupa Birliği'ne üyelikle birlikte Avrupa Birliği vatandaşlarının Danimarka'da iş kurma haklarına yönelik 5 yıllık geçiş süreci de sağlanmıştır.

Grönland, 1 Ocak 1973'de Danimarka'ya bağlı olması nedeniyle Avrupa Birliği'ne girmiş; ancak 23 Şubat 1983'de yapılan referandumda %52 "hayır" oyu ile Avrupa Birliği'nden ayrılma kararı almıştır. Bunun üzerine Danimarka hükümeti Grönland'ın Avrupa

Birliği kapsamı dışında bırakılması Konsey'e başvurmuş ve 1 Ocak 1985'de Grönland birlikten ayrılmıştır (Karluk, 1998:13).

3.3.2. İşveç'in Avrupa Birliği Üyeliği

İşveç'in Avrupa Birliği ile ilişkilerinin savaş sonrası dönemde başladığı görölmektedir. İşveç, II. Dünya Savaşı sonrasında ilk olarak Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü'ne, daha sonra ise Avrupa Konseyi'ne dahil olmuştur. 1957 yılında Roma Anlaşması'nın imzalanmasının ardından, diğer altı Avrupa ülkesi İngiltere, Avusturya, İşviçre, Norveç ve Danimarka ile 1960 yılında Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ni kurmuştur. 1960'lı yıllarda Avrupa Birliği'ne üyelik İşveç'in siyasi gündeminde yer almamasına rağmen, Avrupa Birliği'nin kuruluşundan iki yıl sonra Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ne üye olunması ülkede büyük bir siyasi destekle karşılanmıştır. Ancak, İngiltere'nin Avrupa Birliği'ne başvuracağını açıklaması İşveç de dahil olmak üzere Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkelerinin Avrupa Birliği üyeliği karşısındaki tutumlarının da değişmesine neden olmuş ve İşveç, Avrupa Birliği ile ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. İşveç, Avrupa Birliği ile daha sıkı ekonomik ilişkiler kurabilmek için 1961 yılında taraflar arasında ortaklık anlaşması oluşturulması için görüşmelerin başlatılmasını talep etmiş ancak bir gelişme sağlanamamıştır. Bunun ardından, 1967 ve 1969 yıllarında İşveç, izlediği tarafsızlık politikasıyla da uyuşacak şekilde Avrupa Birliği'ne üyelik için görüşmelerin başlatılmasını teklif etmiştir. Bu amaçla, taraflar arasında bakanlar düzeyinde 10 Kasım 1970'de görüşmeler başlatılmış fakat bu girişimden de olumlu bir sonuç alınamamıştır (European Communities, 1993:7).

1972 yılında iki kurucu Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi üyesi İngiltere ve Danimarka'nın Avrupa Birliği'ne dahil olmasının ardından kalan diğer Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleriyle birlikte İşveç, Avrupa Birliği ile serbest ticaret anlaşması imzalamıştır. Temmuz 1972'de imzalanan serbest ticaret anlaşması aynı yılın Aralık ayında İşveç Parlamentosu tarafından kabul edilmiştir. 1 Ocak 1973'de yürürlüğe giren serbest ticaret anlaşması İşveç için üç açıdan önemli olmuştur. Anlaşma, İşveç-Avrupa Birliği ilişkilerinin yürütülmesinde siyasi bir çatı oluşturmuştur. Bunun yanında, Avrupa Birliği ile İşveç arasında sanayi ürünleri için bir serbest ticaret alanı oluşturulmasına da imkan vermiştir. Ayrıca İşveç'in Avrupa Birliği ile imzaladığı bu serbest ticaret anlaşmasının Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi üyeleri ve Avrupa Birliği arasında imzalanan diğer serbest ticaret anlaşmaları ile aynı

kural ve ilkelerle yürütülmesi eşitlik ve işbirliğinin bir göstergesi olarak, Avrupa Birliği ve Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi arasında daha geniş bir endüstriyel serbest ticaret alanı oluşturulması çabalarının da artması neden olmuştur. Öyle ki, bu yıllarda Batı Avrupa'nın büyük bir bölümünü kapsayacak bir endüstriyel serbest ticaret alanının yaratılması İsveç'in öncelikli amaçlarından biri olmuştur. İmzalanan serbest ticaret anlaşmasına göre Avrupa Birliği ile İsveç arasında ticarete konu olan sanayi malları üzerindeki tarifelerin azaltılması 5 yıllık bir takvime bağlanmıştır. Ancak başta birliğe yeni üye olan ülkeler olmak üzere Avrupa Birliği ülkeleri, kendi sanayilerini korumak amacıyla çelik ve kağıt ürünleri üzerindeki tarifelerin indirimini 11 yıllık takvime bağlamışlardır. Serbest ticaret anlaşmaları, tarım ürünlerini de kapsam dışında bırakmış ancak taraflar birbirlerinin uyguladıkları ticaret politikalarını dikkate alarak aralarındaki tarım ürünleri ticaretinin artırılması için gerekeni yapmaya hazır ve istekli olduklarını belirtmişlerdir.

Anlaşmanın 1 Ocak 1973'de yürürlüğe girmesinin ardından Avrupa Birliği üyeliği konusu ülkenin gündeminden kısmen kalkmış ve serbest ticaret anlaşması etkili bir şekilde uygulamaya sokulmuştur. Avrupa Birliği ile daha ileri entegrasyon gerçekleştirme faaliyetleri 1980'lerde tekrar ülkenin siyasi gündemine yerleşmiştir. Avrupa Birliği ile imzalanan serbest ticaret anlaşmasının tek başına taraflar arasında daha sıkı ticari ilişkiler sağlamada yetersiz kaldığı ileri sürülmüştür (Miles, 1997:116). Ayrıca, tüm Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri, Avrupa Birliği ile Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesinin ve genişletilmesinin gerekliliğini fark etmişlerdir. Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri arasında özellikle Avusturya, Avrupa Ekonomik Alanı'nın tamamlanmasını beklemek yerine tam üyeliğin daha iyi bir seçenek olduğunu ileri sürmüştür. Avusturya'nın 1987-88 yıllarında Avrupa Birliği ile ilişkilerini geliştireceğini belirtmesi ve tam üyeliği gündeme getirmesi sembolik de olsa Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkelerinin ve özellikle de İsveç'in Avrupa Birliği üyeliği hakkındaki fikirlerinin değişmesine yol açmıştır (Miles, 1997:124,130).

1990'lı yıllara gelindiğinde, İsveç hükümetinin öncelikle Avrupa Ekonomik Alanı'na katılmayı, Avrupa Birliği üyeliğine ise birlik içinde meydana gelen gelişmeleri takip ettikten sonra karar vermeyi uygun bulmuştur. 1990'lı yıllarda gösterilen bu yaklaşım, İsveç'in Avrupa Birliği üyeliği konusunu tekrar ülkenin gündemine getirdiğine ve ülkenin Avrupa Birliği politikasının değişmeye başladığına işaret etmiştir. Bu bağlamda, İsveç, 1 Ocak 1994'de yürürlüğe giren Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'nı kabul etmiş ve 1 Ocak 1995

yılında da Avrupa Birliği'ne tam üye oluncaya kadar Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkesi olarak Avrupa Ekonomik Alanı'na dahil olmuştur.

Avrupa Ekonomik Alanı, İsveç ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin gelişmesinde önemli bir rol oynamış, ülkeye Avrupa Birliği'ne tam üye olmadan Tek Pazar'a geçiş olanağı sağlamıştır. Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'nın, ilk başlarda, İsveç'in tarafsızlık politikasıyla uyduğu ve ulusal bağımsızlığı tehlikeye düşürmeden Tek Pazar'a geçişi sağladığı öne sürülse de, karar alma mekanizmasında etkisinin çok fazla olmaması nedeniyle ülkenin ulusal bağımsızlığına kısıtlamalar getirdiği görülmüştür. İsveç'te Avrupa Birliği üyeliği konusu 12 Kasım 1990 tarihinde İsveç Parlamentosu'nun gündemine getirilmiş ve yapılan oylamada 289 "evet", 28 "hayır" oyu çıkmıştır. Bunun üzerine, Topluluk ile İsveç arasındaki üyelik müzakere süreci 1 Temmuz 1991 tarihinde başlatılmıştır. Taraflar arasında müzakereler yaklaşık 19 ay sürmüş ve 1 Mart 1994 tarihinde tamamlanmıştır. Müzakerelerin tamamlanmasının ardından, İsveç'te Avrupa Birliği üyeliği hakkında 13 Kasım 1994 tarihinde bir halkoylaması yapılmıştır. Yapılan halkoylamasında %52.27 "evet", %46.83 "hayır" oylarının çıkması sonucu İsveç, 1 Ocak 1995 tarihinde Topluluk üyesi olmuştur.

3.3.3. Finlandiya'nın Avrupa Birliği Üyeliği

Savaş sonrası dönemde özellikle dış ilişkiler ve güvenlik politikası alanında büyük ölçüde Sovyetler Birliği'nin etkisi altında kalan Finlandiya, bu yıllarda, Avrupa'daki entegrasyon hareketlerinin dışında kalmayı tercih etmiştir. Sovyetler Birliği, 1991 yılında dağılına kadar, Finlandiya'nın Avrupa ile ilişkilerindeki en büyük engellerden birini teşkil etmiştir. Bu nedenden dolayı, Finlandiya, uzun yıllar Avrupa'da hatta Nordik bölgesinde gerçekleştirilmeye çalışılan işbirliği ve birleşme hareketlerinin dışında kalmıştır. Finlandiya, bölgede oluşturulmaya çalışılan Nordik gümrük birliği girişimlerinin dışında kalmış, 1952 yılında kurulan Nordik Konseyi'nin de kurucuları arasında yer almamış, Konsey'e kuruluşundan üç yıl sonra 1955 yılında dahil olmuş, ancak bu üyelikte hem güvenlik politikası hem de Sovyetler Birliği ile ilişkileri belirlemede bağımsız olması gerekliliği üzerinde durmuştur (Paavonen, 2001:53).

Finlandiya'nın uyguladığı dış politikanın temel amacı, Batı Avrupa ile olan ekonomik ilişkilerinin Sovyetler Birliği tarafından bazı özel anlaşmalarla kabul edilmesini sağlamak oluşturmuştur. Bu nedenden dolayı Finlandiya 1940'ların sonlarında gelen Marshall

Yardımlarını kabul etmemiş, ancak Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü ülkeleriyle 1957'de gerçekleştirilen Helsinki Protokolü altında ticari ilişkilerine devam etmiştir. 1950'lerden itibaren Batı Avrupa ile ilişkiler önce Nordik Konseyi, daha sonra ise Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ne üyeliğin gündeme gelmesiyle yoğunlaşmaya başlasa da, alınan kararlarda Sovyetler Birliği hep önemli bir etken olmuştur. Bunların dışında, Finlandiya Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ne ilk olarak ortak üye statüsünde dahil olmuş ve bu da siyasi işbirliği konularının üyeliğinin dışında tutulmasına imkan vermiştir. Geçen zorlu tartışmalardan sonra Finlandiya 1972'de Avrupa Birliği ile bir serbest ticaret anlaşması imzalamıştır. Diğer Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkelerinin gerçekleştirdikleri serbest ticaret anlaşmalarına göre Finlandiya'nın imzaladığı serbest ticaret anlaşması daha sınırlı bir niteliğe sahip olmuştur. Özellikle bu dönemde, siyasi aktörler dış politikanın sınırlarını genişletmek istememişlerdir. Avrupa Birliği'ne tam üyelik hiç kimse tarafından bir öneri olarak bile gündeme getirilmemiş, sadece serbest ticaret anlaşmasının tamamlanıp tamamlanmaması siyasi çevrelerde tartışılmıştır. Serbest ticaret anlaşmasının karşısında duran en büyük engel geleneksel dış politikadan sapılmaması üzerinde durulması olmuştur. Avrupa Birliği ile gerçekleştirilen serbest ticaret anlaşmasından sonra Sovyetler Birliği ile ilişkilerin bozulmasını önlemek için Sovyetler Birliği'ne de benzer ticari ayrıcalıklar sağlanmıştır.

1990'lara gelindiğinde Avrupa Birliği üyeliği tartışmaları tarafsızlık politikasıyla bağdaşmadığı için Finlandiya'nın bütünleşme politikasının önündeki engellerden biri olmuştur. Ancak 1990'lı yılların başında Sovyetler Birliği'nin dağılması, Almanya'nın birleşmesi ve Maastricht Anlaşması'nın imzalanması, Finlandiya üzerinde hem siyasi hem de ekonomik açıdan derin etkiler yaratmıştır. 1990'larda Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde meydana gelen değişiklikler ülkenin daha aktif bir bütünleşme politikası uygulamaya başlamasına da katkıda bulunmuştur.

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardında 1992 yılında Finlandiya ve Rusya Federasyonu arasında 1948 yılında imzalanan Sovyetler Birliği ile gerçekleştirilen Karşılıklı İşbirliği ve Yardımlaşma (Cooperation and Mutual Assistance) yeniden gözden geçirilmiş ve Finlandiya'nın uluslararası ilişkileri Rusya'nın denetiminden çıkmıştır. Ayrıca 1947 yılında imzalanan Fin-Sovyet Ticaret Anlaşması (Finnish-Soviet Trade Agreement) yerine yeni bir ticaret anlaşması imzalanmış, 1960 yılında gerçekleştirilen tarife anlaşması ise yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece Finlandiya'nın Avrupa Birliği'nin ortak ticaret politikasıyla uyumlanmayan dış ticareti üzerindeki yaptırımları kalkmıştır. Yapılan bu

değişiklikler Finlandiya'nın Avrupa'yla bütünleşebilmesinin önündeki engelleri de kaldırmıştır (Paavonen, 2001:69).

Finlandiya, Avrupa Ekonomik Alanı sürecini başından itibaren desteklemiştir. Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması hiçbir zaman Finlandiya'nın en önemli siyasi sorunlarından biri haline gelmemiştir. Avrupa Ekonomik Alanı'nın ülkeye sağlayacağı ekonomik kazançlar tüm kesimler tarafından kabul edilmiş ve anlaşmanın içeriğinin ülkenin tarafsızlık politikasıyla uyduğu belirtilmiştir. Yine de, ülkenin Avrupa Birliği üyeliği konusundaki görüşü 1990 yılının sonuna kadar değişmemiş ve tam üyeliğin, Finlandiya'nın tarafsızlık politikasını olumsuz yönde etkileyebileceği görüşünün varlığından dolayı üyeliğin imkansız olduğu ileri sürülmüştür.

Finlandiya'da Avrupa Birliği üyeliğinin ciddi bir şekilde tartışılması ve gündeme gelmesi 1990 yılında İsveç'in birliğe üyelik için başvuracağını açıklamasından sonra olmuştur. Bu tarihten itibaren de, Finlandiya'nın Avrupa Birliği'ne tam üyeliği bir "olasılık" olarak dikkate alınmaya başlanmıştır. Üyelik konusu asıl, Finlandiya Mart 1992'de birliğe resmi olarak başvurduktan sonra öne çıkmaya başlamıştır.

Finlandiya'da, Avrupa Birliği üyeliğine karşı çıkan grupların başında aşırı sağ ve aşırı sol kesim ve çevreciler gelmiştir. Bunların yanında kadınlar da Avrupa Birliği üyeliğinin kendilerinin sosyal ve işgücü haklarını olumsuz yönde etkileyeceğini düşündüklerinden üyeliğe karşı çıkmışlardır. Bu grupların yanında Finlandiya'da üyeliğe tamamen karşı çıkan bir diğer grup ise tarımla uğraşan kesim olmuştur. Finlandiya nüfusunun %6'sını oluşturmalarına rağmen tarımla uğraşan kesimin siyasi hayat üzerinde önemli ve etkin bir rolü bulunmaktadır. Tarım kesimi, Finlandiya'nın Avrupa Birliği'ne tam üyeliğini önleyebilmek ve kendi çıkarlarını koruyabilmek amacıyla Çiftçiler Birliği (Farmers' Union) çatısı altında çeşitli çalışmalar yapmıştır (Tiilikainen, 1996:121).

Finlandiya'da Avrupa Birliği üyeliğini konu alan tartışmalar ekonomik, siyasal ve sosyal açıdan pek çok alanı kapsamıştır. Avrupa Birliği üyeliğini destekleyen ve karşı çıkan grup arasındaki en önemli tartışma konularının başında Finlandiya'nın Avrupa Birliği üyeliğinden sağlayabileceği ekonomik yararlar olmuştur. Finlandiya, Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması dahilinde olduğundan Tek Pazar'ın zaten içinde yer almaktaydı. Tartışmaların temelini oluşturan konu da, Avrupa Ekonomik Alanı'ndan Avrupa Birliği üyeliğine geçişin gerçekten gerekli olup olmadığıydı. Avrupa Birliği'ne tam üyeliği destekleyenler Avrupalı

ulus devletleri etkileyen kararların Topluluk düzeyinde alındığını ve Finlandiya'nın bu karar alma mekanizmasının bir parçası haline gelmesinin gerekli olduğunu öne sürmekteydiler. Ayrıca, Avrupa Ekonomik Alanı çatısı altında üyeliğin devamı halinde Tek Pazar'ı sadece sınırlı koşullar çerçevesinde şekillendirme hakları olmasından dolayı Finlandiya'nın güç kaybedeceği de öne sürülmüştür.

Aslında her iki taraf da, Avrupa Birliği'nde alınan kararların Finlandiya ekonomisi üzerinde artan bir şekilde etkileri olduğunu kabul etmişlerdir. Buna karşılık, ulusal bağımsızlık ve devletin egemenliği geleneksel Finlandiya siyasetinin, tarafsızlık politikasının ayrılmaz bir parçası olmakla birlikte ayrıca Finlandiya'nın Avrupa ile bütünleşme politikasının karşısındaki en büyük engellerden birini teşkil etmiştir. Avrupa Birliği'ne tam üyelik ile "bağımsızlığın" uluslararası kurumlara devredilecek olması hem üyeliği destekleyenler hem de karşı olanların biraraya geldiği konuların başında gelmiştir. "Bağımsızlık" tartışması siyasi ve hukuki açılardan ortaya konmuştur. Siyasi açıdan bakıldığında, bağımsızlığın azalması Finlandiya'nın diğer Avrupa Birliği ülkelerine göre siyasi etkisinin daha az olacağı öne sürülmüş, hukuki açıdan bakıldığında ise; tam üyelikle birlikte Fin parlamento ve mahkemelerinin yasal ve hukuki güçlerinin azaltılacağı ve bunun da Fin anayasasının ihlal edilmesine yol açacağı ileri sürülmüştür.

Finlandiya'nın tam üyeliğini destekleyenler, Finlandiya'nın uyguladığı liberal demokrasi ve piyasa ekonomisi sistemiyle zaten batı değerlerine her zaman yakın olduğu için Avrupa Birliği'ne üyeliğin Finlandiya dış politikası için olumlu bir gelişme olacağını belirtmişlerdir. Bunun yanında, Finlandiya diğer Batı Avrupa devletleri arasındaki yerini de korumak istemiştir.

Finlandiya'da bir diğer tartışma konusu da Avrupa Birliği üyeliğinin refah devleti sistemi üzerinde nasıl bir etki bırakacağı olmuştur. Avrupa Birliği üyeliğinin ulusal haklar ve refah sistemini olumsuz yönde etkileyeceği öne sürülmüştür.

Tartışmaların yoğunlaştığı bir diğer konu da güvenlik politikası olmuştur. Ayrıca ülkenin uyguladığı tarafsızlık politikasının geleceği ve Rusya ile ilişkilerin nasıl etkileneceği de tartışılmış ve bu bağlamda Finlandiya'nın Avrupa Birliği'ne üyeliğinin uygun olmadığı ortaya atılmıştır.

1970'lerin başında, Finlandiya hükümeti Avrupa Birliği'ni de dikkate alarak uyguladığı siyaseti düzenlemeye başlamıştır. Yine de bu dönemde, Finlandiya'da kamuoyunda tartışılan tek konu, o sıralar toplulukla imzalanan serbest ticaret anlaşmasının ülke ekonomisine sağlayacağı faydaların neler olacağı olmuştur. Her ne kadar bu dönemde Avrupa entegrasyonuna kamuoyunda sınırlı bir destek olsa da, Nordek planının başarısızlıkla sonuçlanması Nordik hükümetlerinin Avrupa Birliği ile daha yakın ilişkiler kurmaya başlamalarına neden olmuştur. 1980'lerin sonuna kadar kamuoyunda Avrupa entegrasyonu hakkında olumlu görüşler mevcut iken, Finlandiya'nın birliğe üyeliğine ülkenin tarafsızlık politikasıyla uyuşmadığı için olumlu bakılmamıştır.

Avrupa Birliği üyeliği için üç Nordik ülkesinde referandum yapılmasına karar verilmiştir. Finlandiya'da üyeliğe karşı olan gruplar Fin referandumunun İsveç referandumuyla aynı zamanda ya da referandumdan sonra yapılmasını ancak kesinlikle önce olmasını istemişlerdir. Gerçektende, İsveç'te yapılan referandumdan çıkacak sonucun öncelikle hala Avrupa Birliği üyeliği konusunda kararsız olan kesim üzerinde etkili olacağı düşünülmüştür. Finlandiya'da yapılan referanduma katılım oranı %74 (oldukça düşük) olarak gerçekleşmiştir. Bu oran genel seçimlerle karşılaştırıldığında oldukça düşük olmuştur. Finlandiya'da yapılan referandumdan %53 "evet", %47 "hayır" oyu çıkmıştır.

Yapılan referandumda, Finlandiya'da sonuçlar coğrafi açıdan farklılık göstermiştir. Ülkenin kuzey bölgelerinde yaşayan halk Avrupa Birliği üyeliğine karşı çıkarken, güney bölgelerinde yaşayanların Avrupa Birliği üyeliğini destekledikleri görülmüştür. Avrupa Birliği üyeliğine karşı çıkanların %50'den fazlası kuzey bölgelerinden olmuştur. Yine ülkenin kuzey bölgelerindeki büyük şehirlerde üyeliği destekleyenler olsa da, kırsal bölgelerde yaklaşık halkın %80'inin üyeliğe karşı olduğu görülmüştür. Avrupa Birliği üyeliğine en büyük destek şehirleşme oranı yüksek bölgelerden gelmiştir. Yapılan çalışmalar, Avrupa Birliği üyeliğini destekleyenlerin genelde yüksek gelir düzeyi ve yüksek eğitim düzeyine sahip olan kesim olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Yapılan referandumda halkın Avrupa Birliği üyeliğini kabul etmesi üzerine, 1 Ocak 1995 tarihinde Finlandiya Avrupa Birliği'ne tam üye olmuştur. 1 Ocak 1995'de Avrupa Birliği'ne tam üye olunduktan sonra Mart ayında ülkede parlamenter seçimler yapılmıştır. Yeni hükümet işbaşına geldikten hemen sonra Avrupa Birliği politikasını belirlemeye başlamıştır. Bu kapsamda, yeni hükümet, öncelikle, Avrupa Birliği'nin ileride

gerçekleştirmeyi düşündüğü uluslararası gelişmelere pek sıcak bakmadığını, hükümetler arası işbirliğinden yana olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Orta ve Doğu Avrupa'nın Avrupa Birliği'nin genişleme sürecine dahil edilmesi taraftarı olduğunu ve Avrupa Birliği'nde karar alma mekanizmasının daha da şeffaflaştırılması gerekliliği üzerinde durmuştur. İşsizliğin önüne geçilebilmesi için daha gelişmiş bir strateji izlenmesinin gerekliliğini belirten Finlandiya, askeri açıdan tarafsız kalacağını ancak aynı zamanda Avrupa güvenlik oluşumunda ileride yer alabileceğini de ifade etmiştir.

3.3.4. Norveç ile Avrupa Birliği Arasındaki İlişkiler

Norveç, II. Dünya Savaşı'ndan sonra siyasi ve ekonomik açıdan Avrupa ve dünyada aktif bir rol oynamıştır. 1948 yılında GATT, 1949 yılında NATO, 1950 yılında Avrupa Konseyi ve 1960 yılında da Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi üyesi olmuştur.

Norveç'in Avrupa Birliği ile ilişkileri 1960'lı yılların başlarında başlamıştır. Norveç topluluğa ilk üyelik başvurusunu Mayıs 1962'de, Temmuz 1961'de Danimarka ve İngiltere'nin başvurularının ardından yapmış, ancak bu başvuru Ocak 1963'de veto edilmiştir. Norveç ikinci başvurusunu ise Temmuz 1967'de yapmış ve bundan da olumlu bir sonuç alınamamıştır. Ancak, Aralık 1969'da Hague'de gerçekleştirilen Zirve toplantısında Avrupa Birliği bu ülkelerle tekrar görüşmelerin başlatılması kararını almıştır. Böylece 1970 yılında üyelik görüşmeleri tekrar başlatılmış, görüşmeler başarıyla tamamlanmış ve Ocak 1972'de taraflar arasında üyelik anlaşmaları imzalanmıştır.

Norveç'te, 1972 yılında Avrupa Birliği'ne katılım için gerçekleştirilen referandum sırasında ülke, tarihinin en önemli siyasi mücadelelerinden birine sahne olmuştur. Ülkenin siyasi hayatının bütününde derin etkiler bırakan referandum, iki hükümetin düşmesine, siyasi parti ve kurumların ayrılmasına neden olmuştur.

Eylül 1972'de geçen hararetli tartışmalardan sonra gerçekleştirilen referandumda Norveç halkı %53.5 "hayır", %46.5 "evet" oyu ile Avrupa Birliği üyeliğini reddetmiştir. Norveç'in Avrupa Birliği üyeliğini reddetmesinin nedenleri çeşitli açılardan ele alınabilir. Tarihsel açıdan bakıldığında, Norveç'in uzun yıllar Danimarka ve İsveç ile birlikte bir birlik oluşturduğu ve daha sonra bu birlikten ayrılarak bağımsızlığını kazandığı ve daha sonraki yıllarda bağımsızlığını tehlikeye düşürebilecek herhangi bir siyasi ve ekonomik yapılanmadan

uzak kalmayı tercih ettiği görülmüştür. Ayrıca, ülkenin Avrupa kıtasına coğrafi açıdan uzak olması, ülkeyi Avrupa'daki gelişmelerden de uzak tutan bir politika izlemeye yöneltmiştir.

Avrupa Birliği üyeliğinin 1972 yılında yapılan referandumda reddedilmesinin ardından, Norveç'in de içinde bulunduğu Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri, 1972-73 Serbest Ticaret Anlaşmaları'nın imzalanmasının ve 1973 yılında Danimarka ve İngiltere'nin Avrupa Birliği'ne katılmasının ardından Avrupa Birliği'nin piyasa koşullarına hızla uyum sağlamaya başlamışlardır.

Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkelerinin Avrupa Birliği'ne entegrasyonunu hızlandıran önemli bir gelişme 9 Nisan 1984 yılında Lüksemburg Sözleşmesi'nin imzalanması ile gerçekleştirilmiştir. Daha yakın bir Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi-Avrupa Birliği ilişkisini gündeme getiren bu sözleşmeye Norveç, tam üyeliği gündeme getirmemek şartıyla sıcak bakmıştır. Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ile Avrupa Birliği arasında bir Avrupa Ekonomik Alanı oluşturulması için görüşmeler, Mart 1989'da Oslo'da Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi hükümet başkanları ve Avrupa Birliği Komisyonu'nun gerçekleştirdiği toplantının ardından başlatılmıştır. Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'nın Avrupa Birliği iç pazarına giriş açısından özellikle Norveç sanayi için büyük önem taşıması, Norveç'in Avrupa Birliği ile ilişkilerinin tekrar gözden geçirmesine neden olmuştur. Norveç böylece hem Topluluk ile daha entegre olmuş hem de Avrupa Ekonomik Alanı'nın yürürlüğe girmesiyle Topluluk müktesebatının önemli bir bölümünü kapsayan mal, hizmet, sermaye ve emeğin serbest dolaşımını ve bunun yanında sosyal politika, çevre, şirketler yasası, tüketicinin korunması ve rekabet yasası alanlarında yer alan uygulamaları da kabul etmiştir.

Norveç, Temmuz 1992'de ani bir kararla Avrupa Birliği üyeliğine tekrar başvurma kararı almış ve Kasım 1992'de üyelik başvurusunu Avrupa Birliği'ne bildirmiştir. Norveç'in Avrupa Birliği'ne başvuru kararını vermesinde Avrupa Birliği'nin 1989-1992 yılları arasından gösterdiği gelişim önemli bir yer tutmuştur. 1992 yılında imzalanan Maastricht Anlaşması ve Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılması uluslararası düzeyde istikrarsızlığı arttırmıştır. Ayrıca, Orta ve Doğu Avrupa'da sosyalist sistemin yıkılması Avrupa'nın çehresinde de değişikliğe neden olmuştur (Sagner ve Archer, 1995:396).

Bu şartlar altında, Norveç Parlamentosu 16 Ekim 1992'de Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'nı 130 kabul, 35 red oyu ile onaylamıştır. Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'nın

onaylanmasından sonra Parlamento Norveç'in Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusunda bulunmasını 104 kabul, 55 red oyu ile kabul etmiştir. Ayrıca, Norveç'in üyelik görüşmelerini diğer aday Nordik ülkeleri ile uyumlu bir şekilde sürdürülmesine ve bu konuda bir halkoylaması yapılmasına da karar verilmiştir. Bu gelişmeler sonucunda Norveç hükümeti 25 Kasım 1992'de üyelik başvurusunu yapmıştır. Avrupa Birliği ile görüşmeler Mayıs 1993'de başlamış ve Mart 1994'te sonuçlandırılmıştır (Saeter, 1996:143).

Norveç'te Avrupa Birliği'ne katılım hakkında halkoylaması 27 ve 28 Kasım 1994 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Referanduma katılım oranı %88.9 oranında gerçekleşmiştir. 1994 referandumuna katılım oranı 1972 yılına göre (%79.2) çok daha yüksek olmuştur. Bu oran aynı zamanda 1913 yılında seçme ve seçilme hakkının verilmesinin ardından görülen en yüksek katılım oranı olmuştur.

Referanduma halkın %52.3'ü Avrupa Birliği üyeliğine "hayır" derken, %47.7'si "evet" demiştir. 1994 referandumunda oyların dağılımına bakıldığında 1972 yılıyla benzer olduğu görülmüştür. Ülkenin kuzey bölgelerinde ve kırsal alanlarında yaşayan halkın üyeliğe karşı çıktığı görülürken, ülkenin güneydoğusunda ve büyük şehirlerinde yaşayanların ise üyeliği desteklediği görülmüştür. Üyeliğe her iki referandumda karşı çıkan gruplardan biri geçimini tarım ve balıkçılıkla sağlayan kesim olmuştur. Bunların yanında, 1994 referandumu 1972 yılında gerçekleştirilen referandumdan bazı farklılıklar da göstermiştir. İlk olarak geçen zaman içinde gerek uluslararası ve Avrupa Birliği düzeyinde büyük değişimler meydana gelmiş ve soğuk savaş dönemi sona ermiştir. Avrupa Birliği, 1972 yılında sahip olmadığı ortak bölgesel, sosyal, çevre ve dış ve güvenlik politikalarını oluşturmuştur. Aynı zamanda tarım ve balıkçılık politikalarında geçen zaman içinde önemli değişiklikler yapılmış ve ülkeler ticaret, sermaye ve işgücü alanlarında birbirlerine daha entegre hale gelmişlerdir. Ayrıca, 1972 yılında Nordik ülkelerinden hiçbirinin Avrupa Birliği üyesi olmadığı, tüm Nordik ülkelerinin Avrupa Birliği dışında kalacağı ve aralarındaki işbirliğini güçlendirmeye yönelik girişimlerde bulunacağı görüşünün hakim olduğu bir ortamda referandum yapılmış ve hayır oyları çoğunlukta çıkmıştır. Ancak, 1994 yılına gelindiğinde Norveç referandumunun Avrupa Birliği üyeliğini kabul eden iki Nordik ülkesi olan İsveç ve Finlandiya referandumlarından sonra gerçekleştirilmesine rağmen Norveç halkının halen birliğin dışında kalmayı tercih ettiği görülmüştür.

3.3.5. İzlanda ile Avrupa Birliği Arasındaki İlişkiler

İzlanda, yaklaşık 260.000'lik nüfusuyla Avrupa devletlerinin en küçüğü olarak adlandırılmaktadır. İzlanda, Danimarka ile oluşturduğu birliğin yıkılmasının ardından 1918 yılında bağımsızlığını kazanmış, 1944 yılında da cumhuriyet ilan etmiştir. Bu yıllardan itibaren ihtiyatlı bir dış politika izleyen İzlanda Avrupa Birliği üyeliğini ciddi bir biçimde düşünmemiş ve Toplulukla sıkı siyasi bağlar kurmak yerine sıkı ticari ilişkiler kurmayı tercih etmiştir. İzlanda 1989 yılında diğer Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleriyle birlikte Avrupa Birliği ile Avrupa Ekonomik Alanı'nın kurulması yönünde görüşmelere başlamıştır. Ancak, o zamana kadar ne hükümet ne de siyasi partiler İzlanda'nın hedefleri ve stratejilerini tam olarak belirlememişlerdir.

İzlanda, Topluluğa tam üyelik konusunda yönelik olarak "bekle ve gör" yaklaşımını benimsemiş ve ülkede Avrupa Birliği ile iyi ve yakın ilişkiler kurmanın gerekliliği kabul edilirken tam üyelik kısa dönemde çözülmesi gereken bir sorun olarak görülmemiştir. Toplulukla ilişkilerin, Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması çerçevesinde yürütülmesi planlanmış aynı zamanda Avrupa Birliği ile ilgili gelişmelerin yakından takip edilmesi ve geçen zaman içinde üyelikle ilgili önkoşulların da dikkate alınması kararlaştırılmıştır.

İzlanda'nın aktif bir entegrasyon politikası izlememesi iki farklı açıdan ele alınabilmektedir. Bunlardan biri İzlanda'nın Avrupa Birliği üyeliğinden sağlayacağı yararların neler olabileceğine odaklanmışken; diğeri ise ulusal politikalara odaklanmıştır. Bu iki yaklaşım her ne kadar birbiriyle bağdaşmazken, İzlanda'nın niçin Avrupa Birliği üyeliğine başvurmadığını da açıklamaktadır.

İzlanda, ekonomik yapısı nedeniyle diğer ülkelerden farklı bir konuma sahip olmuştur. İzlanda ekonomisi balıkçılığa dayalıdır ve ihraç mallarının üçte dördünü balıkçılık ürünleri oluşturmaktadır. Herhangi bir şekilde, balıkçılık sektörünün zarar görmesi de ülke ekonomisinin temelini zarar görmesi anlamına gelmektedir. Üyelik ile ilgili en önemli sorun İzlanda'nın balıkçılık alanlarıyla ilgili taleplerinin kabul edilip edilmeyeceği olmuştur. Ülke, Avrupa Birliği'ne üye olması durumunda balıkçılık alanlarının Topluluğun Ortak Balıkçılık Politikası kapsamı altına girmesi söz konusu olacağından ve uluslararası alanda siyasi gücünün eksikliğinden dolayı Avrupa Birliği üyeliği konusunda kararsız kalmıştır.

İzlanda'da, kırsal alanlarda ve seyrek nüfuslu bölgelerde yaşayanların siyasi hayat üzerindeki etkileri her zaman çok yüksek olmuştur. İki savaş arasındaki dönemde kırsal kesimin de baskısı sonucu müdahaleci bir devlet anlayışı ortaya çıkmış ve dış ticaret üzerine pek çok kısıtlamalar getirilmiştir. Devlet müdahalesi savaş öncesi yıllarda daha da artmış ve İzlanda'nın batı dünyası ile serbest ticaret yapabilme girişimlerine engel olunmuştur.

1960'larda, serbest ticaret, dış ticaret politikasının temel ilkesi olarak belirlenmiş, ayrıca yine bu yıllarda ülkenin uluslararası ticari işbirlikleriyle ilişkilerinin geliştirilmesine önem verilmiştir. 1961-1963 yılları arasında Tek Pazar'a dahil olma gündeme gelmiş ancak emek ve sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesinin gerekliliğinin küçük İzlanda ekonomisi için büyük bir risk taşıdığı öne sürülmüş ve Topluluğa resmi bir başvuru yapılmamıştır. Resmi bir başvuru yapılmamakla birlikte, İzlanda hükümeti Toplulukla işbirliğine sıcak baktığını belirtmiş, ancak 1963 yılında İngiltere'nin üyelik başvurusunun veto edilmesinin ardından hükümet daha uzlaşmacı ticari işbirliğine giden yollar aramaya gitmiştir. Böylece, İzlanda, 1960 yılında GATT'a, 1970 yılında da Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ne katılmış ve 1972 yılında Avrupa Birliği ile bir serbest ticaret anlaşması imzalamıştır.

İzlanda, 1972 yılında Topluluk ile serbest ticaret anlaşmasını imzalamış ve Avrupa Birliği ile ilişkiler 1989 yılında Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması gündeme gelene kadar bu anlaşma kapsamında sürdürülmüştür.

1960'larda serbest ticarete dönüş İzlanda tarihinde önemli bir dönüm noktası olsa da ülke ekonomisinin tam anlamıyla serbestleşmeyi sağlayamamış hatta devlet müdahaleciği de oldukça yüksek düzeylerde devam etmiştir. Devlet, finansal sistem üzerinde de hakimiyetini kurmuş ve sermaye hareketleri ve para kontrolleri üzerinde çeşitli kısıtlamalar getirilmiştir. Ayrıca sıkı para kontrolleri de devam etmiş, tarım ürünlerinin ihracatı yasaklanmıştır. Emek piyasasının ise örgütlenmişlik düzeyi oldukça yüksek olmuş ve piyasa yabancılara kapatılmıştır.

Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri birer birer 1989 ve 1992 yılları arasında Avrupa Birliği ile üyelik görüşmelerine başlamış olsalar da, İzlanda'da ülkenin Avrupa Birliği üyeliği hakkında çok fazla bir tartışma yaşanmamıştır. Diğer Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri Avrupa Birliği ile üyelik görüşmelerini sürdürürken, İzlanda'da hiçbir siyasi parti ve çıkar grubunun üyelik taraftarı olmadığı için üyelik tartışmaları sessiz kalmıştır. İzlanda'da,

Mart 1994'te Norveç ile Avrupa Birliği arasındaki üyelik görüşmelerinin tamamlanmasının ardından İzlanda'nın Avrupa Birliği üyeliğinin ülkeye sağlayacağı faydaların ve neden olacağı zararların neler olabileceği hakkında tartışmalar başlamış ve diğer Nordik ülkelerinin Avrupa Birliği'ne dahil olmaları durumunda İzlanda'nın uluslararası alanda yalnız kalacağı ileri sürülmüştür. Ayrıca İzlanda'nın Avrupa Ekonomik Alanı'na dahil olması ancak Avrupa Ekonomik Alanı çatısı altında karar-alma sürecinde herhangi bir etkisinin olmaması ve burada alınan kararlara uyma zorunluluğunun olması Avrupa Birliği üyeliğini gündeme getirmiştir. Avrupa Birliği'ne tam üyelik hakkındaki temel sorunlardan biri balıkçılık sektörü olmuştur. İzlanda için Avrupa Birliği'nin Ortak Balıkçılık Politikası İzlanda'nın Avrupa Birliği üyeliğine sıcak bakmamasına neden olacak pek çok unsura sahiptir. Çünkü, Avrupa Birliği, İzlanda'nın balıkçılık kaynakları kullanımını kontrolü altında tutmakta, ayrıca uyguladığı politika kapsamında yabancı girişimcilere İzlanda'da balıkçılık alanında yatırım yapabilme olanağını sağlamaktadır. Bu sebepten dolayı, İzlanda Avrupa Birliği dışında kalmayı tercih etmiştir.

BÖLÜM 4

4. Nordik Ülkelerinin Avrupa Para Birliği'ne Katılımı

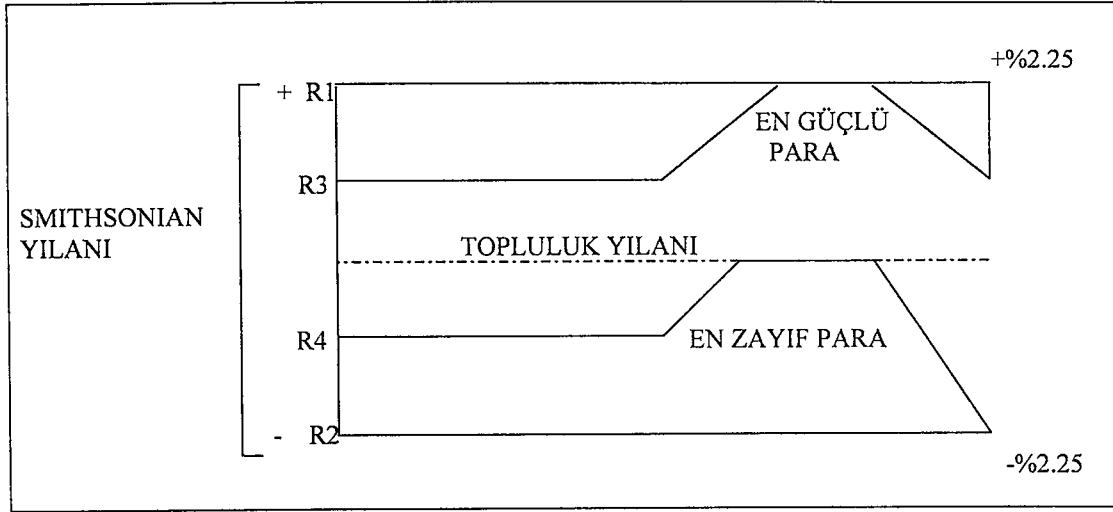
4.1. Avrupa Birliği'nde Ekonomik ve Parasal Birliğin Gelişimi

Avrupa Birliği'nde parasal bütünleşmeye doğru ilk girişimler 1969 yılında hazırlanan Birinci ve İkinci Barre Raporları ile başlatılmıştır. Üye ülkelerin ekonomi politikalarında daha fazla yakınlaşmayı ve daha yakın parasal işbirliğini hedefleyen Birinci Barre Raporu'nda; dış ödeme zorluklarıyla karşılaşan ülkelere herhangi bir koşula bağlı olmadan kısa vadeli kredi verilmesi, üye ülkelerin büyüme hızları arasında uyum sağlanması ve Dolar'ın uluslararası para sistemindeki rolünü azaltmak amacıyla Dolar'a karşı ulusal paraların dalgalanma marjının azaltılması öngörülmüştür. İkinci Barre Raporu'nda ise Ekonomik ve Parasal Birliğin aşamalı olarak kurulması önerilmiştir (İKV, 2000:25).

1-2 Aralık 1969'da gerçekleştirilen La Haye Zirvesi'nde, Ekonomik ve Parasal Birliğin oluşturulması Avrupa entegrasyonunun resmi hedefi haline getirmeyi kararlaştırılmış ve Pierre Werner başkanlığında oluşturulan bir komiteye, Ekonomik ve Parasal Birlik hedefinin 1980 yılına kadar nasıl gerçekleştirilebileceğine ilişkin bir Rapor hazırlama görevi verilmiştir. Barre Raporu'nu esas alarak hazırlanan Werner Raporu'na göre, geri dönülemez bir şekilde sabit döviz kurlarının sağlanması, sermaye hareketlerinin liberalizasyonunun tamamlanması, bütçe politikalarının Topluluk amaçlarına uygun olarak düzenlenmesi, Topluluk içi para politikasını yürütecek ortak bir merkez bankasının kurulması ve Topluluk içinde tek bir para biriminin yaratılması hedeflenmiştir (Tur, 2000:55).

Avrupa Birliği üyeleri, 1970 yılında yayınlanan Werner Raporu'na göre tedrici olarak para birimleri arasındaki dalgalanmayı azaltarak, kurları sabitlemek ve sermaye hareketlerini serbestleştirmek amacı ile 1971 yılında paralarını Dolar'a karşı bir aralık içinde ortak dalgalanmaya bırakmışlar ve böylece Avrupa Para Yılanı sistemini oluşturmuşlardır (Kalaycıoğlu, 1983:61). Bu sisteme katılan ülkelerin paralarının merkezi pariteleri birbirlerine karşı %1.2'lik (Yılan), Dolar'a karşı ise %1.5'lik bir dalgalanma marjı (Tünel) içinde hareket etmeleri sağlanmıştır. Ancak, Ağustos 1971'de Bretton Woods sisteminin çöküşü ve ABD Hükümeti'nin doları dalgalanmaya bırakma kararı, ciddi bir istikrarsızlık dalgası oluşturmuş

ve Aralık 1971'de Washington'da yapılan Smithsonian Anlaşması ile bu dalgalanma marjları sırasıyla %2.25 (Yılan) ve %4.5 (Tünel) yükseltilmiştir.

R1 R2 : %4,5'lik Smithsonian tüneli

R3 R4 : %2.25'lik Topluluk dalgalanma sınırı

Kaynak: Kalaycıoğlu, 1983:61

Avrupa Para Yılanı uygulamasına göre, her bir para birimi Dolar'a karşı R1 R2 sınırı içinde dalgalanmaya bırakılmıştır. R3 R4 aralığı ise Topluluk üyelerinin zayıf ve güçlü para birimleri arasındaki dalgalanma sınırı olup, her iki aralığın sınırları dışında müdahale söz konusu olmuştur. Paraların Dolar'a karşı dalgalanması durumunda üst limit zorlanırsa Merkez Bankaları açık piyasa işlemleri yoluyla Dolar alıp güçlü Topluluk parasını satarak Dolar'ın değer kaybetmesini engellemeye çalışmışlardır. Alt limitin zorlanmaya başlaması durumunda da tersi işlem uygulanmıştır (Kalaycıoğlu, 1983:61).

Avrupa Para Yılanı uygulaması 24 Nisan 1972 yılında Topluluk üyesi altı ülke tarafından imzalanan Basle Anlaşması ile yürürlüğe sokulmuştur. Anlaşmanın yürürlüğe girmesinin ardından ülkeler farklı dönemlerde Avrupa Para Yılanı sistemine sürekli giriş ve çıkışlar yapmışlardır. Nordik ülkelerinden Danimarka, sisteme ilk olarak 1 Mayıs 1972 tarihinde girmiş 27 Haziran 1972 tarihinde ayrılmış ancak daha sonra 10 Ekim 1972 yılında sisteme tekrar dahil olmuştur. Norveç, sisteme 23 Mayıs 1972 tarihinde ortak üye olmuş, 12 Aralık 1978 tarihinde ise çekilme kararını açıklamış; İsveç ise 19 Mart 1973 yılında dahil olduğu sistemden 28 Ağustos 1977 tarihinde ayrılmıştır. Diğer iki Nordik ülkesi Finlandiya

ve İzlanda Avrupa Para Yılanı sistemine hiçbir zaman dahil olmamışlardır. İzleyen tablo (Tablo 4.1), Avrupa Para Yılanı uygulamasının kronolojik görünümünü sergilemektedir.

Tablo 4.1: Avrupa Para Yılanı'nın Gelişimi ve Nordik Ülkeleri

24 Nisan 1972	Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda arasında Bassle Anlaşması imzalandı.
1 Mayıs 1972	İngiltere, İrlanda ve Danimarka katıldı.
23 Mayıs 1972	Norveç ortak üye oldu.
23 Temmuz 1972	İngiltere çekildi.
27 Temmuz 1972	Danimarka çekildi.
10 Ekim 1972	Danimarka tekrar dahil oldu.
13 Şubat 1973	İtalya çekildi.
19 Mart 1973	Dalgalanmaya geçildi. Dolara karşı marjlara müdahale son buldu. İsveç üye oldu. Alman Markı %3 revalüe edildi.
1 Nisan 1973	Avrupa Parasal İşbirliği Fonu'nun kuruluşu onaylandı.
29 Temmuz 1973	Alman Markı %5.5 revalüe edildi.
17 Ekim 1973	Hollanda Florini %5 revalüe edildi.
16 Kasım 1973	Norveç Kronu %5 revalüe edildi.
19 Ocak 1974	Fransa çekildi.
10 Temmuz 1975	Fransa dahil oldu.
15 Mart 1976	Fransa çekildi.
17 Ekim 1976	Döviz kuru ayarlaması yapıldı: Danimarka Kronu %6, Hollanda Florini ve Belçika Frangı %2, Norveç Kronu ve İsveç Kronu %2 devalüe edildi.
1 Nisan 1977	İsveç Kronu %6, Danimarka ve Norveç Kronu %3 devalüe edildi.
28 Ağustos 1977	İsveç çekildi. Danimarka ve Norveç Kronu %5 devalüe edildi.
13 Şubat 1978	Norveç Kronu %8 devalüe edildi.
17 Ekim 1978	Mark %4 revalüe, Hollanda Florini ve Belçika Frangı %2 devalüe edildi.
12 Aralık 1978	Norveç çekilme kararını açıkladı.
12 Mart 1979	Paris Zirvesi'nde Avrupa Para Sistemi'nin başlangıç tarihi 13 Mart 1979 olarak belirlendi.
13 Mart 1979	Avrupa Para Sistemi uygulamaya geçti.

Kaynak: Apel, 1998:42

Avrupa Para Yılanı sisteminin, uygulamaya sokulmasından 1979 yılında Avrupa Para Sistemi'ne geçilen döneme kadar geçen süre içinde Özellikle Nordik ülkelerinden Danimarka Kronu üç, İsveç Kronu iki, Norveç Kronu dört kez devalüe edilmiş; Norveç Kronu ise bir kez revalüe edilmek zorunda kalmıştır. Ayrıca, uluslararası konjonktürde petrol şokuyla başlayan gelişmeler sonucunda oluşan ekonomik ortamda üye ülkelerde farklı ve bağımsız ekonomik ve para politikalarının uygulanmasına gidilmiş ve Avrupa Para Yılanı sistemi başarıya ulaşamamıştır.

Avrupa Para Yılanı sisteminin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından Avrupa'da bir Ekonomik ve Parasal Birlik oluşturulması çalışmaları 1978 yılında tekrar hız kazanmış ve 6-7 Temmuz 1978 tarihinde Bremen'de toplanan Avrupa Zirvesi'nde parasal birliği gerçekleştirecek bir plan hazırlanmış ve planın kabul edilmesinin ardından Avrupa Para Sistemi 13 Mart 1979 tarihinde yürürlüğe sokulmuştur. Avrupa Para Sistemi'nin temel amaçları; Topluluk içinde daha fazla istikrar sağlamaya yönelik politikalar uygulamak, sisteme katılan ülkelerin ekonomilerini birbirlerine yakınlaştırmak, döviz kuru istikrarını sağlamak ve Avrupa'da istikrarlı bir para alanı yaratmak olmuştur. Avrupa Para Sistemi'nin esası, sabit fakat ayarlanabilir döviz kuru sistemine dayanmakta olup, bir pariteye göre belli bir marj aralığında dalgalanmaya bırakılmıştır.

Avrupa Para Sistemi'nin Avrupa Birliği dışındaki ülkelerin katılımına da açık olması sonucu o yıllarda Avrupa Birliği üyesi olmayan Nordik ülkelerinin de paralarını ECU'ye peg etmesine olanak tanımıştır. Bu sebeple, Norveç Kronu 22 Ekim 1990 tarihinde, İsveç Kronu 17 Mayıs 1991 tarihinde Finlandiya Markkası ise 4 Haziran 1991 tarihinde ECU'ye bağlanmıştır (Karluk, 1998:227).

Avrupa Para Sistemi üç önemli mekanizmadan oluşmuştur. Bunlar; Avrupa Para Birimi (ECU), Döviz Kuru Mekanizması ve Kredi Mekanizması'dır.

1. Avrupa Para Birimi (ECU)

Ülkelerin para birimlerinden oluşan bir sepetten meydana gelen ECU, Topluluğun hesap birimi ve ödeme aracı olarak kabul edilmiştir. ECU sepeti, üye ülke paralarının sabit tutarlarının toplamından oluşmakta ve her üye ülkenin ağırlık katsayısına göre belirlenmiştir.

Bu katsayılar, ülkelerin GSMH'sı, birlik içindeki ticaret hacmi ve kısa vadeli parasal destekleme sistemi içindeki paylarına göre belirlenmektedir (Tur, 2000:60).

2. Avrupa Döviz Kuru Mekanizması (ERM)

Esas olarak sabit fakat ayarlanabilir döviz kuru sistemine dayanan Avrupa Para Sistemi'nde üye ülkelerin döviz kurlarına belirli dalgalanma aralıkları dahilinde hareket etmeleri sağlanmaktadır. Mekanizmaya dahil olan ülkenin döviz kurlarındaki dalgalanmaların sınırını belirleyen iki kriter bulunmaktadır. Başka bir deyişle, Döviz Kuru Mekanizması'nda iki tür dalgalanma marjı vardır. Bunlar; zorunlu müdahale sınırları ve sapma eşiğidir.

. **Zorunlu Müdahale Sınırları:** Döviz Kuru Mekanizması'nda sisteme dahil olan her üye ülke parasının ECU ile ifade edilen bir merkezi kuru bulunmaktadır. Belirlenen ECU merkezi kurlarına bağlı olarak da her bir üye ülke parası ile diğer üye ülke paraları arasında ikili merkezi kurlar yani çapraz kurlar belirlenmektedir. İkili merkezi kurlar arasındaki dalgalanma marjı aynen Avrupa Para Yılanı sisteminde olduğu gibi $\pm 2.25\%$, toplam olarak da $\pm 4.5\%$ olarak sınırlandırılmıştır. Döviz Kuru Mekanizması'na katılan ülkenin parası diğer ülke parası karşısında müdahale sınırına ulaştığı noktada, merkez bankaları müdahalelerle para birimlerini belirlenen marjların içine çekmeye çalışmışlardır. Müdahale, parası zayıflayan merkez bankasının zayıf parası karşılığında kuvvetli para satın alarak parası değerlenen ülke merkez bankasının zayıf parayı satın almasıyla gerçekleştirilir.

. **Sapma Eşiği:** Sapma eşiği, Döviz Kuru Mekanizması'na dahil olan ülke paraları için öngörülen $\pm 2.25\%$ oranındaki dalgalanma marjının $\%75$ 'ine yani dalgalanma sınırının ± 1.7 'sine eşit bir "sapma eşiği" belirlenmiştir. Yani, bir ülke parasının ECU ile ifade edilen piyasa değeri ECU'nun merkezi kurundan ancak Avrupa Para Yılanı'nda da belirtilmiş olan $\pm 2.25\%$ sınırının $\%75$ oranında sapabilir. Sapma eşiği, sisteme dahil olan üye ülke paralarında meydana gelebilecek dalgalanmalarının ortalamasından belli oranda sapma göstermesi durumunda paraların istikrara kavuşturulabilmelerini sağlamak amacıyla devreye girer ve bir anlamda erken uyarı sinyali görevi görür. Sistemde, bir para biriminin, aynı oranda diğer para birimleri karşısında $\pm 2.25\%$ 'lik alt ve üst sınırlarına ulaşması durumunda müdahale söz konusu olmaktadır.

Sisteme dahil olan tüm paralar için ise 2 Ağustos 1993 tarihinde marj geçici olarak ± 15 olarak genişletilmiş, 7 Şubat 1992 tarihinde Maastricht Anlaşması'nın imzalanmasıyla dalgalanma marjları tekrar ± 2.25 'e çekilmiştir. Sapma eşiği şu şekilde hesaplanmaktadır:
(1-İlgili ülke parasının sepet içindeki ağırlığı)*(0.75)*(± 2.25 veya ± 6 veya ± 15)

3. Kredi Mekanizması

Avrupa Para Sistemi'nde hem Döviz Kuru Mekanizması'nın işleyebilmesi hem de ülkelerin ödemeler dengesindeki sorunların giderilebilmesi için çok kısa vadeli, kısa vadeli ve orta vadeli olmak üzere üç tür finansman sistemi bulunmaktadır.

- . **Çok Kısa Vadeli Parasal Destek:** Sisteme katılan ülkelerin merkez bankalarının birbirlerine bir fon aracılığıyla sağladıkları ECU cinsinden belirlenen 45 günlük kredilerdir. Krediler, 3 ay için otomatik olarak uzatılabilirler.
- . **Kısa Vadeli Parasal Destek:** Sisteme dahil olan ülkelerin ödemeler dengesi açıklarının finansmanında kullanılmaktadırlar. Kredilerin süresi 3 ay olmakla birlikte bu süre iki defa toplam 6 ay olacak şekilde uzatılabilmektedir.
- . **Orta Vadeli Finansal Yardım:** Topluluk içinde karşılıklı yardımlaşma mekanizması görevi görmektedir. Buna göre, üyelere herhangi birinin bir dış ödeme güçlüğü ile karşılaşması durumunda Konsey, geri ödemesi 3 ile 5 yıl arasında olan finansal yardımda bulunur. Şarta bağlı bu kredileri alan ülkeler, kendilerine önerilen para, maliye ve ekonomi politikalarını izleyeceklerini taahhüt etmekte yükümlüdürler.

1979 yılında kurulan Avrupa Para Sistemi, ülke paraları arasındaki dalgalanmanın hafifletilmesi, ekonomi politikaları arasında yakınlaştırma ve eşgüdümü sağlama nedeniyle oluşturulması planlanan Ekonomik ve Parasal Birliğin gelişiminde önemli bir rol oynadığı söylenmektedir.

Avrupa'da aşamalı olarak bir Ekonomik ve Parasal Birliğin yaratılması konusundaki çalışmalar 28-29 Haziran 1988 tarihinde toplanan Hannover Zirvesi'nde başlatılmış ve bu amaçla 12 üye ülkenin merkez bankası başkanlarından oluşan ve başkanlığına Jacques Delors'un getirildiği bir komite oluşturulmuştur. Komite tarafından oluşturulan Delors Raporu'na göre Avrupa'da oluşturulması istenen Ekonomik ve Parasal Birliğin üç aşamada tamamlanması kararlaştırılmıştır.

Birinci Aşama: Raporda bu aşamanın 1 Temmuz 1990'a kadar başlaması ve 31 Aralık 1993 tarihinde sona erdirilmesi öngörülmüştür. Bu aşamada mevcut kurumsal çerçevede üye ülke ekonomi ve maliye politikalarının birbirlerine yakınlaştırılması, Topluluk içinde mevcut olan fiziki, teknik ve mali engellerin kaldırılarak İç Pazar'ın tamamlanması, ekonomik farklılıkların düzeltilmesi amaçlanmıştır.

İkinci Aşama: 1 Ocak 1994 tarihinde başlayan 2. aşamada üye ülkelerin parasal konularda karar alma yetkilerinin ulusal düzeyden Topluluk düzeyine (uluslararası düzeye) devredilmesi ve bu amaçla bir Avrupa Merkez Bankaları Sistemi ve Avrupa Para Enstitüsü'nün kurulması öngörülmüştür.

Üçüncü Aşama: 1 Ocak 1999 tarihinde başlayan 3. aşamada ulusal paraların yerini alacak tek bir "Avrupa Parası"nın kullanılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda üye ülkeler, paralarını geri dönülemez bir şekilde sabitlemişler, 1ECU=1Euro olarak kabul edilmiş ve Euro kaydı para ve hesap birimi olarak yürürlüğe girmiştir.

Üçüncü aşama kendi içinde de aşamalardan oluşmuştur. İlk aşamayı, 1 Ocak 1999 tarihine kadar Euro'ya katılacak olan ülkelerin belirlenmesi oluşturmuştur. 1 Ocak 1999-1 Ocak 2002 yıllarını kapsayan dönemde katılımcı ülkeler itibariyle döviz kurlarının Euro için geri dönülemez şekilde sabitlenmesi, para ve döviz kuru politikalarının Avrupa Merkez Bankaları Sistemi tarafından yürütülmesi, 1 Ocak 2002-1 Temmuz 2002 tarihleri arasında ise Euro banknotlar ve madeni paraların dolaşıma girmesi, ulusal paraların da Euro cinsinden banknot ve madeni paralara paralel olarak dolaşımda bulunması, ulusal banknot ve madeni paraların dolaşımdan çekilmesi öngörülmüştür.

Delors Raporu'nun uygulamaya başlanmasının ardından Topluluk, nihai ekonomik yapılanma çalışmalarına hız vererek 9-10 Aralık 1991 tarihinde Maastricht'te yapılan zirve toplantısında Ekonomik ve Parasal Birlik kurulması üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Maastricht Zirvesi'nde, Ekonomik ve Parasal Birliğin kuruluş sürecindeki aşamaların belirlenmesi, kararların hangi yöntemlerle alınacağı, Avrupa Para Birliği ve özellikle tek para birimine geçiş şartlarından hangi ülkelerin istisna tutulacağı konuları görüşülmüştür (Tur, 2000:80).

Üç dönemde gerçekleştirilmesi öngörülen Ekonomik ve Parasal Birliğin, 1 Ocak 1999 tarihinde 3.aşamasına geçilmesinin ardından Avrupa Para Birliği'ne hangi ülkelerin katılacağı, Maastricht Anlaşması ile belirlenen kriterlere Avrupa Birliği ülkelerinin sağlayacağı uyum sonucu karar verileceği açıklanmıştır. Anlaşma'da, bu kriterler şu şekilde ortaya konmuştur:

1. **Enflasyon oranı:** Herhangi bir ülkenin yıllık ortalama enflasyon oranı, en düşük enflasyon oranına sahip üç üye ülke ortalamasını 1.5 puandan fazla geçmeyecektir.
2. **Bütçe açığı:** Üye ülke bütçe açıkları GSYİH'nın %3'ünü aşmamalıdır.
3. **Faiz oranı:** Herhangi bir üye ülkenin uzun vadeli devlet tahvili faiz oranı, fiyat istikrarı alanında en iyi performans gösteren üç üye ülkenin faiz oranı ortalamasını 2 puandan fazla geçmemelidir.
4. **Kamu borçları:** Üye ülke kamu borçları, GSYİH'nın %60'ını geçmemelidir.
5. **Döviz kurları:** Üye ülke paraları Avrupa Para Sistemi Döviz Kuru Mekanizması'na dahil olmalı ve son iki yılda normal dalgalanma marjı içinde bulunmalıdır.

Bu kriterlere göre, Avrupa Para Birliği'ne 3.aşamada bu kriterlere uyum gösteren Belçika, Almanya, İspanya, Fransa, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Avusturya, Portekiz ve Finlandiya'dan oluşan 11 ülke katılmıştır. Kriterleri yerine getirmediği için 1999 yılında Avrupa Para Birliği'nin dışında kalan Yunanistan, 20 Haziran 2000 tarihinde kriterleri yerine getirerek 1 Ocak 2001 tarihinde Avrupa Para Birliği'nin 12.resmi üyesi olmuştur. Diğer Avrupa Birliği üyeleri Danimarka, İngiltere ve İsveç ise Avrupa Para Birliği dışında kalmayı tercih etmişlerdir. Danimarka ve İngiltere, parasal birliğe katılma konusunda opt-out (koşullar elverdiğinde girmek üzere dışarıda kalmak) hükmü uyarınca Toplulukta resmi bir izin alırken İsveç, böyle bir izin almamıştır. Bu ülkelerde Avrupa Para Birliği'ne üyelik kararı için halk oylamasının yapılması şart koşulmuş ve her üç ülkede de şu ana kadar yeterli halk desteğinin olmadığı görülmüştür. Danimarka, 28 Eylül 2000 tarihinde yaptığı halk oylaması sonucu tek para Euro'ya katılmaya halk hayır demiştir. Danimarka'da halen ikinci bir halk oylaması için kesin bir tarih belirlenmemiştir. İsveç 14 Eylül 2003 tarihinde gerçekleştirmeyi planladığı halk oylaması ile Avrupa Para Birliği'ne üye olup olmama konusunda karar verecektir. İsveç'te Dermoskop şirketi tarafından gerçekleştirilen son kamuoyu araştırmalarına göre halkın bu konuda %43'ünün "evet", %43'ünü "hayır" dediği, %14'ünün ise "kararsız" olduğu bildirilmekte ve ülkenin Avrupa Para Birliği'ne katılım konusundaki halk desteğinin giderek azalmaya başladığı ileri sürülmektedir (www.euractiv.org). Bir diğer

Nordik ülkesi olan Norveç'in ise Avrupa Birliği'ne üye olmadığı için Avrupa Para Birliği üyeliği de söz konusu olmamaktadır. Ancak Norveç, hem coğrafi yakınlık hem de Euro alanı ile kurduğu güçlü mali ve ticari ilişkiler nedeniyle birlik içinde oluşan gelişmelerden otomatik olarak etkilenmekte fakat Avrupa Birliği dışında kalmayı tercih etmektedir.

4.2. Nordik Ülkelerinin Avrupa Para Birliği'ne Katılım Süreci

Bretton Woods sabit kur sisteminin çöküşünün ardından ülkeler ne tür bir döviz kuru rejimi uygulayacakları hakkında çeşitli alternatiflere sahip olmuşlardır. Uygun bir döviz kuru rejiminin seçilmesi ülkelerin iç ve dış ekonomik ilişkilerini derinden etkilemesi bakımından oldukça önemlidir. Ancak döviz kuru rejiminin seçimi ülkeler için çok kolay olmamaktadır.

Nordik ülkeleri yüksek derecede dış ticarete bağımlı olduklarından döviz piyasalarında sağlayacakları istikrar bu ülkeler için büyük önem taşımaktadır. Avrupa Birliği'nde parasal alanda meydana gelen gelişmeler Nordik ekonomilerini de yakından ilgilendireceğinden bölgede parasal istikrarın sağlanacağı bir alanın yaratıldığı Avrupa Birliği ile parasal konularda işbirliğine gidilmesinin Nordik ülkelerinin çıkarına olacağı öne sürülmüştür (Anckar, 1992:94).

Bu kapsamda, Nordik ülkelerinde döviz kuru rejimi seçimi konusunda pekçok derin araştırma ve tartışmalar yürütülmüş ve ne tür bir döviz kuru rejimi seçimi ve uygulamasının bu ülkelerin makroekonomik politika hedefleri olan yüksek istihdam ve yüksek ekonomik büyüme seviyesinin istikrarlı fiyatlarla sağlanabileceği üzerinde durulmuştur. Genel olarak bakıldığında, Nordik ülkelerinde uluslararası ticari ilişkilerde meydana gelecek belirsizlikleri azaltması bakımından sabit döviz kuru rejiminin uygulandığı görülmüştür.

Bretton Woods sisteminin çökmesinin ardından tüm Nordik ülkeleri sabit döviz kuru rejimleri uygulamaya başlamışlardır. 1972 yılından itibaren Danimarka, Norveç ve İsveç Avrupa Para Yılına'na dahil olmuşlar, Finlandiya ise resmi olarak tam anlamıyla herhangi bir sabit döviz kuru rejimine bağlı kalmamış, onun yerine Finlandiya Merkez Bankası(Bank of Finland) Markka'yı ticaret ağırlıklı para sepetine peg etme yoluna gitmiştir. 1977 yılında İsveç, 1978 yılında ise Norveç Avrupa Para Yılına'ndan çekilme kararı almış ve her iki ülke de paralarını bir para sepetine peg etmişlerdir. 1977 yılında Finlandiya, Markka'yı çıkarılan bir yasa ile ticaret ağırlıklı bir para sepetine peg etmiştir. Ülkelerin para sepetine geçmelerinin

sebebi ise bağımsız para politikaları izlemek istemeleridir. Danimarka ise, 1979 yılında Avrupa Para Sistemi'nin kurulmasının ardından sisteme dahil olmuştur. Norveç'in Avrupa Para Sistemi üyeliğine genel olarak olumlu bakılsa da ülkenin önde gelen iktisatçılarının ve çeşitli çıkar gruplarının bu fikre karşı çıkması nedeniyle ülke, sistemin dışında kalmak zorunda kalmıştır. Norveç'te Avrupa Para Sistemi üyeliğine karşı olunmasının sebebi İngiltere ve İsveç'in olmadığı bir iktisadi entegrasyonun içine girilmek istenmemesi olmuştur. Danimarka'nın Avrupa Para Sistemi'ne dahil olmasının ardından Danimarka dışındaki diğer Nordik ülkelerinden Norveç parasını 1990 yılında, Finlandiya ve İsveç ise 1991 yılında ECU'ye peg etmiştir. Ancak 1992 yılında 8 Eylül'de Finlandiya, 19 Kasım'da İsveç ve son olarak 10 Aralık'ta Norveç paralarını dalgalanmaya bırakmışlardır (Akerholm ve Giovannini, 1994:3-4).

Tablo 4.2: 1950-1992 Yılları Arasında Nordik Ülkelerinin Uygulamış Oldukları Döviz Kuru Düzenlemeleri

Yıllar	Danimarka	Finlandiya	Norveç	İsveç
1950-73	Bretton Woods sistemi altında sabit döviz kuru uygulamaları			
1972-73	Avrupa Para Yılanı	Finlandiya, Markka'yı gayriresmi olarak bir para sepetine peg etmiştir.	Avrupa Para Yılanı	Avrupa Para Yılanı
1977		Finlandiya, Markka'yı resmi olarak ticaret ağırlıklı bir para sepetine peg etmiştir.		İsveç Kronu ticaret ağırlıklı sepete peg edilmiştir.
1979	Avrupa Para Sistemi'ne katıldı.			
1990			Norveç Kronu ECU'ye peg edildi.	
1991		Finlandiya Markka'sı ECU'ye peg edildi.		İsveç Kronu ECU'ye peg edildi.
1992		Ulusal paralar dalgalanmaya bırakıldı.		

Kaynak:Akerholm ve Giovannini, 1994:3

4.2.1. Danimarka ve Avrupa Para Birliği

Nordik ülkeleri arasında coğrafi, siyasi ve ekonomik açıdan Avrupa ile en fazla bütünleşmiş ülke olan Danimarka, Topluluğa 1973 yılında üye olmasına rağmen meydana getirilen parasal birliğinin dışında kalmayı tercih etmiştir. Açık bir ekonomiye sahip olan Danimarka, dış ticaretinin yaklaşık %66'sını Avrupa Birliği ülkeleri ile gerçekleştirmektedir. Bu açıdan Danimarka'nın öncelikle Kronu ECU'ye peg etmesi, ardından da ortak para Euro'yu kabul etmesi olasılığının yüksek olabileceği ileri sürülmekteydi (Liha ve Andreasson, 2002:6).

Danimarka'nın Avrupa Birliği ile olan parasal alandaki ilişkileri 1972 yılında kurulan Avrupa Para Yılanı'na katılması ile başlamıştır. Danimarka, sisteme ilk olarak 1 Mayıs 1973 tarihinde İngiltere ve İrlanda ile birlikte katılmıştır. Ancak o yıllarda patlak veren petrol krizi nedeniyle Danimarka İngiltere'nin hemen ardından 27 Temmuz 1973 tarihinde Avrupa Para Yılanı'ndan çekilmiş ve Kronu serbest dalgalanmaya bırakmış, daha sonra 10 Ekim 1972 tarihinde tekrar sisteme dahil olmuştur. Danimarka, Kronu bu tarihten itibaren 1979 yılında Avrupa Para Yılanı sistemi çökene kadar sistem içinde dalgalanmaya bırakmıştır. Ülkede, 1982 yılından itibaren Avrupa Para Sistemi içinde yer alan para birimleri karşısında sabit bir döviz kuru rejimi uygulamaya başlamış ve 1993 yılında çıkan Avrupa Para Sistemi krizine kadar geçen süre içinde de Kron, sistem içinde ± 2.25 'lik bir bant içinde dalgalanmaya bırakılmıştır.

Danimarka, Aralık 1992 tarihinde Edinburg Zirvesi'nde alınan bir karar ile Avrupa Para Birliği'nin üçüncü aşamasına katılmayacağını açıklamıştır. Bu kararın alınmasıyla da Danimarka hem ortak para Euro'yu kabul etmeme hem de para politikası ile ilgili olarak sahip olduğu egemenlik haklarını kendi ulusal kanunlarına göre yürütme hakkını elinde bulundurmaya devam etmiştir.

Danimarka, İsveç'in aksine İngiltere ile birlikte 1 Ocak 1999 tarihinde Avrupa Para Sistemi'nin Döviz Kuru Mekanizması'na dahil olmuş ve Kron ± 2.25 'lik bir bant içinde dalgalanmaya bırakılmıştır (Jarvback, 2002:15). Buna göre diğer kriterler olan enflasyon oranı, faiz oranı, bütçe açığı, kamu borcu kriterleri yanında Döviz Kuru Mekanizması'na katılarak döviz kuru kriterini de yerine getiren Danimarka Avrupa Para Birliği'ne girip-

girmeme konusunda bir halk oylaması yapma yoluna gitmiştir. İzleyen tablo (Tablo 4.3), Danimarka'nın Maastricht kriterleri açısından sergilediği durumu göstermektedir.

Tablo 4.3: Danimarka'nın Maastricht Uyum Kriterleri Karşısındaki Durumu (2001)
(%)

Uyum Kriterleri	Enflasyon Oranı	Uzun Vadeli Faiz Oranı	Bütçe Açığı/GSYİH	Kamu Borcu/GSYİH	DKM'na katılım
Referans Değerler	3.3	7.0	-3.0	60.0	
Danimarka	2.5	5.1	2.8	43.2	Dahil

Kaynak: Jarvback, 2002:4

Danimarka'da, 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması'nın halk tarafından onaylanabilmesi amacıyla dört istisnai alanın belirlenmesi söz konusu olmuş ve bu konularda sadece yapılacak halk oylamalarıyla karara varılabileceği hükmü getirilmiştir. Bu konular da; ortak savunma, Topluluk vatandaşlığı, ortak para ve ortak polis işbirliği olmuştur (Petersen, 2000:5). Bu nedenden dolayı, Danimarka, 28 Eylül 2000 tarihinde gerçekleştirilen halk oylamasından çıkan %53.1 "hayır", %46.9 "evet" oyları Avrupa Para Birliği'ne girmeme kararı almıştır (Liha ve Andreasson, 2002:6).

Danimarka halkının Avrupa Para Birliği üyeliğine karşı çıkmasının temelinde Danimarka halkının Avrupa Birliği konusunda duyduğu korku ve kuşkulardan oluşan siyasi nedenler yatmaktadır. 28 Eylül 2000 tarihinde "hayır" oylarının çoğunlukta çıkmasının da iki temel nedeni olduğu ileri sürülmüştür. Danimarka'nın Avrupa Para Birliği'ne girmek istememesinin Avrupa Birliği ile daha derin bir entegrasyon girişimini başlatmasına karşı duyulan korku ile "Danimarka kimliğinin" korunmasının istenmesi gibi doğrudan Avrupa Para Birliği ile ilgili olmayan iki önemli siyasi sebebinin olduğu söylenmektedir (Jarvback, 2002:14). Danimarka'nın, ihracatının %43'ünü, ithalatının ise %50'sinin Euro alanı ülkeleriyle gerçekleştirdiği gözönüne alındığında Avrupa Para Birliği'ne katılım dış ticaret ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının artmasına neden olacağından ülkede ikinci halkoylamasının ne zaman yapılacağı büyük önem taşımaktadır. Danimarka'nın, Avrupa Para Birliği'ne girip-girmeme konusunda ikinci halkoylamasını ne zaman yapacağı konusunda henüz kesin bir tarih belirlenmemiş ve bu konunun İngiltere ve İsveç'in kendi ülkelerinde yapacakları halk oylaması tarihini belirlemelerinin ardından ülkenin gündemine getirileceği öne sürülmektedir.

4.2.2. İsveç ve Avrupa Para Birliği

İsveç, Avrupa Para Sistemi'ni ilk olarak 1970'li yıllarda geriden takip etmeye başlamıştır. 1973-77 yılları arasında Avrupa Para Yılına dahil olan İsveç, 1977 yılında kendi ulusal ekonomi politikasında kontrolü elinde tutabilmek amacıyla Avrupa Para Sistemi ile olan bağlarını koparma yoluna gitmiş ve Avrupa Para Yılından ayrılmıştır. 1982 yılında Kron'un %25 oranında devalüe edilmesinin ardından, İsveç, döviz kuru istikrarını sağlayabilmek amacıyla Kron'u İsveç'in dış ticaretindeki önemlerine göre belirlenen ülke paralarından oluşan bir para sepetine bağlamıştır. Bu para sepetinde ağırlığı en fazla olan para birimi ABD Doları olmuştur (Barnes, 1996:175). İsveç'in Avrupa Para Yılından ayrılmasının en önemli sebebi Alman Markı'nı takip etmekte zorlanması ve istediği zaman devalüasyon yapabilme hakkını tekrar elde etmek istemesi olmuştur. Seçilen para sepeti ülkede ciddi devalüasyon politikalarının gündeme gelmesine neden olmuştur. Kron'un bu para sepetine bağlanmasının ardından ülkede üç önemli devalüasyona gidilmiş ve bu devalüasyonlar sonucu Kron toplam %36 oranında değer kaybetmiştir (Anckar, 1992:58).

Ancak, 1980'lerde İsveç'in Avrupa Birliği ile ticaretinin giderek artması ve aynı zamanda Dolar'ın değer kaybetmeye başlaması sebebiyle Kron 1991 yılında %1,5'lik bir bantla ECU'ye peg edilmiştir. Kron'u ECU'ye peg etmedeki amaç ülkede gerçekleşen enflasyon oranını aşağı çekebilmek olmuştur. Ayrıca, İsveç, 1990 yılında paralarını Döviz Kuru Mekanizması'na bağlayan iki önemli ticaret ortağı İngiltere ve Norveç ile olan ilişkilerinde de dengeli bir döviz kuru ilişkisi kurmak istemekteydi. Bu gelişmeler sonucunda İsveç, diğer Avrupa Birliği ülkeleri ile olan ticari ilişkilerine artan bir şekilde daha fazla bağımlı olmaya başlamıştır.

İsveç, 17 Mayıs 1991'de Kron'u ECU'ye peg etme kararı almıştır. İsveç'in Kron'u ECU'ye peg etmesinin temel sebebi Avrupa Birliği üyeliğine başvurma kararını almış olması ve bu bağlamda ekonomi politikalarını Avrupa Birliği standartlarına uyumlu hale getirmek istemesi olmuştur. Uygulanmakta olan politikaların Avrupa Birliği standartlarına göre uyumlaştırılması da İsveç'in Avrupa Birliği'ne yeni üye olarak kabul edilmesini ve üyeliğe kabul edilmesinin ardından üyelikten daha fazla kazanç sağlamasını kolaylaştıracak olması açısından önemli olmuştur.

İsveç'in Avrupa Para Sistemi ile yakınlaşma arayışına girmesinin bazı sebepleri bulunmaktadır. Bu sebepler (Anckar, 1992:61);

1. Ülkede, öncesinde uygulanmakta olan döviz kuru politikasının maliyetleri düşürücü nitelikte bir etkisi bulunmamaktaydı ve uygulanan devalüasyon politikası istikrar çabalarına güvenilirlik sağlayamıyordu. Ayrıca, daha önce uygulanmakta olan döviz kuru politikası enflasyonu kontrol altında tutmakta yeterli kalmıyordu, üstelik yüksek enflasyon oranları devalüasyon riskini de arttırıyordu.
2. Bir diğer neden ise, finansal piyasaların liberalizasyonunun sağlanabilmesi olmuştur. İsveç'te, uygulanmakta olan döviz kuru politikası değiştikten sonra sermaye hareketlerinin arttığı görülmüştür.
3. Üçüncü neden ise, İsveç'in Avrupa Birliği üyeliğine olan genel yaklaşımıdır. İsveç, Avrupa Birliği üyeliğinin yanında, gelecekte Toplulukla olan ilişkilerinin parasal yönünü de belirlemek zorun kalmıştır.

İsveç'in Avrupa Para Sistemi ile ilişkisini geliştirmesinin sağlayacağı faydalar;

1. İsveç'in Avrupa Para Sistemi'ne dahil olması para otoritelerinin karar alma özgürlüklerinin kısıtlanması anlamına gelmekteydi ki, bu da uygulanan devalüasyon politikalarına son verilmesi demek oluyordu. İsveç'in Avrupa Para Sistemi dışında kalmayı tercih etmesi ve ülkenin devalüasyon yapma hakkını elinde bulundurması ülkenin devalüasyon yapabileceği hakkında spekülasyonların çıkmasına neden olmaktaydı. İsveç'in Avrupa Para Sistemi'ne üye olması durumunda ise gelecekte uygulanacak olan döviz kuru düzenlemeleri Avrupa Para Sistemi çatısı altında yer alan hükümetler ve merkez bankaları tarafından belirleneceğinden bu durum da İsveç hükümetinin uyguladığı anti-enflasyonist politikalar hem daha güvenilir hale geleceği ileri sürülmekteydi.
2. Avrupa Para Sistemi üyeliği, İsveç'e kısa-vadeli kredi olanakları sağlamakla birlikte, bu olanak döviz kuru istikrarının korunması olanaklarını arttırmakta ve bu da güvenilirliğin daha da artmasına neden olacaktır.
3. Diğer argüman ise, Avrupa Para Sistemi'nin Avrupa entegrasyonunun en önemli unsurlarından biri olması sebebiyle İsveç'in Avrupa Para Sistemi'nin dışında kalmasının maliyetinin çok yüksek olacağı olmuştur. İsveç, Avrupa entegrasyon sürecinde yer almak

istememesi durumunda, İsveç'in tarafsızlık politikası herhangi bir sorun yaratmayacağı sürece ülkenin, Topluluğun parasal entegrasyonunun da bir parçası olması uygun olacağı ileri sürülmüştür.

4. Avrupa Para Sistemi'ne karşı geliştirilen bir diğer argüman ise; Avrupa Birliği üyeliği hakkında net bir strateji belirlenmeden Avrupa Para Sistemi'ne dahil olup olmama kararının erken ve vakitsiz olduğu olmuştur. Bu argüman, İsveç'in Avrupa Birliği'ne tam üye olması nedeniyle günümüzde artık geçerli olmamaktadır.

15 Avrupa Birliği ülkesinden ilk olarak 11'inin 1 Ocak 1999 tarihinde ortak para birimi Euro'yu kabul etmesi, Yunanistan'ın ise 1 Ocak 2000 itibariyle sisteme dahil olmasına rağmen, İsveç, bu sistemin dışında kalmayı tercih etmiş, onun yerine ileride üyeliği olası kılabilen "bekle ve gör" (wait and see) yaklaşımını benimsemiştir.

İsveç'in Avrupa Para Sistemi üyeliğinin dışında kalarak "bekle ve gör" yaklaşımını benimsemesinin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Öncelikle İsveç'te bağımsız bir para politikası izlenmesi ülke ekonomisi açısından bir tür garanti olarak görülmekteydi ve döviz kurlarında meydana gelecek herhangi bir değişim sonucunda dışsal şoklardan bağımsız para politikasının devreye girmesiyle daha kolay korunulacağı düşünülmekteydi. Bunun yanında İsveç ekonomisinin döviz kuru düzenlemeleri olmaksızın istikrarı sürdürebilecek kadar esnek olmadığı öne sürülmekteydi. İsveç'in Avrupa Para Birliği üyeliğini ertelemesinin bir başka nedeni ise ülkede emek piyasasının rijit olması olmuştur. İsveç, Avrupa Para Birliği'ne üye olduğunda ulusal para ve döviz kuru politikalarını yürütme yetkisini kaybedeceğinden rijit emek piyasasına sahip olması dışsal şoklardan daha fazla etkilenmesine neden olacaktır. Bu nedenden dolayı Avrupa Para Birliği'ne üye olunmadan önce ülkede emek piyasasında reform yapılması gerekliliği ileri sürülmüştür (Gengsberg, 2000:44). Ayrıca, İsveç'te halk, Avrupa Para Birliği'ne kuşkuyla bakmış ve bu konuda yeterli destek henüz sağlanamamıştır. Avrupa Para Sistemi'nin geleceğinin belirsiz olması İsveç'in sistemin dışında kalma sebeplerinden biri olmadığı da ileri sürülebilmektedir.

Avrupa Para Birliği'ne dahil olabilmek için yerine getirilmesi gereken Maastricht kriterlerinden enflasyon oranı, faiz oranı, bütçe açığı ve kamu borcu ile ilgili kriterleri yerine getiren İsveç, son 2 yıl içinde sistemin Döviz Kuru Mekanizması'na dahil olmadığından

dolayı bu kriteri yerine getirememiştir. İzleyen tablo (Tablo 4.4), İsveç'in Maastricht kriterleri açısından durumunu göstermektedir.

Tablo 4.4: İsveç'in Maastricht Uyum Kriterleri Karşısındaki Durumu (2001) (%)

Uyum Kriterleri	Enflasyon Oranı	Uzun Vadeli Faiz Oranı	Bütçe Açığı/GSYİH	Kamu Borcu/GSYİH	DKM'na katılım
Referans Değerler	3.3	7.0	-3.0	60.0	
İsveç	2.7	5.1	4.8	55.0	Dahil değil

Kaynak: Jarvback, 2002:4

Avrupa Para Birliği'nin dışında kalmayı tercih eden diğer iki ülke Danimarka ve İngiltere Avrupa Para Birliği'ne katılma konusunda opt-out (dışında kalma tercihi) hükmü uyarınca Topluluktan resmi bir izin alırken, İsveç bu hükmün dışında kalmayı tercih etmiştir. Oysa Maastricht Anlaşması'na göre uyum kriterleri sağlandığında Avrupa Para Birliği'ne üye olması gereken İsveç, Döviz Kuru Mekanizması'na katılmayarak Maastricht kriterlerinin tümünü yerine getirmemeyi tercih etmiş ve bir anlamda "İsveç tarzı" (Swedish way) bir opt-out hükmü yaratmıştır (Jarvback, 2002:11).

1992 yılından itibaren dalgalanmaya bırakılan İsveç Kronu, Mayıs 2000-Eylül 2001 tarihleri arasından Euro karşısında ülke ekonomisinde çok önemli bir yer tutan telekomünikasyon sektöründe meydana gelen kriz nedeniyle %18 oranında değer kaybetmiştir. Bu gelişmenin ardından ülkenin Döviz Kuru Mekanizması'na katılımı ve daha sonraki aşamalarda Avrupa Para Birliği üyesi olması döviz kuruna yönelik spekülasyon beklentileri azaltacağı ve Euro karşısında Kronun değerinin istikrarının sağlanacağı ileri sürülmüştür. Ancak İsveç hükümetinin Döviz Kuru Mekanizması'na katılımının Avrupa Para Birliği için yapılacak halkoylamasından sonra karara bağlanacağı bildirilmiştir. 14 Eylül 2003 tarihinde gerçekleştirilmesi planlanan referandumdan "evet" oylarının çoğunlukta çıkması durumunda İsveç'in ± 15 'lik bir bant ile Döviz Kuru Mekanizması'na dahil olması ve sonrasında Avrupa Para Birliği'ne üyelik için Topluluğa başvurması beklenmektedir. 2005 yılının ilkbaharında 2004 yılı baz alınarak kriterlerine yerine getirip getirmediği belirlenecek olan İsveç'in Ocak 2006 itibarıyla Avrupa Para Birliği'nin tam üyesi olması söz konusu olabilecektir. Referandumdan "hayır" oylarının çıkması durumunda ise İsveç'in Avrupa Birliği içindeki etkisinin ve güvenirliliğinin olumsuz yönde etkilenebileceği ileri sürülmektedir (Jarvback, 2002:14).

4.2.3. Finlandiya ve Avrupa Para Birliği

Bretton Woods döneminde Fin Markka'sı ilk olarak 1\$=3.20FM olacak şekilde, 1967 yılında gerçekleştirilen devalüasyonun ardından ise 1\$=4.20FM olacak şekilde Dolar'a peg edilmiştir. 1970'li yılların başında Bretton Woods sisteminin çökmesinin ardından Finlandiya ilk olarak Markka'yı gayriresmi olarak bir para sepetine peg etmiştir. 1970'lerin ortasından 1980'lerin sonuna kadar geçen dönemde maliyet krizleri ve ödemeler dengesi güçlükleriyle karşı karşıya kalınması nedeniyle devalüasyon yapma yoluna gidilmiş ve bu yıllar arasında Markka, Alman Markı karşısında %60 oranında değer kaybetmiştir. 1977-1991 yılları arasında ise Markka, Finlandiya'nın dış ticaretinde önemli yer tutan ülkelerin paralarından oluşan ticaret ağırlıklı bir para sepetine peg edilmiştir. Finlandiya'nın 1977 yılında resmi olarak ticaret ağırlıklı bir sepete peg etmesinin nedeni, ülke ekonomisinin uluslararası alanda rekabet gücünü arttırmak istemesinden kaynaklanmıştır. 1990'lı yıllara gelindiğinde, Finlandiya ekonomisinde sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi, faiz oranları ve döviz kurlarında meydana gelen değişimlerin artması sonucunda finans ve döviz kuru piyasalarında istikrarın sürdürülmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu değişen koşullar karşısında Finlandiya, uygulamakta olduğu döviz kuru rejiminin seçiminde çeşitli alternatiflere sahip olmuştur. Bu alternatifler şunlardır;

1. Finlandiya dış ticaretinde önemli yer tutan Avrupa Birliği üyesi ülke paralarının sepetteki ağırlıklarının artırılması,
Avrupa Birliği ülkelerinin Finlandiya'nın dış ticaretindeki paylarının artması otomatik olarak sepetteki paraların paylarının artırılmasına yol açacaktır.
2. Avrupa Para Sistemi ile olan ilişkilerin artırılması,
-Avrupa Para Sistemi'ne katılmak Finlandiya'nın Avrupa entegrasyon sürecine dahil olmasını hızlandıracaktır.
-Finlandiya, tek taraflı olarak döviz kuru rejimini değiştiremeyeceğinden bu sabit kura olan güveni arttıracaktır. Ancak, bu izlenen enflasyonist politikalarda daha fazla sınırlama getirilmesine neden olacaktır.
-Avrupa Para Sistemi ülkeleri ile meydana getirilen entegrasyon sonucu taraflar arasında faktör hareketliliğinin artması döviz kuru rejimini değiştirme ihtiyacını da azaltacaktır. Ayrıca, faktör hareketliliği ekonomideki dengesizlikleri de gidermede etkin bir rol oynayacaktır.

-Finlandiya, entegrasyon süreci geliştikçe, ileride Avrupa Para Sistemi üyeliğini kolaylaştıracak şekilde ekonomi politikalarını Avrupa Para Sistemi ülkeleri ile koordine edecektir.

3. Markka'nın ECU'ye peg edilmesi.

Ülke ekonomisinde meydana gelen bu gelişmeler üzerine Finlandiya, Fin Markkası'nı 7 Haziran 1991 tarihinde ECU'ye peg etmeyi tercih etmiştir.

Markka'nın ECU'ye peg edilme olasılığı resmi olarak ilk kez 1990 yılı sonbaharında merkez bankası başkanı tarafından açıklanmıştır. Markka'nın ECU'ye peg edilmesi, 1991 yılında Muhafazakar Parti tarafından hükümetin programına dahil edileceğinin açıklanmasının ardından da siyasi bir boyuta kavuşmuştur. Programda Markka'nın ECU'ye peg edilmesi olasılıklarının incelenmesi hedeflenmiştir. Bu gelişmelerin üzerinde, Merkez Bankası ile Maliye Bakanlığı tarafından çalışmalar başlatılmış ve ekonomik ve parasal işbirliği konularının tartışılması ve Markka'nın ECU'ye peg edilmesinin avantaj ve dezavantajlarını belirlemek üzere bir komite (Keinanen Committee) oluşturulmuştur. 4 Haziran 1991 tarihinde hükümet ve Merkez Bankası, Markka'yı ECU'ye peg etme kararı almış ve bu tasarı Coinage Yasası'nda² gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi için Parlamente'ye yollanmıştır. Bunun sonucunda bu tasarı hızla ele alınmış ve 7 Haziran 1991'de yasa değiştirilmiş ve yine aynı gün Markka ECU'ye peg edilmiştir.

Finlandiya, Avrupa Birliği üyeliğine diğer Nordik ülkelere göre daha sıcak bakmıştır. Bu açıdan bakıldığında Finlandiya'nın, Markka'yı ECU'ye peg etmesinin en temel nedeni Avrupa Birliği üyeliği konusuna olan yaklaşımından kaynaklanmaktadır. Markka'nın ECU'ye peg edilmesinin diğer nedenleri ise şunlardır;

1. Finlandiya ile Avrupa Para Sistemi ülkeleri arasında üretim faktörleri hareketliliğinin artırılması,
2. Finansal piyasaların daha entegre hale gelmesi,

² 1962 yılında yürürlüğe giren Coinage Yasasına göre farklı bir döviz kuru düzenlemesine gidilmesi durumunda bu yasa gerekliliği değişiklik yapılmasını gerektirmekteydi. Coinage Yasası'na göre karar alma yetkisi parlamento, hükümet ve merkez bankası arasındaki güç dengesine dayanmaktaydı.

3. Avrupa Ekonomik Alanı'ndan kaynaklanan ekonomi politikalarının birbirine yakınlaştırılması,
4. Avrupa Para Sistemi paralarına bağlı olarak döviz kuru istikrarının artırılması.

Markka'nın ECU'ye peg edilmesinin ardından ülkede çeşitli tartışmalar başlatılmış ve ECU'nun Finlandiya için optimal bir sepet olmadığı ileri sürülmüştür. ECU sepeti, sadece tek bir ülke için değil, tüm Avrupa Para Sistemi alanını oluşturan ülkelerin ihtiyaçlarını temel alarak düzenlenen bir para sepeti olduğundan her ülkenin kendine ait bir optimal sepeti olduğu ve ECU sepeti Finlandiya için hesaplanan ve uygun olduğu düşünülen optimal sepetten farklı olduğu ileri sürülmüştür.

Finlandiya açısından bakıldığında ECU'nun bir diğer eksikliği Dolar'ı içine almaması olmuştur. Finlandiya ekonomisinin ağırlıklı olarak orman ürünleri endüstrisine bağımlı olması ve uluslararası orman ürünleri ticaretinde Dolar'ın önemli bir para birimi olarak yerini korumasına neden olmuştur. Buna bağlı olarak da, Finlandiya'nın öncesinde uygulamakta olduğu ticaret ağırlıklı sepet bu sektörün rekabet gücünün korunması ve uluslararası fiyatların istikrarının korunmasını sağlayacak şekilde düzenlenmiştir.

1990'lı yılların başında Sovyetler Birliği'nin yıkılması Fin ekonomisini derinden etkilemiş ve Markka meydana gelen spekülasyonlardan olumsuz yönde etkilenmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla en önemli ihracat pazarının kaybedilmesi karşısında yetkililerin sabit döviz kuru politikasını sürdürebilecekleri konusundaki güvensizlik Markka üzerinde baskı oluşmasına neden olmuş ve meydana gelen parasal krizler 1992 yılı sonbaharında ülkede devalüasyona gidilmesine neden olmuştur. 1992 yılında yaşanan bu krizin ardından Finlandiya Markka'yı ECU'ye peg etme yerine yeni bir strateji oluşturma kararı almış ve dalgalanabilir döviz kuru rejimi ve enflasyon hedeflemesini temel alan bir para politikası uygulamayı seçmiştir. Bu yeni politikaların uygulanmaya başlamasıyla enflasyon oranının istenilen düzeye indirilmesi sağlanmış ve 1980'lerde yaklaşık %6 olan oran 1995 yılında %1'lere düşürülmüştür. Enflasyon oranının yanında faiz oranları da Almanya'nın faiz oranlarına yakınlaşmaya başladığı görülmüştür. Ve böylece Avrupa Para Birliği üyelik hazırlığı da başlamıştır.

Finlandiya, Avrupa Birliği'ne 1995 yılında Maastricht Anlaşması'nın imzalanmasından sonra üye olmuştur. Finlandiya; Danimarka, İngiltere ve İsveç'ten farklı

olarak en kısa zamanda Avrupa Para Sistemi'ne üye olacağını belirtmiştir. Finlandiya Merkez Bankası ile hükümet arasında geçen görüşmelerin ardından Finlandiya Merkez Bankası 1996 yılı yazında Finlandiya'nın Avrupa Para Sistemi'ne girmesinin gerekliliği konusunda bir tasarı sunmuştur. Bu tasarinın Bankanın Parlamenterler Konseyinde kabul edilmesinin ardından hükümet, Finlandiya'nın Avrupa Para Birliği'nin üçüncü aşamasına katılacağını açıklamıştır. Bunun üzerine, 14 Ekim 1996 tarihinde sistemin Döviz Kuru Mekanizması'na katılan Finlandiya Markkası'nın merkezi değeri de 3.04 olarak belirlenmiştir. Döviz Kuru Mekanizması'na katılımın ardından diğer uyum kriterlerini de yerine getiren Finlandiya 1 Ocak 1999 tarihinde 11 Avrupa Birliği üyesi ile birlikte ortak para Euro'yu kabul eden ilk ve tek Nordik ülkesi olmuştur.

SONUÇ

Avrupa kıtasının kuzey bölümünde yer alan Nordik ülkeleri, tarihleri boyunca Avrupa'da yer alan ülkelerle ilişkilerini geliştirme girişimlerinde bulunmakla birlikte kendi aralarında da çeşitli düzeylerde entegrasyon oluşturma çabalarına gitmişlerdir. Genellikle, iktisadi, siyasi ve askeri niteliklere sahip olan bu entegrasyon girişimleri ortak Nordik kimliğinin meydana getirilmesinde önemli bir rol oynasalar da, bunların tam bir Nordik birliği oluşturmaktan uzak oldukları görülmüştür.

İktisadi gelişmişlik düzeyleri açısından dünyanın önde gelen ülkeleri arasında yer alan Nordik ülkelerinin aslında ekonomik yapıları birbirlerinden farklı bir görünüm sergilemektedir. Uzun yıllar tarımcılık ve geleneksel sanayi dalları olan kereste ve madencilik üzerinde yoğunlaşan İsveç ekonomisi günümüzde dünyanın önde gelen sanayileşmiş ülkeleri arasında yerini almış ve teknoloji yoğun sanayi dallarında gelişim göstermiştir. Avrupa'nın en geniş orman alanlarına sahip olan Finlandiya'da ise ormancılık sektörü ülke sanayiinin gelişmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Teknolojik gelişim açısından da dünyanın önde gelen ülkelerinden biri olan Finlandiya'nın özellikle son yıllarda sanayisinin hızla geliştiği ve özellikle İsveç ile birlikte telekomünikasyon sektöründe dünyada söz sahibi ülkelerden biri olduğu görülmektedir. Danimarka ekonomisinde ise tarım, hayvancılık ve özellikle balıkçılık önemli yer tutarken, son yıllarda imalat ve hizmet sektörlerinin de önemleri artmaktadır. Norveç ekonomisi ise 1960'lı yıllarda Kuzey Denizi'nde petrolün bulunmasının ardından hızla sanayileşmiş ve ülke ekonomisi hızla büyümeye başlamıştır. Norveç, günümüzde Avrupa'nın en büyük petrol üreticisi konumundadır. Bir ada ülkesi olan İzlanda'nın ekonomisi de diğer bölge ülkelerinden farklı bir yapı sergilemektedir. İzlanda ekonomisinde yer tutan en önemli sektör balıkçılık sektörüdür ve ülke, ihracat gelirlerinin çok büyük bir bölümünü bu sektörden sağlamaktadır.

Dünyadaki en başarılı iktisadi entegrasyon uygulamalarından biri olarak kabul edilen Avrupa Birliği, kuruluşundan itibaren Avrupa kıtasında yer alan diğer ülkelerle ilişkilerini geliştirebilme yönünde yoğun çaba harcamıştır. Nordik ülkelerinin hepsi, kuruluşundan itibaren Avrupa Birliği ile ilişkilerini yakın tutmakla birlikte genelde birbirlerinden farklı tutumlar izleyerek ilişkilerini yönlendirmişler ve bu açıdan Nordik ülkelerinin Avrupa Birliği ile olan ilişkileri her zaman ilginç bir gelişim göstermiştir. Topluluğa ilk katılan Nordik ülkesi Avrupa kıtasına olan coğrafi yakınlığı ve Almanya ile olan sıkı ilişkileri nedeniyle Danimarka

olmuştur. Danimarka, Topluluğa 1973 yılında üye olmuştur. Danimarka ile aynı dönemde üyelik başvurusunda bulunan Norveç ise 1972 ve 1994 yıllarında yaptığı referandumlar sonucu Topluluk dışında kalmayı tercih etmiştir. Danimarka'nın Topluluğa katılmasının ardından, diğer Nordik ülkeleri Topluluk ile ilişkilerini imzaladıkları Serbest Ticaret Anlaşmaları ve Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması çerçevesinde yürütmüşler, ancak bu anlaşmaların kapsamlarının sınırlı olmaları nedeniyle İsveç ve Finlandiya 1995 yılında Topluluğa tam üye olmuşlardır. Bir diğer Nordik ülkesi olan İzlanda'da ise Avrupa Birliği üyeliği ülkenin gündeminde çok fazla yer dahi almamakta ve ülke Topluluk dışında kalmayı tercih etmiştir.

Nordik ülkelerinin, Avrupa'da parasal bütünleşmeyi sağlayabilmek amacıyla kurulan Avrupa Para Birliği üyeliğine yaklaşımları da birbirlerinden farklılık göstermiştir. Üç Nordik Avrupa Birliği üyesi ülkenin Topluluğun parasal sistemiyle ilişkileri 1970'li yıllarda başlamasına rağmen Finlandiya hariç diğerler ülkeler Topluluğun parasal birliğinin dışında kalmayı tercih etmişlerdir. Topluluğun en eski Nordik üyesi olan Danimarka, kuruluş aşamasında Avrupa Para Birliği'nin dışında kalmıştır. 2000 yılının Eylül ayında Avrupa Para Birliği üyeliği hakkında bir referandum gerçekleştirmiş, ancak referandumda hayır oylarının az farkla öne çıkması nedeniyle Danimarka ortak para Euro'yu kabul etmeme kararı almıştır. Bu konuda ikinci bir referandum yapılması ise, henüz ülkenin gündeminde yer almamaktadır. Avrupa Para Birliği'ne katılıp katılmama konusunda İsveç'te ise 2003 yılının Eylül ayında bir referandum yapılması kararlaştırılmıştır. Ulusal kimliklerine olan bağlılıklarını her zaman Avrupa'nın üstünde tutan Nordik ülkelerinden Avrupa Para Birliği'ne sadece Finlandiya dahil olmuştur. Finlandiya'nın diğer ülkelerden farklı olarak sisteme dahil olmasının sebebi ise, en büyük ihracat pazarı olan Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından Fin Markkası'nın meydana gelen spekülasyonlardan olumsuz yönde etkilenmesinin önüne geçilmek istenmesi olmuştur.

Bir değerlendirme çerçevesinde bakıldığında, Nordik ülkelerinin etkin demokratik ve sağlam sosyal güvenlik sistemlerine sahip, toplumsal refahı yüksek ülkeler olmaları ve Topluluk ülkeleriyle ortak tarihsel geçmişe sahip ülkeler olmaları nedeniyle, Avrupa Birliği ile kolay bir şekilde entegre olacaklarının düşünüldüğü söylenebilir. Bu özelliklere sahip olmalarına rağmen, özellikle bu ülkelerin ekonomik refahlarını diğer Avrupa Birliği üyeleri ile paylaşma konusunda gösterdikleri çekince, bunların Avrupa Birliği üyeliklerini zorlaştırmıştır. Danimarka, İsveç ve Finlandiya'nın katılmalarına karşılık, Norveç ve İzlanda

Avrupa Birliği dışında kalmıştır. Dış ticaretlerinin büyük bir oranını Avrupa Birliği lkeleri ile gerçekleştiriyor olsalar da, Nordik lkelerinin Topluluğa tam ye olmalarının ardında, dış ticaretlerinde çok büyük bir artış meydana gelmemiştir. Bu durumun sebebi de, bu ülkelerin Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması çerçevesinde ticari ilişkilerini daha kısıtlı olsa da zaten gerçekleştiriyor olmaları olmuştur. Nordik lkeleri Avrupa Birliği'ne katılımlarıyla, evre standartları, sosyal güvenlik, üçüncü ülkelerle ilişkiler, refah devleti gerekliliklerinin sağlanması gibi konularda Topluluğun gelişimini kolaylaştırmışlar ve böylece bir anlamda Topluluğun derinleşmesine de katkıda bulunmuşlardır.

KAYNAKLAR

Akerholm, Johnny ve Giovannini, Alberto (1994), Exchange Rate Policies in the Nordic Countries, CEPR, London

Alho, Kari, Erkkila, Mika ve Kotilainen, Markku (1996), The Economics and Policies of Integration- a Finnish Perspective, Kluwer Academic Publishers, Finland

Alho, Kari (1995), "The Economic Consequences of EU Enlargement for the Entrants: the case of Finland", Expanding Membership of the European Union, Baldwin, Richard E., Haaparranta, Pertti ve Kiander, Jaakko tarafından derlenen kitap, Centre for Economic Policy Research ve Cambridge University Press, Great Britain

Anckar, Patrick (1992), EC Monetary Integration and its ramifications for Non-Member Countries-A Nordic Perspective, Abo

Andersen, Palle S. ve Gudmundsson, Mar (1998), "Inflation and Disinflation in Iceland", Bank for International Settlements, Working Papers No.52, Basle

Andersen, Torben M., Jensen, Svend E., Haugaard ve Risager, Ole (1998), "Macroeconomic Perspectives on the Danish Economy: Problems, Policies and Prospects", Institute for Nationalokonomi, Working Paper 18-98

Akgün, Cem (1997), Norveç Ülke Profili, İTO Yayın no:1997-42

Apel, Emmanuel (1998), European Monetary Integration, Routledge, London

Baldersheim, Harald ve Stahlberg, Krister (1999), Nordic Region-Building in a European Perspective, Ashgate, England

Barnes, Ian (1996), "Monetary Integration and the Nordic Enlargement", The European Union and the Nordic Countries, Miles, Lee tarafından derlenen kitap, Routledge, London

Bergman, M.U. (1999), "Do Monetary Unions Make Economic Sense? Evidence from the Scandinavian Currency Union 1873-1913", Scandinavian Journal of Economics, Vol 101, Issue 3

Bergman, M.U, Hutchison M.M. ve Cheung Y. (1997), "Should the Nordic Countries Join A European Monetary Union? An Emprical Analysis", Economic Policy Research Unit-EPRU, Working Paper No:97-21

Bilgin, Mualla (1995), İsveç Ülke Etüdü, İTO Yayın no:1995-32, İstanbul

Calleya, Stephen C. (2000), Regionalism in the Post-Cold War World, Ashgate, England

Canbolat, İbrahim S. (1998), Uluslararası Sistem Avrupa Birliği, Bir Dönüşümün Analizi, Alfa Yayınları, İstanbul

CEPS (1994), "The Fourth Enlargement, Public Opinion on membership in the Nordic Candidate Countries", CEPS, Paper No:56, Brussels

Danish Ministry of Economic Affairs (1998), Denmark and the Euro, Copenhagen

Eichengreen, Barry ve Frieden, Jeffry (1999), Forging An Integrated Europe, University of Michigan Press, USA

Economist Intelligence Unit (EIU), Country Report ve Country Profile, Çeşitli Sayılar

Economist Intelligence Unit (EIU) (2001), Country by Country 2001, Economist Intelligence Unit, London

European Communities (1977), Collection of the Agreements Concluded by the European Communities, Bilateral Agreements EEC-Europe 1958-75, Volume 2, Office for Official Publications of the European Communities, UK

European Commission (1995), The Nordic Countries- What Impact on Planning and Development in the Union?, Office for Official Publications of the European Communities, Lüksemburg

European Communities (1993), The Challenge for Enlargement-Commission Opinion on Sweden's Application for Membership, Office for Official Publications of the European Communities, Belçika

Fagerberg, Jan ve Lundberg, Lars (1993), European Economic Integration: A Nordic Perspective, Avebury, England

Genberg, Hans (2000), "Managing Sweden's Transition to EMU", Center for Business and Policy Studies, Stockholm

Ingebritsen, Christine (1998), The Nordic States and European Unity, Cornell University Press, New York

Jarvback, Anna (2002), "United Kingdom, Sweden and Denmark on the Way to EMU?", Deutsche Bank Research, No.95, Germany

Kalaycıoğlu, Sema (1983), Esnek Kur Sistemi ve Türkiye Uygulaması, Üçdal Neşriyat, İstanbul

Kalaycıoğlu, Sema (1997), "Avrupa'da Avrupa Birliği Dışında Bir Refah:Norveç", Finansal Forum, 9 Ekim

Karluk, Rıdvan (1998), Avrupa Birliği ve Türkiye, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul

Küçüksözen, Makbule (2000), "2000 Yılı Sonunda Türkiye-İsveç Ticari İlişkileri", Durum, Aralık 2000

Lundqvist, Lars ve Persson, Lars Olof (1993), Visions and Strategies in European Integration A North European Perspective, Springer-Verlag, Heidelberg

Miles, Lee (1996), "The Nordic Countries and the Fourth Enlargement", The European Union and the Nordic Countries, Miles, Lee tarafından derlenen kitap, Routledge, London

Miles, Lee (1997), Sweden and European Integration, Ashgate, England

Miles, Lee (2000), Sweden and European Union Evaluated, Continuum, Cornwall

Oğuz, Şebnem Karauçak, 1992 Hedefi Doğrultusunda EFTA-Avrupa Topluluğu İlişkileri, İKV

Paavonen, Tapani (2001), "From Isolation to the Core: Finland's Position Towards European Integration 1960-95", Journal of European History, Volume 7, Number 1

Pedersen, Thomas (1996), "Denmark and the European Union", The European Union and the Nordic Countries, Miles, Lee tarafından derlenen kitap, Routledge, London

Pekcan, Erdoğan (1994), Avrupa Topluluğu ve Gümrük Birliği'ne Türkiye'nin Uyumu ve Sorunları, İTO Yayın no:1994-30

Saeter, Martin (1996), "Norway and the European Union: Domestic Debate versus External Reality", The European Union and the Nordic Countries, Miles, Lee tarafından derlenen kitap, Routledge, London

Tiikikainen, Teija (1996), "Finland and the European Union", The European Union and the Nordic Countries, Miles, Lee tarafından derlenen kitap, Routledge, London

Tonus, Özgür (2000), Avrupa Birliği'nde Ekonomik ve Parasal Birlik ve Türkiye, İKV Yayınları, No:163, İstanbul

Tur, Orhan (2000), Avrupa Para Birliği, Sermaye Hareketlerinin Serbestleştirilmesi, Beta Basım Yayım, İstanbul

Granel, Francisco (1997), "The First Enlargement Negotiations of the EU", The 1995 Enlargement of the European Union, Redmond, John tarafından derlenen kitap, Ashgate, England

Sogner, Ingrid ve Archer, Clive (1995), "Norway and Europe: 1972 and Now", Journal of Common Market Studies, Vol 33, No:3, September

Nordic Council of Ministers- European Activities (2001), Situation Report 2000, Copenhagen

Solem, Erik (1977), The Nordic Council and Scandinavian Integration, Praeger Publishers, New York, USA

The Economist (1994), "Heading South", A Survey of the Nordic Countries, 5 Kasım

The Economist (1999), "Happy Family?", A Survey of the Nordic Countries, 23 Ocak

T.C. Dışişleri Bakanlığı (2000), Finlandiya'ya İlişkin Temel Göstergeler, Ankara

Wendt, Frantz (1981), Cooperation in the Nordic Countries, Published for the Nordic Council, Sweden

Wendt, Frantz (1969), Nordic Economic Co-operation, Nordic Council, Denmark

Worre, Torben (1995), "First No, Then Yes:The Danish Referendums on the Maastricht Treaty 1992 and 1993", Journal of Common Market Studies, Vol 33, No:2, June

Internet Adresleri

<http://lcweb2.loc.gov>

<http://danishembassy.ru>

<http://virtual.finland.fi>

<http://odin.dep.no>

www.cepr.org

www.denmark.dk

www.denmarkamb.org

www.dep.no

www.finfacts.com

www.foreigntrade.gov.tr

www.mmm.fi

www.mfa.gov.tr

www.norden.org

www.odci.gov

www.ths.is

www.um.dk

www.state.gov

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Tarihi	14.05.1976
Doğum Yeri	Edremit
Lise (1994)	Afyon Kocatepe Anadolu Lisesi
Lisans (1999)	Yıldız Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü
Yüksek Lisans (Devam Ediyor)	Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Yüksek Lisans Programı
Çalıştığı Kurumlar (2001- Devam Ediyor)	Yıldız Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü Uluslar arası İktisat ve İktisadi Gelişme Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi